

NAVF'S

UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES
ALMENVITENSKAPELIGE
FORSKNINGSRÅD

1974:4

Utredninger om forskning
og høyere utdanning

**Arbeidsmuligheter for kandidater
med juridisk og samfunnsviten-
skapelig utdanning**

Del II

ROLF EDVARDBSEN

**Behovet for jurister, sosialøkonomer og
siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Law,
Economics, and Business Administration
in Norway in the Period up to 1985.

INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH
AND HIGHER EDUCATION

The Norwegian Research Council
for Science and the Humanities.

1974:4

Utredninger om forskning
og høyere utdanning

**Arbeidsmuligheter for kandidater
med juridisk og samfunnsviten-
skapelig utdanning**

Del II

ROLF EDVARDBSEN

**Behovet for jurister, sosialøkonomer og
siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985.**

The Demand for Graduates in Law,
Economics, and Business Administration
in Norway in the Period up to 1985.

F o r o r d

Denne meldingen presenterer en analyse av behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i tidsrommet fram til 1985.

Meldingen er den andre i en serie på tre som omhandler arbeidsmulighetene for kandidater med juridisk og samfunnsvitenskapelig utdanning. Del I i serien behandler behovet for psykologer, mens del III omhandler pedagoger, statsvitere og sosiologer.

Analysen for juristene ble påbegynt i 1970 etter initiativ fra Justisdepartementet. Instituttet fikk i 1971 et oppdrag fra Universitetet i Oslo om å vurdere tilgang på og behov for kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. På grunn av det nære substitusjonsforhold mellom jurister og økonomer innen mange arbeidsområder, har vi funnet det hensiktsmessig å behandle disse faggrupper samlet.

Arbeidet med denne meldingen er utført av konsulent Rolf Edvardsen.

Oslo, august 1974

Sigmund Vangsnes

I N N H O L D

	Side
SAMMENDRAG	5
INNLEDNING	9
KAPITTEL I Metoder	10
KAPITTEL II Industri og bergverk, Bygg og anlegg, Kraft- og vannforsyning, Varehandel, Bankvesen m.m., Forsikring og Samferdse	20
KAPITTEL III Offentlig forvaltning	51
KAPITTEL IV Politi, Rettsvesen, Juridisk tjenesteyting og Fengselsvesen	101
KAPITTEL V Undervisning	154
KAPITTEL VI Andre næringssektorer	171
KAPITTEL VII Oppsummering av behovet i de forskjellige sektorene	174
KAPITTEL VIII Behov i 1985 i relasjon til tilgangen på nye kandidater	181
SUMMARY IN ENGLISH	193

S A M M E N D R A G

I denne meldingen presenteres en analyse av behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i perioden fram til 1985.

I analysen har vi blant annet bygget på en yrkesundersøkelse NAVF's utredningsinstitutt foretok i 1970. Ved hjelp av spørreskjema har en kartlagt hvordan kandidater fra ulike utdanningskategorier fordelte seg på næringssektorer og yrker samt deres mobilitet mellom næringer og yrker i perioden 1965-1970.

I tillegg har en tatt hensyn til opplysninger fra statsbudsjettens stillingsrammetall, offentlige utredninger etc. Det er også foretatt spørreskjemaundersøkelser i deler av den private sektor for å få arbeidsgivernes vurdering av hvorvidt behovet for jurister og økonomer kunne sies å være dekket i utgangspunktet eller om de ønsket en vesentlig annen utdanningsfordeling av arbeidsstokken.

For å få en ramme for behovsanslagene fram til 1985 ble det utarbeidet to alternative regneeksempler over sysselsettingens fordeling på ulike sektorer.

Alternativ A skisserer en videreutvikling av de tendenser vi hadde i slutten av 1960-årene. Offentlig konsum er gitt en årlig vekst på 4% og bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital 5%. I alternativ B regnes det med en raskere vekst i den offentlige sektor, 5.4% i offentlig konsum og 7% i bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital.

Når det gjelder veksten i den totale sysselsettingen fram til 1985 er det også brukt to alternativer, 0.2% og 0.7% vekst pr. år henholdsvis. Den relative fordeling på næringssektorer er den samme i begge alternativer. Etter arbeidsmarkedsstatistikkens definisjon av sysselsettingen var det 1.488.000 sysselsatte i alt i 1970. Med de nevnte vekstrater vil det bli henholdsvis 1.530.000 og 1.650.000 i 1985.

Innenfor disse generelle sysselsettingsrammer er det gjort en rekke alternative anslag over behovsutviklingen for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. Disse bygger på ulike forutsetninger om endringer i arbeidsoppgavenes art og om endringer i stillingsstruktur etc. og med ulike vurderinger av hvor god behovsdekning det var i utgangssituasjonen.

Disse forutsetningene er det gjort nærmere rede for i kapitlene om behovet i de enkelte sektorer.

Jurister

Det var ca. 5.350 yrkesaktive jurister i Norge i 1970. Våre beregninger leder fram til behovsanslag for 1985 som varierer mellom ca. 6.700 og ca. 8.200. Det laveste alternativet svarer til moderat vekst i offentlig konsum og 0.2% årlig vekst i den totale sysselsetting. Det høyeste alternativet svarer til større vekst i offentlig konsum og investeringer og 0.7% årlig vekst i sysselsettingen. Behovet for jurister i 1985 vil være 26% større enn det faktiske tallet i 1970 etter det laveste alternativet og 53% større etter det høyeste alternativet.

For at antall jurister i yrkesaktiv alder skal holde seg på samme nivå som i 1970, må det uteksamineres ca. 190 nye jurister pr. år. I tillegg til dette bør det ifølge våre beregninger utdannes mellom 90 og 190 årlig, avhengig av hvilket alternativ vi betrakter. Tilsammen gir altså dette et årlig gjennomsnittlig uteksamineringsbehov på 280 i det laveste alternativet og 380 i det høyeste.

I årene 1970-1973 ble det uteksaminert omkring 220 nye kandidater gjennomsnittlig pr. år. Allerede i 1975 vil antall uteksaminerte antagelig passere 300, og i slutten av 1970-årene vil det sannsynligvis uteksamineres godt over 400 årlig. Utover dette tidsrommet er det av naturlige grunner vanskelig å anslå kandidattall.

Dette skulle bety at selv om behovet skulle utvikle seg som i vårt laveste behovsanslag, vil det neppe oppstå vesentlige vanskeligheter for juristene på arbeidsmarkedet de første årene. I slutten av 1970-årene vil det derimot kunne bli problemer. Dersom vårt høyeste behovsanslag slår til, vil det neppe kunne oppstå særlige problemer før 1980. Hvordan utviklingen kan bli etter 1980 er det vanskelig å ha noen formening om ettersom vi vet lite om tilgangen. Det juridiske studium er imidlertid et av de få studier som ikke har adgangsbegrensning og en har kunnet registrere en sterk økning i søkningen til dette studium både i 1972 og 1973. Hvis denne tilgangen til studiet skulle vise seg å bli varig, kan det, selv i vårt høyeste alternativ, oppstå problemer på arbeidsmarkedet for juristene i første halvdel av 1980-årene.

Det er imidlertid grunn til å merke seg at nye kandidater vil kunne møte visse vanskeligheter før de tidspunkter som her er antydnet. Når markedet nærmer seg metningspunktet er det vanligvis de nye som først merker dette.

Sosialøkonomer

Det var 940 yrkesaktive sosialøkonomer og statsøkonomer i Norge i 1970. Våre beregninger gir behovsanslag som varierer mellom ca. 1600 og ca. 2100. Behovet for sosialøkonomer i 1985 vil altså være 70% større enn det faktiske tallet i 1970 etter det laveste alternativet og 123% større etter det høyeste alternativet.

For at antallet sosialøkonomer i yrkesaktiv alder skal holde seg på samme nivå som i 1970, må det uteksamineres ca. 30 nye sosialøkonomer pr. år i perioden fram til 1985. I tillegg til dette bør det ifølge våre anslag utdannes mellom 50 og 75 årlig, avhengig av hvilket alternativ vi ser på. Tilsammen blir dette mellom 80 og 105 pr. år.

I årene 1970-73 ble det uteksaminert gjennomsnittlig 80 kandidater pr. år. Vi regner med at antall uteksaminerte vil ligge på dette nivå frem til 1980. Tilgangen i denne perioden vil altså ligge på samme nivå som vårt laveste behovsanslag.

Sosialøkonomene skulle etter disse forutsetninger møte få problemer på arbeidsmarkedet i den nærmeste 10-års periode. Mot slutten av perioden vil de kunne møte stigende konkurranse fra andre kandidatgrupper til visse stillinger.

Siviløkonomer

Det var ca. 2.400 yrkesaktive siviløkonomer i Norge i 1970. Våre beregninger gir behovsanslag som varierer fra 3500 til 6.000. Behovet for siviløkonomer i 1985 vil altså være ca. 50% større enn det faktiske tallet i 1970 etter det laveste alternativet mens det vil være 150% større etter det høyeste alternativet.

For at antallet siviløkonomer i yrkesaktiv alder skal holde seg på samme nivå som i 1970, må det uteksamineres ca. 25 nye siviløkonomer pr. år. I tillegg til dette bør det ifølge våre anslag utdannes mellom 75 og 235 årlig avhengig av hvilket alternativ vi betrakter, altså tilsammen

mellom 100 og 260. Den store differansen mellom anslagene skyldes at vi regner med et betydelig intervall når det gjelder i hvilken grad behovet for siviløkonomer i de enkelte sektorer var dekket i utgangssituasjonen.

De nærmeste årene vil det sannsynligvis bli opptatt ca. 250 nye studenter ved Norges Handelshøyskole og vi anslår at det vil bli uteksaminert over 200 årlig. I tillegg regner vi med at det vil bli uteksaminert i overkant av 100 norske siviløkonomer fra læresteder i utlandet de nærmeste årene.

Sammenholdt med behovsanalysen betyr dette at det vil bli et vesentlig overskudd på siviløkonomer i fremtiden. Når vi i 1973 ennå ikke har registrert vesentlige vanskeligheter for siviløkonomene på arbeidsmarkedet, kan grunnen til dette være at det betydelige udekkede behovet vi regnet med eksisterte i utgangssituasjonen i enkelte alternativer ennå ikke er dekket. Etter våre beregninger vil det være balanse mellom tilgang og behov ved vårt høyeste alternativ omkring 1976-77. Siden blir det et raskt voksende overskudd.

Siviløkonomene har imidlertid en variert utdanning som kvalifiserer til mange forskjelligartede stillinger. Det er derfor ikke urimelig å anta at det kan bli stillinger for atskillig flere siviløkonomer enn behovsanalysen tilsier, men at de da må akseptere et lavere lønnsnivå og mindre attraktive stillinger enn tilfellet er i dag.

Ved vurderingen av resultatene bør en være oppmerksom på substitusjonsmulighetene som gjør at et stort overskudd på siviløkonomer på et tidlig tidspunkt vil kunne virke inn på situasjonen for jurister og sosialøkonomer, slik at denne kan bli noe vanskeligere enn en får inntrykk av ved å betrakte hver enkelt kategori separat.

INNLEDNING

Hensikten med denne utredningen er å si noe om det fremtidige behov (eller de fremtidige arbeidsmuligheter) for jurister, sosial- og siviløkonomer, og således skaffe fram informasjon for utdanningssøkende og for myndigheter som er ansvarlige for utdanningspolitikken. Derved kan en kanskje unngå at vesentlige samfunnsoppgaver blir vanskeliggjort på grunn av mangel på kvalifisert arbeidskraft, eller at mange studenter får en utdanning som i seg selv kan være verdifull, men som ikke gir muligheter for å få arbeide innenfor de mer tradisjonelle områdene.

I de siste årene har en rekke vestlige land fått en viss ledighet blant akademikere. Sverige er det mest nærliggende eksempel.

En behovsanalyse av dette slaget er selvfølgelig beheftet med store usikkerheter når det gjelder resultater, og det er heller ikke rimelig at arbeidslivets behov skal være det eneste som bestemmer utdanningspolitikken, men det bør komme inn som en del av en helhetsvurdering.

For de fleste typer arbeidskraft har det neppe god mening å snakke om et absolutt behov. Mellom grupper av folk med ulik utdanningsbakgrunn vil det kunne være betydelig substitusjonsmuligheter. Dette forhold er hovedårsaken til at vi har valgt å gi en samlet fremstilling for jurister, sosial- og siviløkonomer som i relativt stor utstrekning kan substituere hverandre innen ulike områder. Substitusjonsgraden varierer. I enkelte sektorer vil det være slik at en av kategoriene sterkt foretrekkes eller ikke vil kunne substitueres av en annen. Behovet i slike sektorer kan sies å utgjøre et minimumsbehov for vedkommende utdanningskategori. I sektorer hvor det er større eller mindre substitusjonsmuligheter er det ikke mulig uten videre å spesifisere på utdanningskategorier. Den faktiske fordelingen vil her bli bestemt av tilbudssiden, dvs. av hvor mange kandidater det vil bli i de ulike kategoriene. Det vil således være enklere å anslå behovet for jurister, sosial- og siviløkonomer samlet enn for hver kategori for seg.

Målet må være etter hvert delvis å komme bort fra kategoriske behovsanslag og å kartlegge og innarbeide substitusjonsforholdene i prognosene. Dette er imidlertid en omfattende oppgave, og en vil inntil videre være henvist til enklere behovsanalyser. Slike vil også være av verdi om en bare holder klart for seg hvilke svakheter som hefter ved dem.

K A P I T T E L I

METODER

Vi skal her gi en oversikt over hovedtrekkene i den fremgangsmåten som er benyttet. I prinsippet har vi kombinert to fremgangsmåter i denne analysen.

- 1) Vi har tatt utgangspunkt i de enkelte sektorens arbeidsoppgaver og målsettinger og undersøkt hva ulike alternativer ville kreve av personale i fremtiden, spesielt av økonomer og jurister.
- 2) Det er tatt utgangspunkt i en økonomisk vekstmodell som gir alternative anslag på sysselsettingsutviklingen i de ulike næringssektorer under forskjellige forutsetninger. Behovet for økonomer og jurister avledes av sysselsettingen i sektoren. Det sentrale i denne sammenheng er at en legger en helhetsvurdering av samtlige sektorer under ett til grunn, slik at en unngår at behovsanslagene for de ulike sektorer blir uforenlige.

Behovsanslagene fra de to fremgangsmåtene er sammenholdt med hverandre. Den siste fremgangsmåten skal gi alternative anslag for hvor store ressurstilganger den enkelte sektor kan komme til å få i fremtiden. Fordelen ved å sammenholde denne fremgangsmåten med den første er at det gis et visst grunnlag for prioriteringer og bedre muligheter for å vurdere hva som kan la seg gjennomføre innenfor de økonomiske rammene.

Det har ikke vært mulig å gjennomføre et slikt opplegg fullt ut. Dette skyldes delvis at den tilgjengelige statistikken har vært av varierende kvalitet, delvis at sektorenes beskaffenhet har vært noe forskjellig. Det vil gå fram av de etterfølgende kapitlene hvordan behovet i de enkelte sektorene er anslått. En skal her bare gi visse antydninger.

Det er spesielt i sektorer med stor juristandel, Politi, Rettsvesen, Juridisk tjenesteyting og Fengselsvesen og dessuten Undervisning en slik fremgangsmåte er fulgt fullt ut.

Når det gjelder juristbehovet i Politi, Rettsvesen, Juridisk tjenesteyting og Fengselsvesen, har en tatt utgangspunkt i prognoser for arbeidsmengden målt ved indikatorer som f.eks. i antall forbrytelser og forseelser, tvistenål o.l., og forholdstall for arbeidsmengde pr. jurist, f.eks. etterforskede forbrytelser eller rettssaker pr. jurist.

For Undervisning er det tatt utgangspunkt i prognoser om utviklingen av elevtall og planer om utbygging av kapasiteten. Likeledes er det brukt alternative forholdstall for elever pr. lærer.

Disse alternative behovstallene er sammenholdt med sysselsettingstall fra en økonomisk vekstmodell. For de øvrige sektorene har en i hovedsak tatt utgangspunkt i anslag fra nevnte vekstmodell.

I sektorer med overveiende privat virksomhet har en i tillegg til de sysselsettingsendringer som er beregnet ved hjelp av vekstmodellen, trukket inn antatte endringer i funksjonær-andelen og foretaksstørrelse. Disse endringer er hovedsakelig anslått ut fra historiske trender. For å finne ut om det forelå et vesentlig udekket behov for akademikere i utgangspunktet, ble det foretatt spørreskjemaundersøkelser blant foretak i enkelte sektorer.

I et alternativ har man forutsatt at det udekkede behovet relativt sett er like stort i samtlige sektorer med overveiende privat virksomhet som i de undersøkte. I et annet alternativ er det forutsatt at behovet er dekket i de sektorene som ikke er spesielt undersøkt.

I deler av Offentlig forvaltning har en ved siden av sysselsettingsutviklingen tatt hensyn til senere års vridninger i fordelingen mellom ulike akademiker-kategorier, ut fra den antakelse at slike endringer delvis har vært uttrykk for en levisst tilpassing til en mer ønskelig struktur. Med andre ord antas det at vridningen er et resultat av ønsket om å benytte nye utdanningskategorier i høyere grad enn bare å være en tilpassing til eksisterende tilbud.

For de sektorer hvor det har eksistert mer eller mindre konkrete planer for fremtiden, har en tatt hensyn til dette. En har ellers hatt stor nytte av samtaler med folk i offentlig personaladministrasjon.

I det hele vil endringer i behovet fra 1970 til 1985 kunne tilbakeføres til fem forskjellige punkter etter vårt opplegg.

1. Endringer i tallet på yrkesaktive

Slike endringer kan skyldes at antall personer i yrkesaktiv alder (16-67 år) kan endres, eller at prosentandelen yrkesaktive av personer i yrkesaktiv alder kan endres.

Vi kan nevne tre forhold som særlig vil virke inn: Yrkesfrekvensen blant gifte kvinner, pensjonsalderen og antall personer i yrkesaktiv alder som befinner seg under utdanning og derved unndrar arbeidsmarkedet sin arbeidskraft. Det forutsettes forøvrig at det vil bli full sysselsetting og ingen ledighet.

2. Endringer i næringsstrukturen

Behovet for høyere utdannet arbeidskraft er forskjellig i ulike næringer eller næringsgrener. Hvis sysselsettingen i en næring som krever mange personer med høy utdanning øker i relasjon til andre næringer, vil dette alene øke behovet for høyere utdannet arbeidskraft.

3. Endringer i yrkesstrukturen (funksjonærandelen)

Det er en tendens til at yrker som krever høyere utdanning ekspanderer raskere enn andre. Dette skyldes i første rekke at maskiner har overtatt en rekke av de funksjoner arbeidere tidligere hadde, mens dette sjeldnere har gjeldt for funksjonærene.

Mangelfull statistikk gjør at vi bare har tatt i betraktning grovgrupperingen arbeidere/funksjonærer. Akademikerne befinner seg nesten utelukkende blant funksjonærene, og vi har antatt at behovet for akademikere vil øke i takt med tallet på funksjonærer i de næringssektorer hvor grupperingen arbeidere/funksjonærer er aktuell.

4. Endringer i foretaksstørrelsene

I våre yrkesundersøkelser¹⁾ har vi kunnet konstatere at akademikere arbeider i store foretak i langt større grad enn i små. Endringer i foretakenes størrelse må derfor antas å føre til endringer i behovet for høyere utdannet arbeidskraft.

5. Endringer i akademikerandelen (juristandelen, andelen sosial- og siviløkonomer)

Akademikerandelen i en sektor kan endres som følge av endringer i funksjonærandelen. Dessuten vil det finne sted endringer som kan tilbakeføres til to hovedårsaker :

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1972:1: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970
1972:6: Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970

- A) Arbeidsoppgavene innenfor enkelte næringssektorer kan få en annen karakter, slik at det blir behov for personale med andre utdanninger.
- B) Det kan være et udekket behov for enkelte utdanningskategorier i utgangsåret.

En må tenke seg et rimelig lønnsnivå som kan aksepteres både av arbeidsgiverne og akademikerne. Hvis arbeidsgiveren til denne prisen (lønnen) ikke kan få dekket sitt behov for akademikere, kan det sies å eksistere et merkbart behov.

Sysselsettingsendringer

Anslag for utviklingen av sysselsettingen i de ulike næringssektorene (punkt 2) er utarbeidet på grunnlag av en matematisk formulert modell som beskriver de økonomiske vekstprosessene. Denne bygger også på bestemte forutsetninger om utviklingen av det totale antallet sysselsatte. Modellen er utviklet av professor Leif Johansen ved Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo. Den ble første gang lagt frem i boken "A Multi-Sectoral Study of Economic Growth" og betegnes vanligvis MSG-modellen.

Ved årsskiftet 1969-70 ble det etter initiativ fra Planleggingsavdelingen i Finansdepartementet opprettet en samarbeidsgruppe av personer fra institusjoner og foretak som er opptatt av eller trenger perspektiver for større eller mindre deler av Norges økonomi. I gruppens arbeid ble ovennevnte vekstmodell benyttet, og det ble laget flere alternative regneeksemplere ved hjelp av den. For en nærmere redegjørelse vises til en publikasjon fra Finansdepartementets planleggingsavdeling "Perspektivanalyser for Norges økonomi. Bidrag fra en arbeidsgruppe". Det er to av regneeksemplene i denne publikasjonen (A og B) som danner utgangspunkt for denne behovsanalysen.

Alt. A.: Dette forutsetter en utvikling i økonomien av noenlunde samme mønster som vi har hatt frem til 1970. Offentlig konsum er gitt en vekst på 4% p.a. og bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital er forutsatt å øke med 5% p.a.

Alt. B: Dette innebærer en rask vekst i den offentlige sektor. Offentlig konsum er gitt en årlig vekst på 5.4% og bruttoinvesteringer i offentlig konsumkapital er forutsatt å øke med 7% p.a.

MSG-modellen gir årsverk for 1966 og 1990. I tabell 1.1 har vi forutsatt en lineær utvikling av antall årsverk og har interpolert for 1985.

Tabell 1.1 - Årsverk i forskjellige næringer i 1966 og 1985 etter MSG-modellen. Endringer fra 1966 til 1985 i prosent.

Næring	1966	Alternativ A		Alternativ B	
		Endr. 66/85	1985	Endr. 66/85	1985
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	236.100	- 31.3%	162.100	- 39.9%	141.900
Industri og bergverk	394.600	- 10.3%	353.900	- 16.1%	331.100
Bygg og anlegg	121.600	+ 28.8%	156.600	+ 40.8%	171.200
Varehandel	190.200	+ 37.7%	261.900	+ 23.2%	234.400
Samferdsel	162.200	- 6.2%	152.100	- 7.2%	150.500
Offentlig og privat tjenesteyting m.v. ...	382.700	+ 32.4%	506.600	+ 47.7%	565.200
Sum	1.487.400	+ 7.1%	1.593.200	+ 7.2%	1.594.300

For oss er det mest hensiktsmessig å bruke arbeidsmarkedsstatistikkens definisjoner av sysselsetting istedenfor Nasjonalregnskapets tall for årsverk. Vi vil derfor ta arbeidsmarkedsstatistikkens sysselsettingstall for 1966 som utgangspunkt og anta at de prosentmessige endringene MSG-modellen indikerer for antall årsverk også vil gjelde arbeidsmarkedsstatistikkens sysselsettingstall.

I Tabell 1.2 har vi tatt med Arbeidsmarkedsstatistikkens sysselsettingstall for 1970 i tillegg til de for 1966.

Tabell 1.2 - Arbeidsmarkedsstatistikkens tall for sysselsetting i forskjellige næringer i 1966 og 1970.
Alternative anslag for sysselsettingen i 1985 bygget på tall fra MSG-modellen.

Næring	Faktiske tall		Anslåtte tall	
	1966	1970	1985	
			Alt.A	Alt.B
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	192.700	163.200	131.000	114.000
Industri og bergverk	392.900	410.400	349.000	326.000
Bygg og anlegg	134.100	140.100	171.000	186.000
Varehandel	191.900	209.500	262.000	234.000
Samferdsel	155.400	150.600	144.000	143.000
Off. adm. og forsvar Off. og privat tjenesteyting	360.700	414.200	473.000	527.000
Sum	1.427.700	1.488.000	1.530.000	1.530.000

For vårt formål er det hensiktsmessig med en ytterligere oppsplitting av enkelte av disse næringene. Det gjelder særlig Offentlig administrasjon og forsvar og Offentlig og privat tjenesteyting, som vi skal ta nærmere for oss her.

Vi kan ikke støtte oss til MSG-modellen når det gjelder den videre oppdelingen, og vil derfor i første omgang bare forlenge trenden for utviklingen fra 1960 til 1970. Summen av sysselsatte for alle undersektorene vil overstige de tallene vi fikk for sektoren i tabellen foran. Vi har derfor redusert tallene for undersektorene med en prosentsats som er den samme for alle slik at vi kan komme ned til rammetallene - henholdsvis 473.000 og 527.000.

Tabell 1.3 viser hvordan sektorene Offentlig administrasjon og forsvar og Offentlig og privat tjenesteyting er splittet opp på undersektorer.

Tabell 1.3 - Antall sysselsatte i Offentlig administrasjon og forsvar og Offentlig og privat tjenesteyting fordelt på undersektorer i 1960 og 1970. Anslag for 1985.

Næringssektor	Arbeidsmarkedsstatistikk		Trendfremskrivning		
	1960	1970	1985	Alt. A	Alt. B
Finansinstitusjoner, eiendomsdrift	23.920	36.640	55.730	46.300	51.500
Offentlig administrasjon og forsvar	61.780	75.870	97.010	80.500	89.700
Undervisning	43.360	76.990	127.410	105.700	117.900
Helsevesen	42.980	66.600	102.040	84.700	94.400
Offentlig og privat tjenesteyting	47.390	78.780	125.850	104.500	116.400
Personlig tjenesteyting	78.840	64.480	42.940	35.600	39.700
Kraft- og vannforsyning	12.160	14.840	18.870	15.700	17.400
Offentlig adm. og forsvar					
Off. og privat tjenesteyting	310.430	414.200	569.850	473.000	527.000

Undersektorene i tabell 1.3 er delt opp videre i tabell 1.4, 1.5, 1.6, 1.7 og 1.8. Da Arbeidsmarkedsstatistikken for 1960 er for lite spesifisert, har vi for disse tabellene hovedsakelig brukt 1966 som utgangspunkt for trendfremskrivningene. For Ikke-forretningsmessige organisasjoner og institusjoner har vi tilstrekkelig spesifisert statistikk bare for 1969 og 1970. Vi vil i dette tilfellet anta at prosentfordelingen på undersektorer er den samme i 1985 som i 1970.

Tabell 1.4 - Antall sysselsatte i Finansinstitusjoner og Eiendomsdrift fordelt på undersektorer i 1966 og 1970. Anslag for 1985.

Næringssektor	Arbeidsmarkedsstatistikken		Trendfremskrivning		
	1966	1970	1985	Alt.A	Alt.B
Bankvesen m.m.	16.350	20.320	35.230	27.300	30.400
Forsikring	11.960	13.750	20.460	15.900	17.600
Eiendomsdrift	2.180	2.570	4.020	3.100	3.500
Finansinstitusjoner, Eiendomsdrift	30.490	36.640	59.710	46.300	51.500

Tabell 1.5 - Antall sysselsatte i Offentlig administrasjon og forsvar fordelt på undersektorer i 1966 og 1970. Anslag for sysselsettingen i 1985.

Næringssektor	Arbeidsmarkedsstatistikken		Trendfremskrivning		
	1966	1970	1985	Alt.A	Alt.B
Statsadministrasjonen	16.010	18.580	28.210	22.600	25.200
Kommuneadministrasjonen	18.520	22.170	35.850	28.800	32.000
Politi og rettsvesen	8.110	8.700	10.920	8.800	9.800
Forsvar	26.710	26.420	25.340	20.300	22.700
Off. adm. og forsvar	69.350	75.870	100.320	80.500	89.700

Tabell 1.6 - Antall sysselsatte i Offentlig og privat tjenesteyting i 1966 og 1970 fordelt på undersektorer. Alternative anslag for sysselsettingen i 1985

Næringssektor	Arbeidsmarkedsstatistikken		Trendfremskrivning		
	1966	1970	1985	Alt. A	Alt. B
Religiøst og humanitært arbeid	15.640	21.510	43.530	30.300	33.800
Ikke-forretningsmessige organisasjoner og institusjoner	13.830	16.810	27.970	19.500	21.700
Forretningsmessig tjenesteyting	25.200	34.180	67.890	47.300	52.700
Underholdning	5.120	6.280	10.610	7.400	8.200
Offentlig og privat tjenesteyting	59.790	78.780	150.000	104.500	116.400

Tabell 1.7 - Antall sysselsatte i Ikke-forretningsmessige organisasjoner og institusjoner i 1970 fordelt på undersektorer. Alternative anslag for sysselsettingen i 1985.

Næringssektor	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Nærings- og fagorganisasjoner			
Politiske og ideologiske organisasjoner	5.970	6.900	7.700
Studieselskaper og forskningsinstitutter	3.300	3.800	4.300
Biblioteker, museer og allmenn offentlig tjenesteyting ellers	7.540	8.800	9.700
Ikke-forretningsmessige org. og inst.	16.810	19.500	21.700

Tabell 1.8 - Antall sysselsatte i Personlig tjenesteyting i 1960 og 1970 fordelt på undersektorer.
Alternative anslag for sysselsettingen i 1985.

Næringssektor	Arbeidsmarkedsstatistikken		Trendfremskrivning		
	1960	1970	1985	Alt. A	Alt. B
Hotell- og restaurantdrift	27.500	29.300	32.000	26.500	29.600
Personlig tjenesteyting ellers	51.340	35.180	10.940	9.100	10.100
Personlig tjenesteyting	78.840	64.480	42.940	35.600	39.700

For enkelte av undersektorene vil det bli aktuelt med ytterligere oppsplittinger. Dette vil vi imidlertid komme tilbake til under de respektive kapitlene hvor sektorene behandles.

Det er disse tendenskalkylene som danner utgangspunktet for sysselsettingsanslagene som er benyttet i denne utredningen.

De beregningene som er gjort ovenfor med utgangspunkt i MSG-modellen forutsetter at den årlige gjennomsnittlige veksten i den totale sysselsettingen vil bli ca. 0.2%.

Fra 1960 til 1970 var det en gjennomsnittlig årlig vekst på 0.7% pr. år. I Langtidsprogrammet 1974-77 ¹⁾ regnes det med at veksten i sysselsettingen i gjennomsnitt var ca. 0.5% pr. år. For perioden 1973-77 regnes det med en årlig vekst på 0.7% pr. år. I "oljemeldingen" ²⁾ regner en i perioden 1977 - 85 med en sysselsettingsøkning på 14-16000 pr. år, og dessuten at veksten i perioden 1973-77 bør kunne økes fra 0.7% pr. år som antatt i Langtidsprogrammet til 0.8% pr. år.

I tilknytning til Langtidsprogrammet ble det også utarbeidet en rekke spesialanalyser. Spesialanalyse 4 ³⁾ omhandler yrkesdeltaking. En opererer her med seks ulike prognoser for yrkesdeltaking. Disse viser en gjennomsnittlig årlig vekst i sysselsettingen som varierer mellom 0.2% og 0.7% pr. år i perioden 1972-1985. Det laveste alternativet svarer altså til den veksten som er lagt til grunn i beregningene foran, mens det høyeste alternativet ligger nokså nær det som det er regnet med i Langtidsprogrammet

1) St.meld. nr. 71 (1972-73)

2) St.meld. nr. 25 (1973-74)

3) Særskilt vedlegg 4 til St.meld.nr. 71 (1972-73).

og "cljemeldingen".

Grunnlaget for de ulike anslagene på yrkesdeltakingen er meget usikkert. Vi skal ikke her gi noen vurdering av hva som kan sies å være mest sannsynlig, men bare påpeke at utviklingen i høy grad vil være avhengig av offentlige politiske tiltak.

Våre sysselsettingstall bygger på Arbeidsmarkedsstatistikken. De er ikke direkte sammenlignbare med f.eks. de tall det opereres med i Langtidsprogrammet. Hvis vi fra vårt utgangspunkt i 1970 på 1.488.000 syssel satte regner med en årlig vekst på 0.7% i gjennomsnitt for perioden 1970-85, vil sysselsettingstallet i 1985 være ca. 1.650.000. Beregninger for de enkelte sektor er bare gjennomført for sysselsettingsalternativet 1.530.000. I kapittel VII og VIII som oppsummerer resultatene fra enkeltsektorene er det gjort beregninger som viser hvordan alternativet med en total sysselsetting på 1.650.000 i 1985 vil kunne slå ut i behovet for jurister og økonomer.

K A P I T T E L II

INDUSTRI OG BERGVERK, BYGG OG ANLEGG, KRAFT- OG VANN-
FORSYNING, VAREHANDEL, BANKVESEN M.M., FORSIKRING OG
SAMFERDSEL

INNLEDNING

For Industri og bergverk, Bygg og anlegg, Kraft- og vannforsyning, Varehandel, Bankvesen m.m., Forsikring og Samferdsel vil vi stort sett benytte de samme metoder for å anslå behovet i 1985, og vil derfor behandle disse sektorene under et eget hovedkapittel.

Vi ønsker først å anslå behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. Med dette som grunnlag vil vi finne endringer i behovet fram til 1985. Vi trekker inn tre forhold som antas å bli bestemmende for dette behovet:

- A Endringer i den totale sysselsettingen for de enkelte sektorene.
- B Endringer i funksjonærenes andel av den totale sysselsettingen, et forhold som vi antar har sammenheng med den teknologiske utviklingen
- C Endringer i foretakenes størrelse - som vi antar relaterer seg til tekniske, administrative og økonomiske forhold

Alle de forholdene som er nevnt under punktene A, B og C vil selvfølgelig ha nær sammenheng med den generelle økonomiske politikk som blir ført.

BEHOVET I 1970

Når vi ser bort fra banker og forsikringsselskaper, har vi ikke hatt anledning til å gå nærmere inn på en kartlegging av utgangssituasjonen for å finne ut hvorvidt behovet for akademikere i disse sektorene kan sies å være dekket ved det eksisterende lønnsnivå. Vi har i et alternativ forutsatt at behovet for universitets- og høgskoleutdannet arbeidskraft var dekket i 1970. I et annet alternativ har vi forutsatt at det udekkede behovet var relativt like stort i industri, varehandel etc. som i banker og forsikringsselskaper. For banker og forsikringsselskaper foretok vi i 1968 og 1969 en spørreskjemaundersøkelse som viste at det var et betydelig udekket behov for siviløkonomer i disse sektorene. For jurister var det udekkede behovet ubetydelig i forsikringsselskapene, mens det særlig i de mindre bankene kunne konstateres en viss mangel.

A. SYSSELSETTINGSENDRINGER

Vi vil forutsette at hvis sysselsettingen i en næringssektor endres, vil behovet for akademikere endres prosentvis like mye. Dette gjelder forutsatt at det ikke samtidig skjer endringer i funksjonærandelene eller foretakenes størrelse.

Totaltallene for sysselsettingen i de enkelte næringssektorene er hentet fra kapittel I.

B. ENDRINGER AV FUNKSJONÆRANDELEN

Universitets- og høgskoleutdannet arbeidskraft vil man fortrinnsvis finne blant funksjonærene i foretakene og sjeldent blant arbeiderne.

Teknisk rasjonalisering eller automatisering kan være årsaken til at funksjonærandelene stiger. Teknisk rasjonalisering fører oftest til reduksjon i behovet for arbeidere, men ikke til et tilsvarende lavere behov for funksjonærer. I Bedriftstellingene går skillet mellom arbeider og funksjonær mellom manuelle yrker på den ene siden og ikke-manuelle yrker på den andre siden.

Vi kan likevel ikke utelukke at "funksjonærer" kan defineres litt forskjellig fra år til år og også fra land til land. I grove trekk vil vi imidlertid anta at endringer i funksjonærandelene forteller noe om utviklingen fra manuelle til ikke-manuelle yrker.

C. ENDRINGER I BEHOVET FOR AKADEMIKERE SOM FØLGE AV ENDRINGER I FORETAKS STØRRELSEN

Det viser seg at det i forhold til totalt antall ansatte er flere akademikere i store enn i små foretak. At foretakene og bedriftene viser en tendens til å bli stadig større er derfor et forhold som en må vente fører til større behov for universitets- og høgskoleutdannet personale.

Svært mange av akademikene arbeider ved hovedkontorene til store foretak som kan omfatte flere bedrifter. I statistikken blir hovedkontorer som er atskilt fra hovedbedriften registrert som hjelpeavdelinger. Det gis ikke oppgaver over hvor mange sysselsatte det er i hjelpeavdelingene. Dette gjør at det for oss ikke har noen hensikt å finne ut hvor store bedrifter eller hjelpeavdelinger akademikene arbeider i. Derimot er det interessant å vite hvor mange sysselsatte det er i foretakene.

Det ble holdt bedriftstellinge i 1953 og 1963, men bare for 1963 foreligger det spesifiserte oppgaver for foretak.¹⁾

For å kunne anslå hvor raskt utviklingen går i retning av stadig større foretak, har vi forutsatt at foretakene og bedriftene vokser like raskt. Rent teknisk har vi antatt at veksten i bedriftenes størrelse vil bli den samme pr. år fra 1963 til 1985 som den var fra 1953 til 1963. Videre har vi forutsatt at forholdstallet mellom antall sysselsatte i foretak med f.eks. over 100 sysselsatte og bedrifter med over 100 sysselsatte skal være det samme i 1985 som i 1963. Dette gir oss grunnlag for å lage en oversikt som viser hvor mange funksjonærer det er i de enkelte næringssektorer i 1970 og hvor mange det kan bli i 1985 fordelt på foretak med forskjellig antall sysselsatte. For 1970 kan vi på grunnlag av våre yrkesundersøkelser beregne antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer fordelt etter foretaksstørrelse. I våre regneeksempler for behovet i 1985 har vi antatt at jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer bør utgjøre de samme andeler av funksjonærene som i 1970.

INDUSTRI OG BERGVERK

SYSSELSETTINGSENDRINGER

I kapittel I kom vi fram til at det var 410.400 sysselsatte i Industri og bergverk i 1970, og ville bli 349.000 etter alternativ A og 326.000 etter alternativ B i 1985.

MSG-modellen, som tendenskalkylene bygger på, gir grunnlag for å dele opp disse tallene videre. Tabell 2.1 viser sysselsettingstall²⁾ for enkelte industrigrener i 1966 og 1970, samt tendenskalkyler for 1985.

-
- 1) Statistisk Sentralbyrå : Statistisk ukehefte nr. 45/1967 og utrykte tabeller.
 - 2) Sysselsettingen etter arbeidsmarkedsstatistikkens tall. Selvstendige næringsdrivende er fordelt i henhold til prosentfordelingen i bedriftsstatistikken for 1963.

Tabell 2.1 - Antall sysselsatte i Industri og bergverk i 1966 og 1970, tendenskalkyler for 1985

Industri og bergverk	1966	1970	Antall sysselsatte 1985	
			Alt. A	Alt. B
Bergverksdrift m.v.	8.100	9.000	6.800	6.400
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	55.800	55.700	35.500	31.300
Tekstil- og bekledning-, lær og gummivareindustri	49.500	43.200	48.300	38.600
Trevare- og treforedlingsindustri	59.000	62.500	41.000	40.800
Grafisk industri	24.000	25.100	32.800	32.800
Kjemisk industri og kull- og mineraloljeforedling	24.500	23.000	15.400	14.100
Primær jern- og metallindustri	25.000	27.200	24.900	23.900
Verkstedsindustri	124.700	139.600	122.200	117.000
Diverse industri inkl. jord og steinvareindustri	22.300	25.100	22.100	21.100
Sum	392.900	410.400	349.000	326.000

Disse sysselsettingsanslagene danner rammen for behovsanslagene.

ENDRINGER AV FUNKSJONÆRANDELEN

Funksjonærandelen for Industri og bergverk var 14.1% i 1953, mens andelen var steget til 19.6% i 1963.

Funksjonærandelen for Industri og bergverk totalt vil i en viss utstrekning bli påvirket av overganger fra industrigrener med lav funksjonærandel til grener med høyere funksjonærandel. Slike overganger ga et utslag på noe mellom 0.5 og 0.8 prosentandeler av hele økningen på 5.5 prosentandeler i perioden fra 1953 til 1963.

Av tabell 2.2 ser vi at Norge i 1963 hadde omlag samme funksjonærandel som Danmark og Sverige hadde i 1954.

Tabell 2.2 - Antall funksjonærer i prosent av antall funksjonærer og arbeidere i Industri og bergverk for enkelte land.

	1954 ¹⁾	1964 ¹⁾
Norge	14.1%	19.6%
Danmark	19.7%	22.9%
Sverige	19.7%	24.4%
USA	21.0%	24.7%

1) Tallene for Norge gjelder for 1953 og 1963.

Sverige har i en tiårsperiode fra 1954 til 1964 økt funksjonær-andelen med gjennomsnittlig 0.47 prosentandeler pr. år, Danmark med 0.39 prosentandeler og USA med 0.37 prosentandeler pr. år. For Norge økte funksjonær-andelen med 0.55 prosentandeler pr. år fra 1953 til 1963.

I disse beregningene er det forutsatt at funksjonær-andelen vil øke med 0.4 prosentandeler pr. år fra 1963 til 1985. Totalt for Industri og bergverk gir dette en funksjonærandel på 22.3% i 1970 og 28.4% i 1985.

Tabell 2.3 viser funksjonær-andelen for Industri og bergverk i 1953 og 1963, samt tendenskalkyler for 1970 og 1985.

Tabell 2.3 - Antall funksjonærer i Industri og bergverk i prosent av antall funksjonærer og arbeidere pr. 24.4.1953 og i 1963. Tendenskalkyler for 1970 og 1985.

	Funksjonær-andelen			
	Faktisk		Tendenskalkyle	
Industri og bergverk	24/4 1953	1963	1970	1985
	%	%	%	%
Bergverksdrift m.v.	10.2	14.8	17.6	23.6
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	13.4	21.1	23.9	29.9
Tekstil- og bekledning-, lær- og gummivareindustri	11.1	15.4	18.2	24.2
Trevare- og trefremdlingsindustri	9.0	13.2	16.0	22.0
Grafisk industri	26.0	26.4	29.2	35.2
Kjemisk industri, kull- og mineral- oljeforedling	23.3	31.6	34.4	40.4
Primær jern- og metallindustri	15.3	19.6	22.4	28.4
Verkstedsindustri	14.4	20.5	23.3	29.3
Diverse industri inkl. jord- og steinvareindustri	12.3	16.3	19.1	25.1
Sum	13.6	19.5	22.3	28.4

ENDRINGER I FORETAKSSTØRRELSENE

Tabell 2.4 viser sysselsatte i Industri og bergverk fordelt etter bedriftenes størrelse målt i antall sysselsatte. Vi merker oss en markert stigning i andelen som arbeider i bedrifter med over 100 sysselsatte.

Tabell 2.4 - Sysselsatte i Industri og bergverk prosentfordelt etter bedriftenes størrelse - målt i antall sysselsatte i bedriften - 1953 og 1963

Sysselsatte i bedriften	0 - 100	100 - 500	over 500	SUM
	%	%	%	%
1953:	60	26	14	100
1963:	51	30	19	100

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Bedriftstillingen i Norge 1953 - Bergverk og industri

Statistisk Sentralbyrå: Bedriftstilling 1963 - Bergverksdrift m.v. og industri

Vi har antatt at foretakene i likhet med bedriftene vil bli stadig større. Anslagene for sysselsettingsfordelingen etter foretaksstørrelse er gitt i tabell 2.5

Tabell 2.5 - Sysselsettingen i Industri og bergverk prosentvis fordelt etter antall sysselsatte i foretakene i 1963. Tendenskalkyler for 1970 og 1985.

Sysselsatte i foretaket	1963			1970			1985		
	0 - 100	100 - 500	over 500	0 - 100	100 - 500	over 500	0 - 100	100 - 500	over 500
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Bergverksdrift m.v.	37	33	30	35	31	34	31	28	41
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	59	28	13	56	29	15	50	32	18
Tekstil- og bekledning-, lær- og gummivareindustri	46	39	15	44	39	17	39	41	20
Trevare- og treforedlingsindustri	51	23	26	48	23	29	43	22	35
Grafisk industri	46	32	22	44	31	25	39	31	30
Kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling	21	22	57	20	16	64	18	4	78
Primær jern- og metallindustri	7	21	72	7	12	81	6	0	94
Verkstedindustri	41	25	34	39	23	38	35	9	56
Diverse industri inkl. Jord- og steinvareindustri	58	23	19	55	13	32	49	12	39
Industri og bergverk ialt	47	27	29	41	25	34	36	19	45

Tabell 2.6 viser hvordan jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer fordelte seg på forskjellige industrigrener og foretaksstørrelser i 1970.

Tabell 2.6 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer fordelt på industrigrener og foretaksstørrelse i 1970.

Utdanningskategori	Jurister				Sosialøkonomer				Siviløkonomer			
	0 - 100	100- 500	Over 500	Sum	0 - 100	100- 500	Over 500	Sum	0 - 100	100- 500	Over 500	Sum
Antall sysselsatte i foretaket												
Bergverksdrift m.v.	0	1	0	1	0	0	0	0	8	6	16	30
Nærings- og nytelses- middelindustri	8	10	8	26	1	2	1	4	24	49	42	115
Tekstil- og bekledning-, lær- og gummivareindustri	4	2	0	6	0	0	0	0	20	22	19	61
Trevare- og treforedlings- industri	7	6	28	41	1	5	8	14	21	36	42	99
Grafisk industri	20	16	8	44	12	5	5	22	10	20	6	36
Kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling	7	7	43	57	0	0	19	19	6	31	127	164
Primær jern- og metall- industri	1	0	35	36	0	0	5	5	2	16	41	59
Verkstedsindustri	5	10	24	39	3	0	12	15	18	66	117	201
Diverse industri inkl. jord- og steinvareindustri	0	0	3	3	0	0	1	1	10	12	14	36
Industri og bergverk i alt	52	52	149	253	17	12	51	80	119	258	424	801

Kilde: NAVF's utredningsinstitutt: 1972:1: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970
 " " " " 1972:6: Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970.

Som tabellen viser er sosialøkonomene ansatt i gjennomsnittlig større foretak enn juristene og siviløkonomene. Dette vil resultere i at behovet for sosialøkonomer vil øke relativt mer, dersom foretaksstørrelsen øker.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

Vi forutsetter at behovet for akademikere var dekket i 1970 og at jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vil utgjøre den samme andel av funksjonærene innenfor en bestemt industrigren og i en bestemt foretaksstørrelse i 1985 som i 1970.

Som eksempel kan nevnes at det var 4800 funksjonærer i foretak med under 100 sysselsatte i trevare- og treforedlingsindustrien i 1970. Av disse var det 12 jurister, dvs. 1 jurist pr. 400 funksjonærer. Etter de forutsetningene vi har valgt, vil det bli 3880 funksjonærer i foretak av denne størrelsesorden i 1985 etter alternativ A. Skal det fremdeles være 1 jurist pr. 400 funksjonærer, vil det bli behov for 10 jurister i 1985 i trevare- og treforedlingsforetak med under 100 sysselsatte.

Tabell 2.7 viser behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985 ved de forutsetninger vi har valgt om sysselsettingsutvikling, endringer i funksjonærandel og endringer i foretakenes størrelse målt i antall sysselsatte.

I våre regneeksempler har vi regnet med reduksjon i den totale sysselsettingen for Industri og bergverk fra 410.400 til henholdsvis 349.000 og 326.000. Likevel vil det bli et større behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985 enn i 1970 dersom våre forutsetninger om høyere funksjonærandel og større foretak slår til. Et unntak er siviløkonomer etter alternativ B.

Det vil bli behov for 14% flere jurister, 26% flere sosialøkonomer og 6% flere siviløkonomer i 1985 enn det var i 1970 etter alternativ A.

Etter alternativ B vil det bli behov for 9% flere jurister, 23% flere sosialøkonomer og 2% færre siviløkonomer.

Tabell 2.7 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Industri og bergverk i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Industri og bergverk	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Bergverksdrift m.v.	1	1	1	0	0	0	30	33	30
Nærings- og nytelses- middelindustri	26	23	20	4	4	3	115	100	88
Tekstil- og bekledning-, lær- og gummivare- industri	6	8	7	0	0	0	61	94	76
Trevare- og treforedl.- industri	41	42	41	14	14	14	99	94	93
Grafisk industri	44	68	68	22	35	35	36	57	57
Kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling	57	47	44	19	18	17	164	132	122
Primær jern- og metall- industri	36	48	46	5	7	6	59	57	55
Verkstedsindustri	39	48	46	15	22	22	201	236	225
Div. industri, inkl. jord- og steinvareind.	3	4	4	1	1	1	36	43	41
Sum	253	289	277	80	101	98	801	846	787

I tabell 2.8 har vi isolert de endringer i behovet som følger av de forutsatte endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse fra 1970 til 1985.

Tabell 2.8 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Industri og bergverk i 1970. Antatte endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse.

Industri og bergverk	Alternativ A			Alternativ B		
	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
Behov i 1970	253	80	801	253	80	801
Endringer i behovet som følger av endringer i :						
Sysselsetting	÷ 35	÷ 6	÷ 152	÷ 44	÷ 10	÷ 200
Funksjonærandel	+ 54	+ 16	+ 171	+ 49	+ 18	+ 162
Foretaksstørrelser	+ 17	+ 11	+ 26	+ 19	+ 10	+ 24
Behov i 1985	289	101	846	277	98	787

Etter de forutsetninger vi har valgt vil endringer i sysselsettingen redusere behovet kraftig, men dette vil bli mer enn oppveiet av økningen i funksjonær-andelen. Forutsetningene om større foretak vil også øke behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer noe, slik at behovet stort sett vil bli noe større i 1985 enn i 1970.

BYGG OG ANLEGG

SYSSELSETTINGSENDRINGER

I kapittel I kom vi fram til at det var 140.100 sysselsatte i Bygg og anlegg i 1970. For 1985 anslo vi sysselsettingen til 171.000 etter alternativ A og 186.000 etter alternativ B. Dette betyr altså en økning i antall sysselsatte på henholdsvis ca. 31.000 og ca. 40.000 fra 1970 til 1985 avhengig av hvilket alternativ som legges til grunn.

ENDRINGER AV FUNKSJONÆRANDELEN

Funksjonær-andelen er adskillig lavere for Bygg og anlegg enn for Industri. I 1953 var antall funksjonærer 7.4% av antall funksjonærer og arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet.¹⁾ I 1969 var tilsvarende tall 11.0%²⁾.

For Bygg og anlegg totalt, som også omfatter offentlig anleggsvirksomhet, er funksjonær-andelen noe mindre, men vi vil anta at veksten i andelen er omtrent den samme som for privat bygge- og anleggsvirksomhet.

Vi velger å anta at veksten i funksjonær-andelen vil bli den samme fra 1969 til 1985 som fra 1953 til 1969. Dette gir en funksjonærandel på 11.0% i 1969 og 14.6% i 1985. Hvis akademikerandelen utgjør en konstant andel av funksjonærene, vil vi få en økning i behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer på 33% som bare skyldes større funksjonærandel.

ENDRINGER I FORETAKSSTØRRELSENE

Endringer i behovet som følge av endringer i foretaksstørrelsene velger vi å se bort fra for Bygg og anlegg, ettersom statistikken ikke gir grunnlag for å anta at det blir noen endring i foretakenes størrelse, slik tilfellet var for Industri.

1) Beregnet på grunnlag av Statistisk Sentralbyrås: "Bedriftstelling i Norge 1953 - øvrige næringer".

2) Beregnet på grunnlag av Statistisk Sentralbyrås: "Bygge- og anleggsstatistikk 1969".

BEHOVSAANSLAG FOR 1985

Det var 18 jurister, 7 sosialøkonomer og 31 siviløkonomer i Bygg og anlegg i 1970¹⁾. I tabell 2.9 har vi for alternativ A forutsatt en vekst i sysselsettingen på 22% (fra 140.100 i 1970 til 171.000 i 1985) og for alternativ B 33% (fra 140.100 til 186.000). I tillegg har vi regnet med 33% økning i behovet som skyldes vekst i funksjonsandelen.

Tabell 2.9 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Bygg og anlegg i 1970. Antatte endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i sysselsetting og funksjonsandel.

Bygg og anlegg	Alternativ A			Alternativ B		
	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
Behov i 1970	18	7	31	18	7	31
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Sysselsetting	+ 4	+ 1	+ 7	+ 6	+ 2	+ 10
Funksjonsandel	+ 7	+ 3	+13	+ 8	+ 3	+ 14
Behovet i 1985	29	11	51	32	12	55

Det vil altså bli behov for 29 jurister, 11 sosialøkonomer og 51 siviløkonomer etter alternativ A (mot henholdsvis 18, 7 og 31 i 1970). Etter alternativ B vil det bli behov for 32 jurister, 12 sosialøkonomer og 55 siviløkonomer.

KRAFT OG VANNFORSYNING

INNLEDNING

Kraft- og vannforsyning omfatter Elektrisitetsforsyning, Gassforsyning og Vannforsyning og renovasjon. Samtlige jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer som oppga Kraft- og vannforsyning som arbeidssted ved vår spørreskjemaundersøkelse i 1970, var sysselsatt i Elektrisitetsforsyning.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen er tatt med under Sentraladministrasjonen i tilknytning til departementene.

1) Kilde: Beregnet på grunnlag av NAVF's utredningsinstitutt's yrkesundersøkelser i 1970.

SYSSELSETTINGSENDRINGER

Det var 14.840 sysselsatte i Kraft- og vannforsyning i 1970. Etter våre anslag vil det bli 15.700 sysselsatte i 1985 etter alternativ A og 17.400 sysselsatte etter alternativ B¹⁾.

ENDRINGER AV FUNKSJONÆRANDELEN

Funksjonærandelene er høye i Kraft- og vannforsyning. Allerede i 1953 var den oppe i 35% for Elektrisitetsforsyning. Det foreligger ikke statistikk for senere tidspunkt. Vi vil derfor forutsette at økningen i funksjonærandelene fra 1970 til 1985 blir den samme som for Industri og bergverk. Den vil da bli 44% i 1985.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

I tabell 2.10 har vi forutsatt en økning på 6% i sysselsettingen (fra 14.840 i 1970 til 15.700 i 1985) for alternativ A, og en økning på 17% for alternativ B. I tillegg har vi regnet med 27% økning i behovet som følge av større funksjonærandel. Vi vil anta at endringer i foretaksstørrelser ikke vil ha noen innvirkning på behovet for akademikere, i likhet med hva vi gjorde for Bygg og anlegg.

Tabell 2.10 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Kraft- og vannforsyning i 1970.
Antatt endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i sysselsetting og funksjonærandel.

Kraft- og vannforsyning	Alternativ A			Alternativ B		
	Juris-ter	Sosial-økonomer	Sivil-økonomer	Juris-ter	Sosial-økonomer	Sivil-økonomer
Behov i 1970	15	2	11	15	2	11
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Sysselsetting	+ 1	0	+ 1	+ 3	0	+ 2
Funksjonærandel	+ 4	+ 1	+ 3	+ 5	+ 1	+ 4
Behov i 1985	20	3	15	23	3	17

Det vil altså bli behov for 20 jurister, 3 sosialøkonomer og 15 siviløkonomer i 1985 (mot henholdsvis 15, 2 og 11 i 1970) etter alternativ A. Etter alternativ B vil det bli behov for 23 jurister, 3 sosialøkonomer og 17 siviløkonomer.

1) Se kapittel I.

VAREHANDEL

SYSSELSETTINGSENDRINGER

Det var 209.500 sysselsatte i Varehandel i 1970. I kapittel I kom vi fram til at det ville bli 262.000 sysselsatte etter alternativ A og 234.000 etter alternativ B i 1985.

Tabell 2.11 viser sysselsettingen i Varehandel i 1966 og 1970, samt tendenskalkyler for 1985.

Tabell 2.11 - Antall sysselsatte i Varehandel i 1966 og 1970, tendenskalkyle for 1985.

	1966	1970	1985	
			Alt. A	Alt. B
Varehandel				
Engroshandel	65.100	74.600	104.800	93.600
Detaljhandel	119.400	126.800	147.000	131.300
Agenturvirkosmhet	7.400	8.100	10.200	9.100
SUM	191.900	209.500	262.000	234.000

Kilde:

Antall sysselsatte i 1966 og 1970 er anslått på grunnlag av:

Statistisk Sentralbyrå : Varehandelsstatistikk 1966 og 1970

Statistisk Sentralbyrå : Arbeidsmarkedsstatistikk 1966 og 1970

ENDRINGER I ANDELEN AV KONTORFUNKSJONÆRER

Folketellingen 1960 viser at 36.6% av de sysselsatte i engroshandel drev med administrativt arbeid eller kontorarbeid. Tilsvarende tall var 7.7% for detaljhandel og 34.8% for agenturvirkosmhet.

I 1969 utgjorde kontorfunksjonærene 38.1% av alle ansatte i engroshandel. For detaljhandel var andelen 8.6%. I våre anslag for prosentandelen kontorfunksjonærer i 1970 og 1985 har vi forutsatt at andelen vil fortsette å øke i samme takt som mellom 1960 og 1969. Som tabell 2.12 viser leder dette til at prosentandelen kontorfunksjonærer vil bli 40.8 for engroshandel og 10.2 for detaljhandel i 1985. For agenturvirkosmhet har vi forutsatt at prosentandelen øker i samme takt scm for engroshandelen, slik at den blir 39.0 i 1985.

Tabell 2.12 - Andel kontorfunksjonærer i Varehandel i 1960 og 1969.
Anslag for 1970 og 1985.

Varehandel	Prosentandel personer med administrativt arbeid og kontorarbeid i følge folketellingen	Prosentandel kontorfunksjonærer i følge Lønnsstatistikk	Anslag på prosentandel kontorfunksjonærer	
			1970	1985
	1960	1/3 1969		
	%	%	%	%
Engroshandel	36.6	38.1	38.3	40.8
Detaljhandel	7.7	8.6	8.7	10.2
Agenturvirksomhet	34.8	..	36.5	39.0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Folketelling 1960 - Hefte III - tabell XIV
Statistisk Sentralbyrå: Lønnsstatistikk - Varehandel - 1. mars 1970

ENDRINGER I FORETAKSSTØRRELSENE

Likesom for Industri og bergverk finnes sysselsettingen fordelt etter foretaksstørrelse bare for 1963, mens vi har fordelingen etter bedriftsstørrelse også for 1953.

Tabell 2.13 viser prosentandelen som er sysselsatt i bedrifter med over 100 sysselsatte i 1953 og 1963. Vi har antatt at utviklingen mellom 1953 og 1963 vil fortsette fram til 1985, slik at 16% i 1970 og 21% i 1985 av de sysselsatte i engroshandel vil arbeide i bedrifter med over 100 ansatte. For detaljhandel vil tilsvarende tall bli 2.5% i 1970 og 3.5% i 1985, men vi antar at det ikke vil bli bedrifter i agenturvirksomhet med over 100 sysselsatte.

Vi kan konstatere at tendensen i retning av stadig større bedrifter har holdt seg også etter 1963. Beregninger på grunnlag av Bedriftstellingenes tall viser at det var 3.4 sysselsatte pr. bedrift i 1953 mot 3.8 i 1963. På grunnlag av Varehandelsstatistikken finner vi at det var 4.2 sysselsatte pr. bedrift i 1966 og 4.7 i 1970. Tallene fra Bedriftstellingene og fra Varehandelsstatistikken er neppe helt sammenlignbare, men tendensen er klar. Det er en markert økning i tallet på sysselsatte pr. bedrift både i engroshandel, detaljhandel og agenturvirksomhet.

Tabell 2.13 - Prosentandeler av de sysselsatte i Varehandel som arbeider i bedrifter med under og over 100 sysselsatte i 1953 og 1963. Anslag for 1970 og 1985.

Varehandel	Andel sysselsatte i bedrifter med under og over 100 sysselsatte							
	1953		1963		1970		1985	
	Under 100	Over 100	Under 100	Over 100	Under 100	Over 100	Under 100	Over 100
	%	%	%	%	%	%	%	%
Engroshandel	89.6	10.4	86.3	13.7	84.0	16.0	79.0	21.0
Detaljhandel	98.7	1.3	98.0	2.0	97.5	2.5	96.5	3.5
Agenturvirkosmhet	100	0	100	0	100	0	100	0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Bedriftstelingen i Norge 1953 - Varehandel
Statistisk Sentralbyrå: Bedriftstelling 1963 - Varehandel.

I 1963 arbeidet 32.6% av de sysselsatte i engroshandel i foretak med over 100 ansatte. Tilsvarende tall var 8.4% for detaljhandel. Vi har beregnet et forholdstall som viser antall sysselsatte i foretak med over 100 sysselsatte i forhold til antall sysselsatte i bedrifter med over 100 sysselsatte. I 1963 var dette 2.38 for engroshandel og 4.20 for detaljhandel. Vi har antatt at dette forholdstallet vil holde seg konstant når vi har beregnet andelen sysselsatte i foretak med over 100 sysselsatte i 1970 og 1985.

Tabell 2.14 - Prosentandeler av de sysselsatte i Varehandel som arbeider i foretak med under og over 100 sysselsatte i 1963. Anslag for 1970 og 1985.

Varehandel	Andel sysselsatte i foretak med under og over 100 sysselsatte					
	1963		1970		1985	
	Under 100	Over 100	Under 100	Over 100	Under 100	Over 100
	%	%	%	%	%	%
Engroshandel	67.4	32.6	61.9	38.1	50.0	50.0
Detaljhandel	91.6	8.4	89.5	10.5	85.3	14.7
Agenturvirkosmhet	100	0	100	0	100	0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Bedriftstelingen 1963. Varehandel.
Foretaksoppgaver. Utrykte tabeller.

Etter de valgte forutsetningene vil 50% av de sysselsatte i engroshandel arbeide i foretak med over 100 sysselsatte i 1985 (mot 38.1% i 1970).

I detaljhandel vil 14.7% arbeide i foretak med over 100 sysselsatte i 1985 (mot 10.5% i 1970).

Tabell 2.15 viser jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i foretak med over og under 100 sysselsatte. Den viser også hvor mange jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer det er pr. 10.000 kontorfunksjonærer i foretak av ulike størrelser i Varehandel.

Tabell 2.15 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Varehandel i 1970 fordelt etter foretaksstørrelse. Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer pr. 10.000 kontorfunksjonærer i foretak av ulike størrelser.

Utdanningskategori	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
\ / Sysselsatte i foretaket Varehandel	1 - 99	100 og mer	Sum	1 - 99	100 og mer	Sum	1 - 99	100 og mer	Sum
Engroshandel	52	27	79	13	33	46	91	207	298
Detaljhandel	21	8	29	5	3	8	47	29	76
Agenturvirksomhet	20	0	20	6	0	6	21	0	21
Sum	93	35	128	24	36	60	159	236	395
pr. 10.000 kontorfunksjonærer									
Utdanningskategori	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
\ / Sysselsatte i foretaket Varehandel	1 - 99	100 og mer	Sum	1 - 99	100 og mer	Sum	1 - 99	100 og mer	Sum
Engroshandel	29	25	28	7	30	16	51	190	104
Detaljhandel	21	69	26	5	26	7	48	250	69
Agenturvirksomhet	68	-	68	20	-	20	71	-	71
Sum	30	29	30	8	30	14	52	196	93

Kilde: NAVF's utredningsinstitutt: 1972:1 Yrkesundersøkelse for jurister i 1970

NAVF's utredningsinstitutt: 1972:6 Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970.

Vi merker oss at juristene utgjør en andel av kontorfunksjonærene som er omtrent like stor for store og små foretak, mens sosialøkonomene og siviløkonomene utgjør en langt større prosentandel av kontorfunksjonærene i store enn i små foretak.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

Vi forutsetter at behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Varehandel var dekket i 1970 og at disse utdanningskategoriene vil utgjøre den samme andelen av kontorfunksjonærene i de ulike foretaksstørrelsene i 1985 som i 1970.

Vi kombinerer med andre ord de antakelsene vi har gjort om sysselsettingsutviklingen, endringer av funksjonærandel og endringer i foretaksstørrelsene. Resultatet vises i tabell 2.16.

Tabell 2.16 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Varehandel i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Varehandel	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Engroshandel	79	115	103	46	79	70	298	515	460
Detaljhandel	29	42	38	8	12	11	76	116	104
Agenturvirkosomhet	20	27	24	6	8	7	21	28	25
Sum	128	184	165	60	99	88	395	659	589

Etter de valgte forutsetninger vil det bli behov for 44% flere jurister, 65% flere sosialøkonomer og 67% flere siviløkonomer i 1985 enn i 1970 etter alternativ A.

Etter alternativ B vil det bli behov for 29% flere jurister, 47% flere sosialøkonomer og 49% flere siviløkonomer.

Tabell 2.17 viser de endringer i behovet som isolert følger av de forutsatte endringer i sysselsettingen, funksjonærandel og foretaksstørrelse fra 1970 til 1985. I motsetning til de sektorene vi har sett på tidligere er det her sysselsettingsøkningen som betyr mest for økningen i behovet.

Tabell 2.17 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Varehandel i 1970. Antatte endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse.

Varehandel	Alternativ A			Alternativ B		
	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
Behov i 1970	128	60	395	128	60	395
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Sysselsetting	+ 42	+ 21	+ 136	+ 23	+ 13	+ 81
Funksjonærandel	+ 15	+ 7	+ 47	+ 14	+ 6	+ 40
Foretaksstørrelser	- 1	+ 11	+ 81	0	+ 9	+ 73
Behovet i 1985	184	99	659	165	88	589

BANKVESEN M. M.

INNLEDNING

Bankvesen m.m. omfatter banker og finansieringsinstitusjoner av alle slag, herunder Norges Bank, statsbankene, kredittforeninger, Postgiro og Postsparebanken, aksjemekling, valutaomsetning, børser og finansieringsselskaper. Holding- og investeringsselskaper som ikke har administrativ tilknytting til de foretak som de eier aksjer i er gruppert under Bankvesen m.m.

BEHOVET I 1970

NAVF's utredningsinstitutt foretok i 1969 en spørreskjemaundersøkelse i banker og finansieringsselskaper hvor arbeidsgiveren ble bedt om å oppgi hvilken utdanning de ansatte hadde og hvilken utdanning arbeidsgiveren ønsket at de hadde. Videre var det spørsmål om ledige stillinger og om hvilken utdanning som ble foretrukket for disse.

I spørreskjemaet ble det tatt med en forutsetning om at man ved vurderingen også tok hensyn til ulikheter i lønnsnivået, hvis man foretrakk en annen enn den faktiske utdanning.

Hovedresultatene av undersøkelsen er gjengitt i tabell 2.18.

De bankene og finansieringsselskapene som svarte på skjemaet ønsket seg eller hadde ledige stillinger for 42% flere jurister enn det de faktisk hadde. Tilsvarende tall var 13% for sosialøkonomer og 85% for siviløkonomer.

Det var i første rekke sparebankene som ønsket at flere av de ansatte hadde juridisk utdanning. Særlig de mindre sparebankene som ikke hadde jurister ønsket at minst en person hadde juridisk utdanning. Forøvrig kunne vi konstatere at det var et stort udekket behov for siviløkonomer i alle slags banker og finansieringsselskaper, men også her var det sparebankene som ønsket seg flest med slik utdanning i relasjon til hva de faktisk hadde.

Tabell 2.18 - Udekket behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Bankvesen m.m. i prosent av det faktiske antallet i sektoren i 1969.

Bankvesen m.m.	Udekket behov i prosent av det faktiske antallet i 1969 for		
	Jurister	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
	%	%	%
Forretningsbanker	+ 17	+ 11	+ 50
Sparebanker	+ 131	+ 46	+ 241
Bankvesen m.m. ellers	+ 19	- 2	+ 95
Sum	+ 42	+ 13	+ 85

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Syssetningen i Bankvesen m.m. var ca. 20.300 i 1970. Ifølge de forutsetninger som er gjort¹⁾ vil det i 1985 være ca. 27.300 sysselsatte etter alt. A og 30.400 etter alt. B.

Tabell 2.19 viser sysselsettingen i sektoren fordelt på undersektorer. Anslagene for 1985 bygger på trendfremskrivninger innenfor rammetallene.

1) Se kapittel I

Tabell 2.19 - Anslag for sysselsettingen i Bankvesen m.m. i 1970.
Tendenskalkyler for 1985.

Bankvesen m.m.	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Forretningsbanker	9.440	12.350	13.750
Sparebanker	5.970	8.000	8.900
Bankvesen m.m. ellers	4.910	6.950	7.750
Sum	20.320	27.300	30.400

Som det fremgår av tabellen vil sysselsettingen i Bankvesen m.m. ellers øke relativt mer enn i forretnings- og sparebankene etter de valgte forutsetningene. Sysselsettingen i Forretningsbankene vil øke med 30.8% i alt. A og 45.7% i alt. B. I Sparebankene vil sysselsettingen øke med 34.0% i alt. A og 49.1% i alt. B, mens tallene for Bankvesen m.m. ellers er 41.5% i alt. A og 57.8% i alt. B.

ENDRINGER I BEHOVET SOM FØLGE AV ENDRING I FORETAKSSTØRRELSE

Det viser seg at foretaksstørrelsen spiller en ubetydelig rolle for behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Bankvesen m.m. Den faktiske akademikerandelen er litt høyere i store enn i små foretak. Hvis man trekker inn det udekkede behovet i 1970, finner en at det er behov for litt større akademikerandel i små enn i store foretak. Utslagene på behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer blir imidlertid så ubetydelige at vi velger å se helt bort fra dem i denne fremstillingen.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

Vi bruker behovet i 1970 som utgangspunkt og forutsetter at dette vil endres i takt med sysselsettingsendringene. Resultatet vises i tabell 2.20.

Tabell 2.20 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Bankvesen m.m. i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Bankvesen m.m.	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Forretningsbanker	144	220	245	34	50	55	80	157	175
Sparebanker	61	198	221	10	20	22	12	55	61
Bankvesen m.m. ellers	109	184	205	56	78	87	35	96	107
Sum	317	602	671	100	148	164	127	308	343

Etter de valgte forutsetninger vil det bli behov for 90% flere jurister, 48% flere sosialøkonomer og 143% flere siviløkonomer i 1985 enn i 1970 etter alternativ A. Etter alternativ B vil det bli behov for 112% flere jurister, 64% flere sosialøkonomer og 170% flere siviløkonomer.

Tabell 2.21 viser hvor mange jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer det var i Bankvesen m.m. i 1970 og hvor stort det udekkede behov var for disse kategoriene. Tabellen viser også utslagene på behovet som de forutsatte sysselsettingsendringene gir.

Tabell 2.21 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Bankvesen m.m. i 1970. Udekket behov i 1970. Antatte endringer i behovet som følge av sysselsettingsendringer fram til 1985.

Bankvesen m.m.	Alternativ A			Alternativ B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	317	100	127	317	100	127
Udekket behov i 1970	129	8	102	129	8	102
Behov i 1970	446	108	229	446	108	229
Endringer i behovet som følge av endringer i : Sysselsettingen	156	40	79	225	56	114
Sum	602	148	308	671	164	343

FORSIKRING

INNLEDNING

I dette avsnittet skal vi behandle Livsforsikring og Skadeforsikring. Riks-trygdeverket, Statens pensjonskasser og annen organisert trygd mot sykdom og arbeidsløyse vil bli tatt opp i et eget avsnitt under Offentlig forvaltning.

BEHOVET I 1970

På samme måte som for banker og finansieringsselskaper foretok NAVF's utredningsinstitutt i 1968 en spørreskjemaundersøkelse i skade- og livsforsikringsselskaper, hvor arbeidsgiveren ble bedt om å oppgi hvilken utdanning de ansatte hadde og hvilken utdanning arbeidsgiveren ønsket at de hadde.

Som tabell 2.22 viser var det et sterkt ønske om flere siviløkonomer både i skade- og livsforsikringsselskaper.

Tabell 2.22 - Udekket behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Skade- og Livsforsikringsselskaper i prosent av det faktiske antallet i sektoren i 1968.

Sektor	Udekket behov i prosent av det faktiske antallet i 1968 for		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
	%	%	%
Skadeforsikringsselskaper	+ 13	- 18	+ 31
Livsforsikringsselskaper	- 5	- 6	+ 56
I alt	+ 7	- 11	+ 68

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Det var i 1970 ca. 13.750 sysselsatte i Forsikring. I 1985 vil det etter de forutsetninger vi har valgt være 15.900 sysselsatte etter alternativ A og 17.600 etter alternativ B.¹⁾

1) Se kapittel I

Tabell 2.23 viser sysselsettingen i sektoren oppsplittet på undersektorer. Ved anslagene for 1985 har vi foretatt trendfremskrivninger innenfor rammestallene. Som det fremgår vil Sosial forsikring øke sysselsettingen noe mer enn Skadeforsikring og Livsforsikring. Sosial forsikring vil bli behandlet under Kapittel III - Offentlig forvaltning.

Tabell 2.23 - Antall sysselsatte i Forsikring i 1970.
Tendenskalkyler for 1985.

Forsikring	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Skadeforsikring	5.550	6.000	6.450
Livsforsikring	3.250	4.000	4.550
Sosial forsikring	4.950	5.900	6.600
Sum	13.750	15.900	17.600

Etter de valgte forutsetningene vil sysselsettingen i Skadeforsikring øke med 8% etter alternativ A og 16% etter alternativ B, mens sysselsettingen vil øke med 23% etter alternativ A og 40% etter alternativ B for Livsforsikring.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

I tabell 2.24 har vi brukt prosentsetsatsene fra tabell 2.22 for å anslå det udekkede behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. Vi lar disse satsene gjelde for 1970 selv om spørreskjemaundersøkelsen de bygger på ble foretatt i 1968. Vi har forutsatt at behovet vil endres proporsjonalt med sysselsettingen.

Tabell 2.24 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Skade- og Livsforsikringsselskaper i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Skade- og Livsforsikring	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Skadeforsikring	130	159	171	13	12	13	46	95	102
Livsforsikring	46	54	62	10	11	13	20	38	43
Sum	176	213	233	23	23	26	66	133	145

Kilde : Tallene for 1970 bygger på NAVF's utredningsinstituttets yrkesundersøkelser i 1970. Statsøkonomer er inkludert i tallene for sosialøkonomer i Skadeforsikring. For Livsforsikring derimot er statsøkonomene holdt utenfor da de i denne sektoren nesten utelukkende også er aktuarer, og vi antar at de fortrinnsvis vil bli erstattet med aktuarer.

Etter de valgte forutsetninger vil det i Skade- og Livsforsikringsselskaper bli behov for 21% flere jurister, samme antall sosialøkonomer og 102% flere siviløkonomer i 1985 enn i 1970 etter alternativ A. Etter alternativ B vil det bli behov for 32% flere jurister, 13% flere sosialøkonomer og 120% flere siviløkonomer.

Tabell 2.25 viser det udekkede behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970, og hvilke virkninger for behovet de forutsatte sysselsettingsendringer vil få.

Tabell 2.25 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Skade- og Livsforsikring i 1970. Udekket behov i 1970. Antatte endringer i behovet som følge av sysselsettingsendringer fram til 1985.

Skade- og Livsforsikring	Alternativ A			Alternativ B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	176	23	66	176	23	66
Udekket behov i 1970	15	- 3	53	15	- 3	53
Behov i 1970	191	20	119	191	20	119
Endringer i behovet som følge av endringer i : Sysselsettingen	22	3	14	42	6	26
Behov i 1985	213	23	133	233	26	145

SAMFERDSEL

INNLEDNING

Samferdsel omfatter forskjelligartede sektorer som f.eks. utenriks sjøfart, landtransport, lagring og post, telefon og telegraf. For de fleste av disse sektorene vil vi bare kunne anslå endringer i behovet som skyldes sysselsettingsendringer. I enkelte tilfeller vil vi også kalkulere med endringer i funksjonsandelen.

SYSSELSETTINGSENDRINGER

Etter MSG-modellens sysselsettingsanslag¹⁾ vil Samferdsel i 1985 ha en total sysselsetting på 144.000 etter alternativ A og 143.000 etter alternativ B. Ettersom disse tallene ligger så nær hverandre, vil vi bare anslå behovet ved en total sysselsetting på 144.000.

Tabell 2.26 viser sysselsettingen i 1966 og 1970. For utenriks sjøfart har vi regnet med 31.500 sysselsatte i 1985. For de andre sektorene har vi trendfremskrevet utviklingen mellom 1966 og 1970 og siden justert de fremkomne tall prosentvis like mye, slik at vi har kommet fram til rammetallet 144.000 for Samferdsel totalt.

Resultatet er at vi regner med en nedgang i sysselsettingen for sjøfart og landtransport, mens vi regner med en økning i sysselsettingen for lufttransport, tjenester i tilknytning til transport, lagring, post, telefon og telegraf.

Tabell 2.26 - Antall sysselsatte i Samferdsel i 1966 og 1970²⁾
Anslag for 1985.

Samferdsel	Antall sysselsatte		
	1966	1970	1985 Alt. A og B
Utenriks sjøfart	45.600	35.600	31.500
Innenriks sjøfart	11.400	11.300	9.200
Tjenester i tilknytning til sjøfart	10.300	9.800	7.100
Landtransport	52.300	53.300	48.600
Lufttransport	2.900	3.500	4.900
Tjenester i tilknytning til transport	5.500	6.500	8.600
Lagring	800	900	1.000
Post, telefon, telegraf	27.200	29.700	33.100
Sum	156.000	150.600	144.000

1) Se kapittel I

2) Selvstendige næringsdrivende er fordelt på næringsgrener i henhold til fordelingen ved bedriftstellingen i 1963. Denne gir imidlertid ikke tall for utenriks sjøfart, og vi har for utenriks sjøfart forutsatt at fordelingen er som ved folketellingen i 1960. For lufttransporten har vi plussert på 643 personer til Arbeidsmarkedsstatistikens tall for 1966. Dette gjelder foretak som eksisterte tidligere, men ikke ble registrert i Arbeidsmarkedsstatistikken før i 1968.

ENDRINGER AV FUNKSJONÆRANDELEN

I følge Arbeidsmarkedsstatistikkens tall var det 45.600 sysselsatte i utenriks sjøfart i 1966 og 35.600 i 1970. Etter våre anslag vil det være 31.500 i 1985. Tallene i Arbeidsmarkedsstatistikken inkluderer imidlertid ikke utenlandske sjøfolk, slik at de egentlig ikke sier noe om aktiviteten. Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vil man i første rekke finne i rederiene på landjorda. De sysselsatte i rederiene inngår i tallene for utenriks sjøfart i tabell 2.27. Arbeidsmarkedsstatistikken oppgir sysselsettingen ved rederikontorene i 1968, 1969 og 1970.

Tabell 2.27 - Antall sysselsatte i utenriks sjøfart og ved rederikontorene i 1968, 1969 og 1970. Anslag for 1985.

År	Sysselsatte lønnstakere (Norske)	Herav ved rederikontorene
1968	41.584	4.010
1969	37.627	4.141
1970	35.145	4.435
1985	31.500	5.000

Kilde for 1968, 1969 og 1970: Statistisk Sentralbyrå: Arbeidsmarkedsstatistikk

Som tabell 2.27 viser har tallet på nordmenn i utenriks sjøfart blitt redusert de senere årene. Derimot har tallet på funksjonærer ved rederikontorene økt betraktelig.

Vi vil anta at tendensen i retning av stadig flere ansatte ved rederikontorene vil fortsette og anslår tallet til 5.000 i 1985. Dette svarer til en økning på 13%. Vi vil forutsette at behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vil øke like mye.

For de andre sektorene mangler vi tall som kan fortelle om endringer i funksjonærandelen, og vil derfor se på tilsvarende tall for Industri og Varehandel. For Industri og bergverk har vi forutsatt en økning i funksjonærandelen på 27.4% fra 1970 til 1985. For Varehandel har vi forutsatt en økning i andelen kontorfunksjonærer på 16.3% i samme periode. For Samferdsel anslår vi at funksjonærandelen blir 20% høyere i 1985 enn i 1970. Vi vil likevel ikke regne med noen økning i funksjonærandelen for "Tjenester i tilknytning til sjøfart" og "Tjenester i tilknytning til transport" da disse sektorene allerede har en meget høy funksjonærandel.

BEHOVSANSLAG FOR 1985

Vi forutsetter at behovet for akademikere var dekket i 1970 og at jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vil utgjøre den samme andel av funksjonærene innenfor en bestemt samferdselssektor i 1985 som i 1970.

Tabell 2.28 viser behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved de forutsetninger vi har valgt om sysselsettingsutviklingen og endringer i funksjonærandelene.

Tabell 2.28 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i Samferdsel i 1970. Anslag for behovet i 1985. (Både alt. A og B):

Samferdsel	Jurister		Sosialøkonomer		Siviløkonomer	
	1970	1985	1970	1985	1970	1985
Utenriks sjøfart	44	50	12	14	62	70
Innenriks sjøfart	18	18	3	2	8	7
Tjenester i tilknytning til sjøfart	13	9	4	3	29	21
Landtransport	38	42	10	11	14	16
Lufttransport	4	7	4	7	4	7
Tjenester i tilknytning til transport	10	13	1	1	8	11
Lagring	0	0	0	0	0	0
Post, telefon, telegraf	13	17	5	7	3	4
Sum	140	156	39	45	128	136

Det vil etter dette bli behov for 11% flere jurister, 15% flere sosialøkonomer og 6% flere siviløkonomer i Samferdsel i 1985 enn i 1970.

I tabell 2.29 har vi isolert virkningene av sysselsettingsendringer og endringer i funksjonærandelene.

Tabell 2.29 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Samferdsel i 1970. Antatte endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i sysselsettingen og funksjonærandelene.

Samferdsel	Alternativ A og B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Behov i 1970	140	39	128
Endringer i behovet som følge av endringer i:			
Sysselsettingen	- 14	- 1	- 13
Funksjonærandelene	+ 30	+ 7	+ 21
Sum	156	45	136

Den forventede nedgangen i sysselsettingen vil redusere behovet for akademikere, men dette mer enn oppveies av den forventede økningen i funksjonærandalen.

OPPSUMMERING

Tabell 2.30 gir en samlet oversikt over det fremtidige behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer fordelt på de næringer som er behandlet i dette kapittel.

Tabell 2.30 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer etter næringssektorer i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Næringssektor	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Industri og bergverk	253	289	277	80	101	98	801	846	787
Bygg og anlegg	18	29	32	7	11	12	31	51	55
Kraft- og vannforsyning	15	20	23	2	3	3	11	15	17
Varehandel	128	184	165	60	99	88	395	659	589
Bankvesen m.m.	317	602	671	100	148	164	127	308	343
Forsikring	176	213	233	23	23	26	66	133	145
Samferdsel	140	156	156	39	45	45	128	136	136
Sum	1047	1493	1557	311	430	436	1559	2148	2072

Som det fremgår av tabell 2.30 vil behovet for jurister i 1985 bli størst etter alternativ B, 49% flere enn det faktisk var i 1970, mens det blir behov for 43% flere jurister etter alternativ A. Dette skyldes våre forutsetninger om at Bankvesen m.m. vil ekspandere sterkere etter alternativ B og denne sektoren sysselsetter en stor andel av juristene. Behovet for sosialøkonomer vil bli omtrent like stort ved de to alternativene, henholdsvis 38% og 40% flere enn i 1970. Det vil bli størst behov for siviløkonomer etter alternativ A, 38% flere enn i 1970, mens tallet for alternativ B er 33%. Alternativ A forutsetter størst sysselsetting i Industri og Varehandel i 1985, og det er disse næringene som har flest siviløkonomer.

Tabell 2.31 viser de isolerte virkningene som de ulike faktorene har for behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985.

Tabell 2.31 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. Udekket behov i 1970 og endringer i behovet som følge av endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse.

	Alternativ A			Alternativ B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	1047	311	1559	1047	311	1559
Udekket behov i 1970	144	5	155	144	5	155
Behov i 1970	1191	316	1714	1191	316	1714
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Sysselsetting	176	58	72	241	66	20
Funksjonærandel	110	34	255	106	35	241
Foretaksstørrelse	16	22	107	19	19	97
Behov i 1985	1493	430	2148	1557	436	2072

Som det fremgår av tabellen, er det bare for juristene og siviløkonomene "det udekkede behov" i 1970 gir noe utslag. Endringer i behovet som følge av endringer i sysselsettingen gir relativt store utslag for jurister og sosialøkonomer som har en stor andel av de ansatte i Bankvesen m.m. og Forsikring, hvor vi har forutsatt at sysselsettingen vil øke. Siviløkonomene derimot er i langt større grad ansatt i Industri og bergverk, som er en næringssektor som vi har forutsatt vil få en redusert sysselsetting.

Endringer i behovet som følge av endringer i funksjonærandelen er en faktor som gir relativt større utslag for siviløkonomene enn for jurister og sosialøkonomer. Dette skyldes først og fremst at det er i Industri og bergverk og Varehandel endringer i funksjonærandelen gir utslag, og det er disse sektorene som har flest siviløkonomer. Det samme gjelder for endringer i behovet som følge av endringer i foretaksstørrelsen. Vi merker oss imidlertid at denne faktoren vil føre til større økning i behovet for sosialøkonomer enn for jurister. Dette kan tilbakeføres til at sosialøkonomene arbeider i foretak som gjennomsnittlig er større enn de juristene arbeider i.

Vi har hittil forutsatt at det er et udekket behov for akademikere bare i de to sektorene vi har hatt anledning til å undersøke, Bankvesen m.m. og Forsikring. Vi vil nå anta at det er et udekket behov også i de andre sektorene og at dette er så stort som gjennomsnittet av det udekkede behov i Bankvesen m.m. og Forsikring, regnet i prosent.

Det er selvfølgelig store betenkeligheter ved en slik framgangsmåte. Det er likevel rimelig å anta at det var et visst udekket behov også i de andre sektorene.

Tabell 2.32 viser de behovstall vi kommer fram til ved å forutsette et udekket behov i alle næringssektorene som kommer inn under dette kapittel. Vi kaller de nye talleksemplene alternativ AII og BII.

Tabell 2.32 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer etter næringssektorer i 1970. Alternative anslag som bygger på forutsetningene om udekket behov i alle næringssektorene.

Næringssektor	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A II	Alt.B II		Alt.A II	Alt.B II		Alt.A II	Alt.B II
Industri og bergverk	253	361	346	80	98	96	801	1523	1417
Bygg og anlegg	18	36	40	7	11	12	31	92	99
Kraft- og vann- forsyning	15	25	29	2	3	3	11	27	31
Varehandel	128	230	206	60	97	86	395	1186	1060
Bankvesen m.m.	317	602	671	100	148	164	127	308	343
Forsikring	176	213	233	23	23	26	66	133	145
Samferdsel	140	195	195	39	44	44	128	245	245
SUM	1047	1662	1720	311	424	431	1559	351 ⁴	3340

I relasjon til tabell 2.30 er det særlig siviløkonomene det vil bli større behov for når man forutsetter et udekket behov i alle sektorene. Etter alternativ A vil det bli behov for 125% flere siviløkonomer i 1985 enn det faktisk var i 1970 og etter alternativ B 114% flere.

Tabell 2.33 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. Forutsatt udekket behov i alle næringssektorene i 1970 og endringer i behovet som følge av endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse.

	Alternativ A II			Alternativ B II		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	1047	311	1559	1047	311	1559
Udekket behov i 1970	283	0	1248	283	0	1248
Behov i 1970	1330	311	2807	1330	311	2807
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Sysselsetting	181	58	56	241	66	75
Funksjonærandel	131	33	458	125	35	434
Foretaksstørrelse	20	22	193	24	19	174
Behov i 1985	1662	424	3514	1720	431	3340

Forutsetningen om at det udekkede behovet er like stort i de andre sektorene som i Bankvesen m.m. og Forsikring, fører til at det udekkede behovet for jurister i 1970 blir dobbelt så stort som i det forrige regneeksemplet. For sosialøkonomer blir det omtrent uforandret mens det for siviløkonomer blir åttedoblet.

Når det gjelder endringer i behovet som følge av endringer i sysselsetting, funksjonærandel og foretaksstørrelse, er endringene prosentvis de samme i alternativ A II og B II som i alternativ A og B, men blir noe høyere i absolutte tall ettersom beregningsgrunnlaget er forskjellig.

KAPITTEL III

OFFENTLIG FORVALTNING

INNLEDNING

Under Offentlig forvaltning behandles Statsadministrasjonen med Sosial forsikring, Forsvaret og Kommuneadministrasjonen.

Politi, Rettsvesen og Fengselsvesen vil bli behandlet under et eget kapittel. Det samme gjelder for Undervisning.

Deler av Offentlig forvaltning vil komme inn under Andre næringssektorer. Det gjelder f.eks. deler av Helse- og veterinærvesen, av Religiøst og humanitært arbeid, av Biblioteker, Museer og Almen offentlig tjenesteyting ellers.

STATSADMINISTRASJONEN

INNLEDNING

Under Statsadministrasjonen vil vi behandle Stortinget, Riksrevisjonen og Departementene, Sentraladministrasjonen i tilknytning til departementene og Den sivile ytre etat. Vi følger 1960-utgaven av "Standard for næringsgruppering i offentlig norsk statistikk". Dette betyr at statsinstitusjoner som ikke i det vesentlige skal tjene administrative formål er gruppert et annet sted. Dette gjelder f.eks. Statens Pensjonskasse og Rikstrygdeverket som går inn under "Sosialforsikring". Poststyret og Telegrafstyret går inn under henholdsvis "Post", og "Telefon og telegraf" under sektoren Samferdsel. En rekke forskningsinstitutter, f.eks. Meteorologisk institutt og Norges Geografiske Oppmåling, går under Forskningsinstitutter m.v.

Politi og rettsvesen er skilt ut som egne sektorer. Det samme gjelder Forsvaret. Offentlig arbeidsformidling, sjømannskontorer o.l. går under Almen offentlig tjenesteyting ellers, mens f.eks. Statens Velferdsråd for Handelsflåten, Kontoret for fri rettshjelp m.v. går under Velferdsarbeid.

METODER

Prinsipielt ønsker vi å kartlegge arbeidsoppgavene i dag eller i et utgangsår, 1970, og finne hvor stor arbeidskraft som brukes for å løse disse oppgavene og hvilken utdanning arbeidskraften har. Tilsvarende ønsker vi å skissere mulige arbeidsoppgaver i et fremtidig år, f.eks. 1985, og anslå hvor stor arbeidskraft som trenges for å løse disse oppgavene og hvilken utdanning denne arbeidskraften bør ha.

Potensielle arbeidsoppgaver i en samfunnssektor vil nesten alltid langt overskride arbeidskraftkapasiteten i sektoren. Det vil derfor være ønskelig å utarbeide alternative behov for arbeidskraft avhengig av hvor stor del av de mulige arbeidsoppgavene man ønsker å løse. Dette kan gi et grunnlag for å prioritere mellom forskjellige sektorer som konkurrerer om ressursene.

For sektorene Undervisning og Politi og rettsvesen vil vi ta utgangspunkt i mulige arbeidsoppgaver og beregne hvor stor arbeidskraft det trenges under alternative forutsetninger for å løse disse. De tallene som kommer ut må nå sees i sammenheng med hva som er mulig å skaffe av arbeidskraft, eller rimelig, i konkurranse med andre sektorer.

Slike vurderinger og beregninger av arbeidsoppgaver er imidlertid tidkrevende og kompliserte, og vi har for de andre sektorene stort sett måttet bruke en fremgangsmåte som går ut på at vi regner med at det er mulig å opprette et visst antall nye stillinger i den offentlige sektor, som vi så fordeler på undersektorer.

For Statsadministrasjonen vil vi skrittvis bruke følgende metode når vi anslår behovet for kandidater med eksamen fra universitet eller høyskole i 1985:

1. Anslå sysselsettingsutviklingen
2. Anslå hvor stor andel av de sysselsatte som bør ha eksamen fra universitet eller høyskole
3. Anslå hvordan fordelingen på utdanningskategorier bør være

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Vi har som tidligere nevnt brukt MSG-modellen ved anslagene for sysselsettingsendringer. Denne gir bare en grov fordeling med offentlig administrasjon og forsvar og offentlig og privat tjenesteyting som en sektor. Før å komme ned på det forholdsvis detaljerte nivå vi har i analysene, har det derfor også vært nødvendig å nytte informasjon fra andre kilder ved beregningene av sysselsettingsendringene.

Etter våre anslag var det 18.580 sysselsatte i Statsadministrasjonen i 1970, mens vi for de to alternativene A og B anslår sysselsettingen til å bli henholdsvis 22.600 og 25.200 i 1985, en vekst på henholdsvis 22% og 36%.

Dette betinger at det blir opprettet et tilsvarende antall nye stillinger i Statsadministrasjonen. Fordelingen av disse stillingene på undersektorer er en politisk prosess, som blir avgjort ved budsjettforhandlingene hvert år. Unntaksvis kan det besluttes utbygging over en lengre periode, men vanligvis blir nye stillinger innvilget for hvert budsjettår.

På bakgrunn av vanskelighetene med å forutsi politiske avgjørelser kunne vi ha valgt å forutsette at alle undersektorer vil komme til å ekspandere like mye. Vi har likevel foretrukket å se hvilken utvikling som har funnet sted i den senere tiden og anta at det stort sett vil bli de samme sektorene som ekspanderer i fremtiden. I de tilfeller hvor det foreligger konkrete planer for stillingsutbyggingen i fremtiden, eller hvor det er spesiell grunn til å anta at en sektors vekst vil avvike fra veksten i Statsadministrasjonen totalt, har vi tatt hensyn til dette.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Vi vil forutsette at det ikke alltid har vært mulig å skaffe kandidater med eksamen fra universitet eller høyskole til alle stillinger hvor det har vært ønskelig. Det vil alltid være en rekke arbeidsoppgaver hvor det hadde vært en fordel, men ikke absolutt nødvendig at arbeidstakeren hadde eksamen fra universitet eller høyskole. Det vil også være en rekke stillinger som er besatt av akademikere, hvor arbeidsoppgavene kunne vært ivare tatt av personer uten akademisk utdanning.

Til en viss grad er det kunstig å skille ut kandidater med eksamen fra universitet eller høyskole fra andre. Etatskoler, krigsskoler og lærerskoler kan i flere forbindelser være like adekvate utdanninger som kunne settes på samme linje. Vi må regne med innslag fra disse kategoriene i administrative stillinger og i saksbehandlerstillinger.

Et annet forhold er at for enkelte stillinger kan praksisen bli tillagt større vekt enn utdanningen, selv om man også i slike tilfeller kan snakke om en ønsket utdanning.

Det kan være et udekket behov for akademikere i Statsadministrasjonen i den forstand at arbeidsgiveren eller den som har myndighet til å ansette mener at arbeidstakeren utfører et arbeid hvor det hadde vært en fordel at vedkommende hadde en akademisk eksamen.

Hvis det i fremtiden blir uteksaminert flere akademikere, vil arbeidsgivernes valgmuligheter bli bedre. Akademikere kan bli brukt i stillinger som i dag er besatt av personer uten eksamen fra universitet eller høgskole, og akademikerandelen vil øke.

Tallet på uteksaminerte jurister og sosialøkonomer steg vesentlig i 1970 og 1971. Samtidig økte tallet på kandidater med eksamen fra universitet og høgskoler med hele 10% fra 1.1.1971 til 1.1.1972 i Departementene (ekskl. Justisdepartementet og Utenriksdepartementet). Dette resulterte i en vesentlig økning i akademikerandelen.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Ulike utdanningskategorier vil ofte kunne substituere hverandre. Man vil antakelig kunne si at det i enkelte spesielle stillinger er nødvendig med en spesiell type utdanning, mens det i andre stillinger er mer likegyldig hva slags utdanning stillingsinnehaveren har. Konsekvensen av dette er at man ikke vil kunne tale om et absolutt behov for folk med en viss type utdanning. Man kan gi et totalbehov for en gruppe akademiske utdanninger og angi et minimumsbehov for folk med en bestemt gitt utdanning. For den rest som blir tilbake, blir det mer eller mindre likegyldig hvorvidt de har f.eks. økonomisk eller juridisk utdanning.

For å anslå fordelingen på utdanningskategorier har vi lagt tendensen i de siste årene til grunn og blant annet sett særlig på hvilke utdanningskategorier som gjorde seg mest gjeldende i tida etter 1.1.1970 da tilgangen på akademikere ble bedre.

Den fremgangsmåten som blir benyttet har en tendens til å konservere en bestående utdanningsstruktur og en risikerer i noen grad å forlenge eventuelle skjevheter inn i fremtiden.

Hvis vi hadde analysert arbeidsoppgavene nærmere ville vi ha kunnet finne behov for nye utdanningskategorier, eller kategorier som nå gjør seg lite gjeldende - f.eks. sosiologer og cand.polit.

I det følgende vil vi dele Statsadministrasjonen opp i følgende deler som vil bli behandlet hver for seg:

- Departementene (ekskl. Justisdepartementet og Utenriksdepartementet)
- Justisdepartementet med særorganer
- Utenrikstjenesten
- Samferdselsadministrasjonen
- Arbeidsdirektoratet og Statens arbeidstilsyn
- Statistisk Sentralbyrå

Administrasjonen av toll, avgifter og priser
Skattevesenet
Fylkesmannskontorene
Utbyggingsavdelingene i fylkene
Andre institusjoner under Statsadministrasjonen
Nye institusjoner under Statsadministrasjonen

Til slutt vil vi oppsummere tallene fra alle delsektorene i et avslutnings-
avsnitt.

DEPARTEMENTENE

(inkl. Statsministerens kontor, ekskl.
Utenriksdepartementet og Justisdeparte-
mentet, ekskl. statsråder og stats-
sekretærer)

INNLEDNING

Under dette avsnittet vil vi ta med Departementene sammen med de direktora-
tene som er sterkt knyttet til Departementene og ofte blir regnet sammen
med disse. Dette gjelder f.eks. Landbruksdirektoratet og Skogdirektoratet
under Landbruksdepartementet, Helsedirektoratet under Sosialdepartementet og
Hotell- og turistdirektoratet under Samferdselsdepartementet. Stats-
ministerens kontor er tatt med på linje med Departementene.

Utenriksdepartementet og Justisdepartementet vil bli behandlet under egne
avsnitt og er holdt utenfor her.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Vi anslår tallet på sysselsatte i Departementene (fremdeles ekskl. Justis-
departementet og Utenriksdepartementet) til å være 1.850 i 1970¹⁾. Vi
antar at arbeidsmengden for Statsadministrasjonen og også den totale syssel-
settingen vil øke kraftig fram til 1985. Storparten av økningen i arbeids-
mengden vil vi imidlertid forutsette faller på direktoratene og Stats-
administrasjonen for øvrig. Dette er i samsvar med oppfatningen til fler-
tallet i Modalslikomiteen²⁾.

1) Anslaget bygger hovedsakelig på St.meld.nr. 73 "Om antall personer i stats-
tjeneste pr. 1. juli 1969."

2) Innstilling om "Den sentrale forvaltnings organisasjon" - avgitt
15. mai 1970

Der hevdes det at departementene ikke bør bli for store og tungroddede, og hvis arbeidsmengden blir for stor, bør visse arbeidsoppgaver utskilles og overlates til direktorater.

I alternativ A antar vi at det nye Forbruker- og administrasjonsdepartementet inneholder det samme personell som de tidligere Lønns- og prisdepartement og Familie- og forbrukerdepartement og dessuten 100 nye stillinger i 1985. Det ble overført 60-70 stillinger til Miljøverndepartementet fra andre departementer, mens det ble opprettet over 30 nye stillinger i 1972. Vi vil anta at det i Miljøverndepartementet vil bli opprettet ytterligere 70 nye stillinger i perioden fram til 1985. Departementene for øvrig forutsetter vi vil ha det samme antall sysselsatte som i 1970.

I alternativ B vil vi anta at det blir en svak stigning, 15 nye stillinger pr. år i de andre Departementene. Dette er i overensstemmelse med den utviklingen som har funnet sted i 1960-årene.

Det var 1.850 ansatte i Departementene i 1970. Etter de valgte forutsetningene vil det bli 2.050¹⁾ i 1985 etter alternativ A, dvs. en økning på 11%. Etter alternativ B vil det bli 2.280 ansatte - en økning på 23%.

Det må bemerkes at skulle Departementene mot våre forutsetninger ekspandere kraftig, vil det ikke gi store forandringer i sluttresultatet, idet direktoratene må bli tilsvarende mindre hvis vi skal holde oss innenfor rammene av våre sysselsettingstall for hele Statsadministrasjonen.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

For å anslå andelen med eksamen fra universitet eller høyskole i 1985 ville vi ha foretrukket å anslå tallet på saksbehandlere først og dernest anslå hvor mange av disse som burde hatt universitets- og høyskoleutdanning. Det er imidlertid vanskelig å finne hvordan saksbehandlerandelen har utviklet seg. Går man ut fra stillingsstrukturen, er det neppe slik at en sekretær, førstesekretær eller konsulent utfører de samme arbeidsoppgaver og har det samme ansvar i 1970 som i 1960. Mens sekretærstillingen var vanlig nybegynnerstilling for akademikere i 1960, var førstesekretærstillingen det samme i 1970.

1.) St.prp. nr. 1 for budsjettterminene 1970 og 1974 viser at det var over 250 flere faste og midlertidig organiserte stillinger i 1974 enn i 1970 i disse departementene. Hvis alt. A skal være realistisk, må det forutsettes en avskalling til direktorater.

Vi velger å beregne akademikerandelen av den totale sysselsettingen i Departementene. Det var 1.759¹⁾ stillinger i Departementene i 1965. Av disse var 618²⁾, dvs. 35.1% besatt av akademikere. I 1969 var det 1.823 stillinger, hvorav 700 var besatt av akademikere. Dette svarer til 38.4%.

Tabell 3.1 viser hvordan tallet på akademikere i Departementene har utviklet seg. Det var kommet opp i 727 pr. 1.1.1971 og 801 pr. 1.1.1972, mens det var 607 akademikere i Departementene i 1961. Det viser seg altså at det var en meget svak økning i tallet på akademikere i begynnelsen av 1960-årene (2 pr. år). Mellom 1.1.1970 og 1.1.1971 økte antallet med 27 og mellom 1.1.1971 og 1.1.1972 med hele 74.

Til sammenlikning ble det foreslått 57 nye stillinger totalt i 1971 og inn-
dragning av 34³⁾. Vi kan derfor regne med at andelen akademikere i Departementene forlengst har passert 40%.

1) Ekskl. Justisdepartementet og Utenriksdepartementet.

Kilde : St.meld. nr. 73 "Om antall personer i statstjeneste pr. 1. juli 1969". Faste og midlertidige stillinger, samt stillinger etter særregulativ og overenskomstlønnte arbeidere inkl. ubesatte stillinger ekskl. bistillinger.

2) Tallet gjelder pr. 1.1.1966 og bygger på en opptelling av akademikere som er nevnt i Statskalenderen 1966. Permitterte er trukket fra. Det er således noe uoverensstemmelse mellom tellingstidspunktene.

3) St.prp. nr. 1 for budsjetterminen 1971 - Finans- og tolldepartementet.

Tabell 3.1 - Kandidater med eksamen fra universitet eller høyskoler i Departementene (- Utenriksdepartementet og Justisdepartementet)

Departement	1/1 1961	1/1 1966	1/1 1970	1/1 1971	1/1 1972
Statsministerens kontor	4	6	6	6	5
Kirke- og undervisningsdepartementet	61	84	89	95	105
Kommunal- og arbeidsdepartementet	59	73	93	99	111
Sosialdept. m/Helsedirektoratet	80	84	95	102	114
Handels- og skipsfartsdepartementet	76	58	56	47	53
Industri- og håndverksdepartementet	57	51	63	77	93
Fiskeridepartementet	22	22	23	27	27
Landbruksdepartementet	65	63	70	69	78
Samferdselsdepartementet	29	33	39	39	46
Lønns- og prisdepartementet	25	36	46	51	46
Finans- og tolldepartementet	84	77	87	85	93
Forsvarsdepartementet	41	26	29	26	25
Familie- og forbrukerdepartementet	4	5	4	4	5
Departementene i alt	607	618	700	727	801

Kilde: Norges Statskalender 1961, 1966, 1970, 1971 og 1972

Tallene for 1961 er ikke helt sammenlignbare med de øvrige da det mellom 1.1.1961 og 1.1.1966 ble utskilt enkelte direktorater. Fra 1.1.1966 til 1.1.1972 har organisasjonen av departementene stort sett vært uendret.

Som det fremgår av tabell 3.2 viser tallene for uteksaminerte jurister og sosialøkonomer en utvikling som svarer til tilsvarende tall for akademikere i Departementene.

Tabell 3.3 - Kandidater med eksamen fra universiteter og høyskoler i Departementene pr. 1.1.1972. Fordelt etter utdanningskategori og departement.

Utdanningskategori Departement	Jurister	Sosial- økonome- mer	Sivil- økonomer	Andre akade- mikere
Statsministerens kontor	3	1		1
Kirke- og undervisningsdept.	54	5	1	45
Kommunal- og arbeidsdept.	68	15	5	23
Sosialdept. m/Helsedirektoratet	63	8		43
Handels- og skipsfartsdept.	19½	22½	10	1
Industri- og håndverksdept.	42	22	5	24
Fiskeridept.	21	5		1
Landbruksdept.	31½	4		42½
Samferdselsdept.	28	10	4	4
Lønns- og prisdept.	29	4	3	10
Finans- og tolldept.	53½	25	9½	5
Forsvarsdept.	14	5	2	4
Familie- og forbrukerdept.	2	2		1
Departementene i alt	428½	128½	39½	204½

Kilde: Norges Statskalender 1972

Personer med 2 utdanninger i Statskalenderen er fordelt med ½ på hver utdanning. Permitterte er ikke tatt med i tabellen.

Tabell 3.4 viser at juristenes andel av alle akademikere i Departementene er blitt sterkt redusert. Denne utviklingen har særlig funnet sted fra midten av 1960-årene. Pr. 1.1.1966 var 65.2% av akademikerne i Departementene jurister mot 53.5% pr. 1.1.1972. Likevel har det absolutte tallet på jurister i Departementene økt.

I tabell 3.4 har vi trenframskrevet utviklingen mellom henholdsvis 1961 og 1972 og mellom 1966 og 1972. En slik trend gir en nedgang i juristandelen fra 1970 til 1985, mens de fleste andre kategoriene får en større andel.

Tabell 3.4 - Jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer), siviløkonomer og andre akademikere i Departementene (- Utenriksdepartementet og Justisdepartementet) på forskjellige tidspunkter. Anslag for behovet i 1985. Absolutte og relative tall.

Absolutte tall

Kandidater med eksamen fra universiteter eller høyskoler	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	1985 ¹⁾	
	1961	1966	1970	1971	1972	Alt.A	Alt.B
Jurister	406½	403	422	414	428½	303	338
Sosialøkonomer	92½	96	104	106½	128½	157	174
Siviløkonomer	14	20	35	37½	39½	76	84
Andre akademikere	94	99	139	169	204½	387	430
Sum	607	618	700	727	801	923	1026

Prosentfordeling

Kandidater med eksamen fra universiteter eller høyskoler	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	Trend	Trend	Gj.snitt av trendfremskrivningene
	1961	1966	1970	1971	1972	1961-1972	1966-1972	
	%	%	%	%	%	%	%	%
Jurister	67.0	65.2	60.3	56.9	53.5	37.5	28.2	32.9
Sosialøkonomer	15.2	15.5	14.8	14.7	16.0	16.9	17.1	17.0
Siviløkonomer	2.3	3.2	5.0	5.2	4.9	8.0	8.5	8.2
Andre akademikere	15.5	16.1	19.9	23.2	25.6	37.6	46.2	41.9
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kilde: Norges Statskalender 1961, 1966, 1970, 1971 og 1972
 Personer med 2 utdanninger i Statskalenderen er fordelt med ½ på hver utdanning.

Ved våre vurderinger av behovet i 1985 har vi brukt gjennomsnittet av trendfremskrivningene for de to periodene 1961-1972 og 1966-1972. Etter de valgte forutsetningene vil det bli behov for 303 jurister etter alternativ A som forutsatte en moderat økning i det offentlige konsum, mens alternativ B viser et behov for 338 jurister (mot 414 i 1970). Tilsvarende tall for sosialøkonomer er 157 og 174 (mot 106 i 1970), og for siviløkonomer 76 og 84 (mot 37 i 1970).

1) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittet av trendfremskrivningene for prosentandelene.

JUSTISDEPARTEMENTET

INNLEDNING

I dette avsnittet vil vi behandle Justisdepartementet sammen med et eventuelt Politidirektorat.

Vi vil forutsette at det blir opprettet et Politidirektorat innen 1985 etter de retningslinjer som er trukket opp i "Innstilling om den sentrale politiadministrasjon".¹⁾ Hvis et slikt Politidirektorat ikke blir opprettet, vil man i stedet måtte utbygge de institusjoner som var tenkt lagt under det, herunder Justisdepartementets politiavdeling. Innstillingen hevder at "en slik utbygging ville kreve en styrking av bemanningen som vil bringe antallet embets- og tjenestemenn opp i samme antall som skissert for direktoratets vedkommende". Vi vil således anta at det ikke vil ha stor virkning på behovet for akademikere om Politidirektoratet blir opprettet eller ikke.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

I 1965 var det 136 faste og midlertidige stillinger ved Justisdepartementet, i 1969 134, i 1970 140 og i 1972 152 faste stillinger og 7 helårsengasjementer.

Ovennevnte innstilling regner med at 31 stillinger kan overføres fra Justisdepartementets politiavdeling til Politidirektoratet. Dessuten er Kriminalpolitisen, Utrykningspolitiet, Overvåkingssentralen, Statens Utlendingskontor og Politiintendanturen tenkt overført til Politidirektoratet. Disse særorganene hadde tilsammen 148 ansatte i 1970.

Dessuten vil man ifølge innstillingen overføre Politiskolen til Politidirektoratet. Vi vil regne Politiskolen med under Undervisning, og se bort fra den her.

1) Justis- og politidepartementet: "Innstilling om den sentrale politiadministrasjonen" - avgitt den 20. november 1970.

En tenker seg også at det blir nødvendig å opprette 67 nye stillinger, slik at det tilsammen blir 246 stillinger i Politidirektoratet. Vi regner med en viss ekspansjon, slik at det blir 265 ansatte i direktoratet i 1985.

Vi vil anta at Justisdepartementet vil få ca. 120 ansatte i 1985, altså omtrent det samme som i 1972, etter at Politiavdelingen er overført.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Tabell 3.5 viser antall jurister i Justisdepartementet på forskjellige tidspunkter. Økningen i tallet på jurister har ikke holdt tritt med økningen i tallet på stillinger. Juristene var den eneste akademiker-kategori i Justisdepartementet.

Tabell 3.5 - Jurister i Justisdepartementet

År	Jurister
1.1.1961	68 (+ 11 m/tjenestefri)
1.1.1966	72 (+ 19 m/ ")
1.1.1971	74 ¹⁾ (+ 27 m/ ")
1.1.1972	70 ¹⁾ (+ 31 m/ ")

Kilde: Norges Statskalender 1961, 1966, 1971, 1972

Vi vil anslå behovet for akademikere til å være 50% av samtlige, dvs. det blir behov for 60 akademikere i Justisdepartementet i 1985.

De særorganene som er foreslått overført til Politidirektoratet har tilsammen 7 jurister. Fra Justisdepartementets politiavdeling er foreslått overført bl.a. 3 byråsjefer og 21 saksbehandlere som alle kan være jurister.

Av de 67 nye stillingene til Politidirektoratet er det regnet med at 15 skal være sjefsstillinger og 43 saksbehandlerstillinger. Vi antar at alle sjefsstillingene og halvparten av saksbehandlerstillingene bør besettes av akademikere.

Tilsammen vil det etter våre forutsetninger være behov for 60 akademikere ved Justisdepartementet og 68 ved Politidirektoratet i 1985. Dette er 58% flere enn det var ved Justisdepartementet og særorganene i 1970.

1) I tillegg: 1 med utenlandsk juridisk eksamen

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Justisdepartementet og de særorganer som er tenkt overført til Politidirektoratet har i dag bare jurister og ingen andre utdanningskategorier fra universiteter og høyskoler. Vi vil anta at det vil bli behov for hovedsakelig jurister også i 1985. For Politidirektoratet er det innidlertid foreslått en Planseksjon og en Dataseksjon. For å antyde muligheten av bruk av andre utdanningskategorier regner vi med et behov på 13 andre akademikere, derav 3 sosialøkonomer.

Tilsammen vil det etter de forutsetninger vi har valgt bli behov for 125 jurister og 3 sosialøkonomer ved Justisdepartementet og Politidirektoratet i 1985 mot tilsvarende 81 jurister i 1970.

Tabell 3.6 - Akademikere ved Justisdepartementet og særorganer i 1970. Anslag på behovet i 1985.

Utdanningskategori	1970	1985
Jurister	81	125
Sosialøkonomer	0	3
Andre akademikere	0	7

UTENRIKSTJENESTEN

INNLEDNING

I dette avsnittet vil vi behandle Utenriksdepartementet, norske ambassader og konsulater i utlandet, faste delegasjoner til internasjonale organisasjoner og Direktoratet for utviklingshjelp.

En stor del av akademikerne i Utenriktjenesten tilhører en gruppe som kalles fagtjenestemenn med flytteplikt. Da de stadig skifter om å arbeide i Utenriksdepartementet, ved ambassader og konsulater eller ved faste delegasjoner, faller det naturlig å behandle denne gruppen samlet.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Tabell 3.7 viser antall stillinger i Utenriktjenesten i 1965, 1969 og 1970. Direktoratet for utviklingshjelp hadde i denne perioden sterkere vekst i sysselsettingen enn Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene.

Tabell 3.7 · Stillinger ved Utenriktjenesten i 1965, 1969 og 1970. Anslag for stillinger i 1985.

	1965	1969	1970	1985	
				Alt. A	Alt. B
Utenriksdepartementet	230	247	640	715	865
Utenriksstasjonene	368	384			
Direktoratet for utviklingshjelp	598	631	640	715	865
	22	64	75	150	150
Utenriktjenesten	620	695	715	865	1015

Kilde: Tallene for stillinger i 1965 og 1969 kommer fra St.meld.nr. 73 (1969-70) "Om antall personer i statstjeneste pr. 1. juli 1969"

For tidsrommet 1970-1985 har vi antatt at tallet på stillinger vil øke med 10 pr. år i alternativ A som forutsetter moderat økning i det offentlige konsum og 20 pr. år i alternativ B som forutsetter en sterkere økning i det offentlige konsum. I begge tilfeller har vi antatt at Direktoratet for utviklingshjelp vil få en økning på 5 stillinger pr. år. For Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene vil det således bli en antatt økning på 5 pr. år etter alternativ A og 15 pr. år etter alternativ B. Fra 1965 til 1969 var det en økning på 8 stillinger pr. år. I Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene har det fra 1965 til 1970 vært en sterkere økning i tallet på stillinger med flytteplikt enn uten. I tabell 3.8 har vi forutsatt at denne tendensen vil fortsette.

Tabell 3.8 - Stillinger for ansatte med og uten flytteplikt ved Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene.

Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene	1965	1969	1970	1985	
				Alt.A	Alt. B
Stillinger for ansatte med flytteplikt	218	238	243	288	378
uten flytteplikt	380	393	397	427	487
Sum	598	631	640	715	865
Stillinger for ansatte med flytteplikt i prosent av alle	36.5%	37.7%	38.0%	40.3%	43.7%

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Pr. 1.1.1961 var det 50 av 200 fagtjenestemenn med flytteplikt som ikke hadde eksamen fra universitet eller høyskole. Pr. 1.1.1972 var tilsvarende tall 23 av 247. I 1971 og 1972 hadde alle sekretærer I med flytteplikt (aspirantattachéer) eksamen fra universitet eller høyskole.

For 1985 vil vi imidlertid regne med at det fremdeles vil være enkelte med krigsskoleeksamen og annen utdanning blant fagtjenestemennene, slik at akademikerne utgjør 95% av alle, dvs. 274 etter alternativ A og 359 etter alternativ B.

Dessuten vil vi forutsette at 10% av ansatte i stillinger uten flytteplikt bør ha eksamen fra universitet eller høyskole. I 1970 var det her 7 - 8% akademikere.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.9 viser antall fagtjenestemenn med flytteplikt i Utenriktjenesten. Det fremgår av tabellen at juristene har vært dominerende også i utenriks-tjenesten, men at det nå kommer inn stadig flere siviløkonomer og andre akademikere (særlig filologer og statsvitere).

Tabell 3.9 - Fagtjenestemenn med flytteplikt i utenrikstjenesten fordelt etter utdanningskategorier pr. 1.1.1961, 1.1.1966, 1.1.1971 og 1.1.1972, og fordelt på Utenriksdepartementet, ambassader og konsulater i utlandet og faste delegasjoner.

Utdannings- kategori	1/1 1961				1/1 1966				1/1 1971				1/1 1972			
	UD	Amb. og kons.	Del eg.	Sum	UD	Amb. og kons.	Del eg.	Sum	UD	Amb. og kons.	Del eg.	Sum	UD	Amb. og kons.	Del eg.	Sum
Jurister	27½	59	5	91½	33½	61	4	98½	29½	59	10	98½	27½	60	9	96½
Sosialøko- nomer	2½	4½	1	8	1½	6½	1	11	3½	7½		11	4½	7½		12
Siviløko- nomer	4	5½	3	12½	8	11½	4	23½	14	20½	4	38½	15	19½	4	38½
Andre aka- demikere	8	26	4	38	21	26	5	52	33	37	2	72	35	38	4	77
Ikke-aka- demikere	18	31	1	50	7	24	2	33	5	17	1	23	3	18	2	23
Fagtjeneste- menn med flytteplikt	60	126	14	200	71	131	16	218	85	141	17	243	85	143	19	247

Kilde: Norges Statskalender 1961, 1966, 1971, 1972.

Personer med 2 utdanninger i Statskalenderen er fordelt med ½ på hver utdanning.

Tabell 3.10 gir en oversikt over fagtjenestemenn med flytteplikt i Utenriksdepartementet. Først vises hvordan fagtjenestemennene totalt fordeler seg på utdanningskategorier. Dernest fordelingen av konsulenter og sekretærer, og til slutt sekretær I.

Tallene for fagtjenestemennene totalt viser hvordan utdanningspreferansene har vært i et lengre tidsrom (og tilgangen på akademikere). Utdanningen for konsulenter og sekretærer viser preferansene i en senere periode, mens utdanningen for sekretær I, som stort sett er aspirantattachéer, viser hvilke utdanninger som har vært foretrukket de helt siste årene.

Tabell 3.10 - Fagtjenestemenn i Utenriksdepartementet totalt.
Konsulenter og sekretærer med flytteplikt.
Sekretær I med flytteplikt.

Utdannings- kategori	Fagtjenestemenn med flytteplikt totalt pr. 1/1				Konsulenter og sekretærer med flytteplikt pr. 1/1				Sekretærer I med flytteplikt pr. 1/1			
	1961	1966	1971	1972	1961	1966	1971	1972	1961	1966	1971	1972
Jurister	27½	33½	29½	27½	13	13	10	6	3	4	3	2
Sosialøkonomer	2½	1½	3½	4½					1			
Siviløkonomer	4	8	14	15	2	6	9	9	1	2	2	1
Andre akademikere	8	21	33	35	8	13	20	18	8	3	5	9
Ikke-akademikere	18	7	5	3	8	2	1	1				
S u m	60	71	85	85	31	34	40	34	13	9	10	12

Kilde: Norges Statskalender 1961, 1966, 1971, 1972.
Personer med 2 utdanninger er fordelt med ½ på hver utdanning.
Som flyttepliktige fagtjenestemenn har vi regnet konsulenter/
førstesekretærer/sekretærer I med flytteplikt, byråsjefer med
flytteplikt og inspektøren for utenriktjenesten, spesialrådgivere,
ekspedisjonssjefer, protokollsjefer og underdirektører.

Ved anslagene for behovet i 1985 har vi tatt hensyn til den endring i ut-
danningsstrukturen som har funnet sted de seneste årene.

Tabell 3.11 - Akademikere som fagtjenestemenn med flytteplikt i utenriks-
tjenesten i 1970.
Anslag for behovet i 1985.

Utdanningskategori	1970	Behov i 1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	98½	73	96
Sosialøkonomer	11	4	5
Siviløkonomer	39½	52	68
Andre akademikere	72	145	190
Sum	220	274	359

Tabellen viser at det etter våre forutsetninger fremdeles vil være størst behov for jurister som fag tjenestemenn i 1985. Relativt vil imidlertid behovet for siviløkonomer og andre akademikere øke sterker.

Tabell 3.12 viser antall akademikere uten flytteplikt i utenriktjenesten pr. 1.1.1972. Vi har forutsatt at 10% av alle uten flytteplikt bør være akademikere (tabell 3.8). Videre forutsetter vi at akademikerne bør fordele seg på utdanningskategorier på samme måte som pr. 1.1.1972.

Tabell 3.12 - Akademikere uten flytteplikt i utenriktjenesten pr. 1.1.1972. Anslag for behovet i 1985.

Utdannings- kategori	1/1-1972					Behov i 1985	
	Uten- riks- dept.	Ambas- sader og kons.	Faste delega- sjoner	Sum	Prosent- forde- ling	Alt.	Alt.
						A	B
Jurister	5	4	4	13	37	16	18
Sosialøkonomer	1	2	1	4	11.5	5	6
Siviløkonomer	1	2	1	4	11.5	5	6
Andre akademikere	9	5		14	40	17	19
Sum	16	13	6	35	100	43	49

Kilde: Norges Statskalender 1972.

Direktoratet for utviklingshjelp¹⁾ ble opprettet i 1968 og er inne i en sterk vekstperiode. Vi vil derfor anta at fordelingen på utdanningskategorier pr. 1.1.1972 (tabell 3.13) er mer i overensstemmelse med den ønskede enn hva som gjelder for de fleste andre sektorene. Vi bruker denne fordelingen også for behovet i 1985.

Tabell 3.13 - Direktoratet for utviklingshjelp. Akademikere pr. 1.1.1966, 1.1.1971, 1.1.1972. Anslag for behovet i 1985.

Utdanningskategori	1.1.1966	1.1.1971	1.1.1972	1985
Jurister	5	8	9½	16
Sosialøkonomer	2	4	5	9
Siviløkonomer		8	7½	13
Andre akademikere	1	13	21	37
Sum	8	33 ²⁾	43 ³⁾	75

1) Norsk utviklingshjelp fra 1962 til 1968.

2) Herav 5 stedlige representanter i utviklingslandene.

3) Herav 7 stedlige representanter i utviklingslandene.

Det er i tabell 3.13 forutsatt at 50% av stillingene i Direktoratet for utviklingshjelp bør være besatt av akademikere.

OPPSUMMERING

Tabell 3.14 viser summen av behovet for akademikere i 1985 blant tjenestemenn med og uten flytteplikt og tjenestemenn i Direktoratet for utviklingshjelp.

Tabell 3.14 - Utenriksdepartementet, ambassader og konsulater, faste delegasjoner i utlandet, Direktoratet for utviklingshjelp. Akademikere i 1970 og anslått behov for akademikere i 1985.

Utdanningskategori	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	116½	103	127
Sosialøkonomer	17	20	23
Siviløkonomer	50½	70	87
Andre akademikere	98	199	246
Sum	282	392	483

Etter alternativ A vil det bli behov for 12% færre jurister i 1985 enn i 1970, 18% flere sosialøkonomer og 39% flere siviløkonomer. Ved alternativ B vil det bli behov for 9% flere jurister, 35% flere sosialøkonomer og 72% flere siviløkonomer.

SAMFERDSELSADMINISTRASJON

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Tabell 3.15 viser antall stillinger ved Samferdselsadministrasjonen i 1970 og 1972. Også før 1970 var det en sterk økning i stillingstallet i denne sektoren. Vi regner med fortsatt økning i antall stillinger, og regner med 50 nye stillinger pr. år i alternativ A og 100 nye stillinger pr. år i alternativ B. Til sammenlikning er det budsjettert med 188 nye stillinger i 1973 og 193 i 1974.

Tabell 3.15 - Antall stillinger i Samferdselsadministrasjonen i 1970 og 1972. Anslag for 1985.

Samferdselsadministrasjonen	1970	1972	1985	
			Alt. A	Alt. B
Luftfartsdirektoratet	133	161		
Vegdirektoratet	359	439		
Vegadm. i fylkene - distriktskontorene	1233	1553		
Samferdselskontorene	98	97		
Bilkontrollen	575	637		
Sum	2398	2887	3550	4200

Kilde: St.prp. nr. 1 (1971-72) og (1972-73) - Samferdselsdepartementet.

Den anslåtte veksten i sysselsettingen fra 1970 til 1985 er 48% etter alternativ A og 75% etter alternativ B, mot henholdsvis 22% og 36% for hele Statsadministrasjonen.

BEHOVET FOR JURISTER, SOCIALØKONOMER OG SIVILØKONOMER

Sivilingeniørene utgjør langt den største andel av akademikerne i Samferdselsadministrasjonen. De tilsammen 74 juristene, sosialøkonomene og siviløkonomene¹⁾ hadde bare 3% av stillingene i 1970. I 1985 vil vi anta at det blir behov for den samme andelen jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer, men i tillegg vil vi anta at det blir en stilling for juridisk og en for økonomisk saksbehandlere ved hvert av de 18 distriktskontorene. Det var 6 stillinger for juridiske og 2 for økonomiske saksbehandlere i 1970. I 1972 var det 14 stillinger for juridiske og 8 for økonomiske saksbehandlere. Vi antar at stillingene som økonomiske saksbehandlere vil fordele seg likt på sosialøkonomer og siviløkonomer.

1) Beregnet på grunnlag av NAVI's utredningsinstitutt's yrkesundersøkelser for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970.

Tabell 3.16 -- Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Samferdselsadministrasjonen i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Samferdselsadm.	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	55	93	108
Sosialøkonomer	13	27	31
Siviløkonomer	5	17	19

ARBEIDSDIREKTORATET
OG
STATENS ARBEIDSTILSYN

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

I 1970 var det ca. 120 ansatte ved Arbeidsdirektoratet og ca. 155 ved Statens arbeidstilsyn, herunder Kjelkontrollen. For Arbeidsdirektoratet vil vi regne med 5 nye stillinger pr. år fram til 1985. Arbeidstilsynets distriktskontorer er under utbygging i en 6-års periode (f.o.m. 1973 t.o.m. 1978) hvor vi regner med 30 nye stillinger pr. år¹⁾. For øvrig har vi forutsett ytterligere 1 ny stilling pr. år i Arbeidstilsynet for hele perioden.

Tabell 3.17 - Stillinger ved Arbeidsdirektoratet og Statens arbeidstilsyn, herunder Kjelkontrollen, i 1970. Anslag for 1985.

	1970	1985
		Alt. A og B
Arbeidsdirektoratet	ca. 120	195
Statens arbeidstilsyn	" 155	350
Sum	ca. 275	545

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLER

Det var 30 av stillingene ved Arbeidsdirektoratet som var besatt av akademikere i 1970. Det samme gjaldt 48 av stillingene ved Statens arbeidstilsyn. Det vil si at akademikere utgjorde henholdsvis 25 og 31% av alle i Arbeidsdirektoratet og Statens arbeidstilsyn.

1) Kfr. St.prp. nr. 1 for budsjetterminen 1973 -- Kommunal- og arbeidsdepartementet.

I våre regneeksempler har vi forutsatt at det blir behov for 40% akademikere i 1985. Det vil si omtrent samme akademikerandel som i departementene i 1970.

Tabell 3.18 - Akademikere ved Arbeidsdirektoratet og Statens Arbeidstilsyn i 1970. Anslag for behovet i 1985.

	Antall akademikere		Prosentandel akademikere	
	Faktisk 1.1.1971	Behov 1985	Faktisk 1970	Behov 1985
			%	%
Arbeidsdirektoratet	30	78	25	40
Statens arbeidstilsyn	48	140	31	40

Kilde: Norges Statskalender 1971.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.19 viser hvordan akademikerne fordelte seg på utdanningskategorier i 1970 og 1971. Vi har tatt hensyn til forandringene fra 1970 til 1971 ved vurderingen av behovet i 1985.

Etter disse betraktningene vil det bli behov for 19 jurister i Arbeidsdirektoratet i 1985 og 26 i Statens arbeidstilsyn. Ved Arbeidsdirektoratet blir det behov for 24 sosialøkonomer og 6 siviløkonomer.

Tabell 3.19 - Akademikere ved Arbeidsdirektoratet og Statens arbeidstilsyn fordelt på utdanningskategorier i 1970 og 1971. Anslag for behovet i 1985.

Utdannings- kategori	Arbeidsdirektoratet			Statens arbeidstilsyn			Sum 1970	Sum 1985
	1.1. 1971	1.1. 1972	1985	1.1. 1971	1.1. 1972	1985		
Jurister	12	9	19	8	9	26	20	45
Sosialøkonomer	9½	9½	24				9½	24
Siviløkonomer	1	2	6				1	6
Andre akademikere	7½	10½	29	40	41	114	47½	143
Sum	30	31	78	48	50	140	78	218

Kilde: Norges Statskalender 1971 og 1972.

STATISTISK SENTRALBYRÅ

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

I Statistisk Sentralbyrå var det ca. 500 stillinger i 1970. I alternativ A for sysselsettingsutviklingen har vi regnet med 10 nye stillinger i året og 650 stillinger i 1985. I alternativ B, størst økning i det offentlige konsum, forutsetter vi 15 nye stillinger i året og 730 stillinger i 1985. Dette er en økning på 30% etter alternativ A og 46% etter alternativ B, mens tilsvarende tall for Statsadministrasjonen totalt er anslått til henholdsvis 22% og 36%.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLER

I 1970 var det 83 akademikere¹⁾ ved Statistisk Sentralbyrå, hvilket utgjorde 16.6% av alle stillingene. I 1971 hadde akademikerlandelen økt til 17.9%. Det later til å være et udekket behov for akademikere. I våre eksempler har vi forutsatt en akademikerlandel på 25%.

Etter alternativ A vil det da bli behov for 163 akademikere i 1985 og etter alternativ B 183 akademikere.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.20 viser jurister, sosialøkonomer og andre akademikere i 1965, 1970 og 1971²⁾. I våre anslag for behovet i 1985 har vi tatt hensyn til fordelingen i 1970 ettersom hele personalet ikke kan skiftes ut i løpet av 15 år. Dessuten har vi tillagt utviklingen fra 1965 til 1971 en viss vekt.

Tabell 3.20 - Akademikere i Statistisk Sentralbyrå i 1965, 1970 og 1971
Anslag for behovet fordelt på utdanningskategorier i 1985.

Utdanningskategori	1965	1970	1971	1985	
				Alt. A	Alt. B
Jurister	2 1/3	2	1	2	2
Sosialøkonomer ³⁾	45 1/3	62 1/2	69	119	134
Andre akademikere	9 1/3	18 1/2	22	42	47
Sum	57	83	92	163	183

1) Norges Statskalender 1971

2) Norges Statskalender 1966, 1971, 1972

3) Inkl. 5 exam.oecon. i 1970 og 4 i 1971

ADMINISTRASJON
AV
TOLL, AVGIFTER OG PRISER

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

I Tolldirektoratet, Tollvesenet, Avgiftsdirektoratet, Prisdirektoratet med distriktskontorene, var det tilsammen ca. 2.335 stillinger i 1970. Det har i den senere tiden vært liten økning i stillingstallene for disse enhetene og vi velger i våre beregninger å anta at stillingstallet totalt vil være det samme i 1985 som i 1970.

Tabell 3.21 - Stillinger ved Administrasjonen av toll, avgifter og priser i 1970. Anslag for 1985.

	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Tolldirektoratet	ca. 60		
Tollvesenet	" 1900		
Avgiftsdirektoratet	" 160		
Prisdirektoratet	" 115		
Statens pristilsyns- distriktskontorer	" 100		
Sum	ca. 2335	2335	2335

ANDELEN AV DE ANSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Tabell 3.22 viser at det var 72 akademikere ved Administrasjonen av toll, avgifter og priser i 1970. Vi har forutsatt at behovet for akademikere var dekket i Tolldirektoratet og Tollvesenet i 1970, i det vi antar at Etatskolen er den mest adekvate utdanning. Vi har også forutsatt at behovet ved Pristilsynets distriktskontorer er dekket i 1970. Det samme gjelder Avgiftsdirektoratet som har få stillinger for akademikere. I Prisdirektoratet var 35% av stillingene besatt med akademikere, mens vi i våre regneeksempler har forutsatt en akademikerandel på 45% i 1985. Det vil si det samme som i departementene.

Tabell 3.22 - Akademikere ved Administrasjonen av toll, avgifter og priser i 1970. Anslag på behovet i 1985.

	1970		1985
	Faktisk	Behov	Alt. A og B
Tolldirektoratet	10	10	10
Tollvesenet	2	2	2
Avgiftsdirektoratet	4	4	4
Prisdirektoratet	40	52	52
Statens pristilsyns distriktskontorer	16	16	16
Sum	72	84	84

Kilde: Norges Statskalender 1971, bortsett fra Pristilsynets distriktskontorer hvor tallene er beregnet på grunnlag av NAVF's utredningsinstitutt's yrkesundersøkelser.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

I Prisdirektoratet var det 22 jurister, 9 sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer), 8 siviløkonomer og 1 sivilingeniør pr. 1.1.1971. Pr. 1.1.1972 var det 20 jurister, 11 sosialøkonomer, 8 siviløkonomer og 1 sivilingeniør. Vi antar at den vridningen tallene uttrykker er et utslag av en prioritering, og har tatt hensyn til dette ved vurderingen av behovet i 1985.

For øvrig har vi ikke grunnlag for å anta annet enn at fordelingen på utdanningskategorier i 1970 var tilfredsstillende.

Tabell 3.23 - Akademikere i Administrasjonen av toll, avgifter og priser fordelt på utdanningskategorier i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Administrasjonen av toll, avg. og priser	1970				1985			
	Jurister	Sosialøkon.	Siv. økon.	Andre akademikere	Jurister	Sosialøkon.	Siv. økon.	Andre akademikere
Tolldirektoratet	8	1		1	8	1		1
Tollvesenet	1½		½		2			
Avgiftsdirektoratet	3	1			3	1		
Prisdirektoratet	22	9	8	1	22	20	9	1
Statens pristilsyns distriktskontorer	10	4	2		10	4	2	
Sum	44½	15	10½	2	45	26	11	2

Etter disse vurderingene vil det følgelig bli behov for ytterligere 11 sosialøkonomer ved Administrasjonen av toll, avgifter og priser i 1985.

SKATTEVESENET

INNLEDNING

Under dette avsnittet vil vi behandle Riksskattestyret og skattedirektørens kontor, skattefogdkontorene, skatteinspektørkontorene og ligningsetaten med folkeregisterkontorene.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Tabell 3.24 gir en oversikt over stillinger ved de forskjellige typer kontorer i 1965 og 1969, samt anslag for 1970 og 1985. Fra 1969 til 1973 økte tallet på stillinger ved Riksskattestyret og skattedirektørens kontor med ca. 55¹⁾.

Skattefogdkontorene har i samme periode hatt en ubetydelig økning i tallet på stillinger, mens Skatteinspektørkontorene har hatt en økning på 225 og Ligningsetaten ca. 230 stillinger.

Skattevesenets arbeidsmengde i 1985 vil være avhengig av forhold som hva slags skatteformer som vil være fremherskende på dette tidspunkt og hvor detaljert og kompliserte skattereglene og skatteutregningene er og lignende forhold. Det er usikkert hvordan disse forholdene vil forandre seg, men vi vil anta at arbeidspresset fortsatt vil øke, og at det vil bli behov for et voksende antall stillinger.

I alternativ A, minst økning i det offentlige konsum, har vi forutsatt at det vil bli opprettet 50 nye stillinger pr. år i Skattevesenet fordelt med 5 på Skattedirektørens kontor, 5 på Skatteinspektørkontorene og 40 på Ligningsetaten. I alternativ B har vi forutsatt en økning på 100 stillinger pr. år fordelt med 10 på Skattedirektørens kontor, 10 på Skatteinspektørkontorene og 80 på Ligningsetaten.

1) Etter St.prp. nr. 1 - Finans- og tolldepartementet

Tabell 3.24 - Stillinger ved Skattevesenet i 1965 og 1969.
Anslag for 1970 og 1985.

	1965	1969	1970	1985	
				Alt.A	Alt.B
Riksskattestyret og skattedirektørens kontor	118	160	180	255	330
Skattefogdkontorene	440	431	430	430	430
Skatteinspektørkontorene	779	893	1060	1135	1210
Ligningsetaten ¹⁾	3057	4226	4260	4860	5460
Skattevesenet totalt	4394	5710	5930	6680	7430

Kilde: St.meld. nr. 73 "Om antall personer i statstjeneste pr. 1. juli 1969" gir opplysninger om stillinger i 1965 og 1969.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Ca. 42% av stillingene ved skattedirektørens kontor var besatt av akademikere i 1965, mens andelen var under 30% i 1970. Vi kan ikke beregne tilsvarende tall for Skattevesenet for øvrig, men tallene fra våre yrkesundersøkelser²⁾ tyder på at en tilsvarende utvikling kan ha funnet sted der.

Man kan spørre om dette har vært en ønsket utvikling fra arbeidsgiverens synspunkt. Yrkesundersøkelsens tall viser at det sannsynligvis ikke har vært tilfelle. Avgangen fra Skattevesenet til andre sektorer var større enn tilgangen fra andre i perioden 1965-1970. På den annen side har Skattevesenet rekruttert mange av de nyuteksaminerte kandidatene i samme periode. Det kan tyde på at Skattevesenet ønsker flere akademikere, men har problemer med å holde på dem.

For 1985 vil vi forutsette at 45% av stillingene ved Riksskattestyret og skattedirektørens kontor bør være besatt av akademikere.

Ved Skattefogd- og Skatteinspektørkontorene var 170 av 1490 stillinger, dvs. 11.4%, besatt av jurister, sosialøkonomer (inkl. statsøkonomer) og siviløkonomer i 1970. Vi vil regne med at 20% av stillingene kunne vært besatt av jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer.

1) Ekskl. Oslo Ligningskontor i 1965, inkl. Oslo Ligningskontor i 1963

2) NAVF's utredningsinstitutt: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970
Yrkesundersøkelse for siviløkonomer,
sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970.

Ved Ligningskontorene og folkeregistrene var 112 av 4260 stillinger besatt av jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer, dvs. 2.6% I våre regne-eksempler anslår vi at det kan være akademikere i 6,0% av samtlige stillinger.

Tabell 3.25 - Antall stillinger i Skattevesenet i 1970 og forventet antall i 1985. Antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Skattevesenet i 1970 og forventet behov i 1985.

Skattevesenet	Riksskatte- styret og skattedirek- tørens kontor	Skattefogd- og skatte- inspektør- kontorene	Lignings- kontorene, folke- register- kontorene	Skatte- vesenet toalt
Antall stillinger 1970	180	1.490	4.260	5.930
Herav besatt av jurister, sosialøkonomer, stats- økonomer og siviløkonomer	50	170	112	332
Jurister, sosialøkonomer, statsøkonomer og sivil- økonomer i pst. av alle stillinger	27,8%	11.4%	2.6%	5.6%
Forventet antall stillinger i 1985:				
Alternativ A	255	1.565	4.860	6.680
Herav besatt av jurister, sosialøkonomer og sivil- økonomer	115	313	292	720
Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i pst. av alle stillinger	45,0%	20,0%	6,0%	10,8%
Forventet antall stillinger i 1985:				
Alternativ B	330	1.640	5.460	7.430
Herav besatt av jurister, sosialøkonomer og sivil- økonomer	149	328	328	805
Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i pst. av alle stillinger	45,0%	20,0%	6,0%	10,8%

Tabell 3.25 viser behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985 etter de forutsetninger vi har valgt. Etersom vi har valgt å forutsette at det i dag er akkumulert et stort udekket behov for akademikere, blir behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer 720 etter alternativ A og 805 etter alternativ B, mens det faktisk var 332 i virksomhet i 1970.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.26 gir en oversikt over fordelingen på jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. Tallet på jurister ved Riksskattestyret og skattedirektørens kontor har avtatt de siste årene, mens det har blitt flere sosialøkonomer. Vi har antatt at denne tendensen vil vedvare og at fordelingen vil bli 60% jurister i 1985 (84% i 1970), 30% sosialøkonomer (12% i 1970) og 10% siviløkonomer (4% i 1970).

Ettersom det kan tenkes at mange bedriftsrevisorstillinger kan besettes av akademikere, har vi antatt at siviløkonomene vil øke sin andel betraktelig ved Skatteinspektør- og Ligningskontorene.

Selv om juristenes andel vil avta etter de forutsetninger vi har valgt, vil behovet i 1985 være langt større enn det faktiske tallet i 1970.

Tabell 3.26 gir en oppsummering for hele Skattevesenet. Mens det faktisk var 265 jurister i denne sektoren i 1970, vil det i 1985, under våre forutsetninger, være behov for 461 og 516 etter henholdsvis alternativ A og alternativ B. For sosialøkonomer vil behovet stige til henholdsvis 80 og 94 mot et faktisk antall på 25 i 1970. Av siviløkonomer var det i 1970 42, mens behovet i 1985 vil bli henholdsvis 179 og 195.

Tabell 3.26 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Skattevesenet i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Utdannings- kategori	Riksskattestyret og skattedirek- tørens kontor		Skattefogd- og skatteinspek- tørkontorer		Ligningskon- tører og folke- registerkontorer		Skattevesenet i alt	
	Abs.tall	Pst.	Abs.tall	Pst.	Abs.tall	Pst.	Abs.tall	Pst.
1970								
Jurister	42	84	130	76	93	83	265	80
Sosialøkonomer	6	12	13	8	6	5	25	7
Siviløkonomer	2	4	27	16	13	12	42	13
S u m	50	100	170	100	112	100	332	100
1985 - Alternativ A								
Jurister	69	60	188	60	204	70	461	64
Sosialøkonomer	34	30	31	10	15	5	80	11
Siviløkonomer	12	10	94	30	73	25	179	25
S u m	115	100	313	100	292	100	720	100
1985 - Alternativ B								
Jurister	89	60	197	60	230	70	516	64
Sosialøkonomer	45	30	33	10	16	5	94	12
Siviløkonomer	15	10	98	30	82	25	195	24
S u m	149	100	328	100	328	100	805	100

FYLKESMANNSKONTORENE

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Tabell 3.27 viser antall stillinger ved fylkesmannskontorene i perioden 1969-1972. Vi vil forutsette en fortsatt vekst i stillingstallet, og anslår veksten til 2 stillinger pr. år etter alternativ A for sysselsettingsøkning og 4 stillinger pr. år etter alternativ B.

Våre anslag for tallet på stillinger i 1985 blir da henholdsvis 390 etter alternativ A og 420 etter alternativ B. Dette er en økning på 7% fra 1970 etter alternativ A og 15% etter alternativ B. Tilsvarende tall for Statsadministrasjonen totalt er 22% og 36%.

Tabell 3.27 - Stillinger ved fylkesmannskontorene i 1969, 1970, 1971 og 1972. Alternative anslag for 1985.

År	1.1.1969	1.1.1970	1.1.1971	1.1.1972	1985	
					Alt.A	Alt. B
Antall stillinger	351	358	366	371	390	420

ANDEL AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLER

Tabell 3.28 viser hvor mange prosent akademikere det var innenfor forskjellige stillingskategorier i 1970¹⁾. Alle kontorsjefs- og konsulent I-stillingene var besatt av akademikere, mens prosentandelen var lavere for konsulent II, førstesekretærer og fylkesfullmektiger.

For 1985 har vi forutsatt at samme andel av fylkesmennene som i 1970 og alle fylkeskontorsjefene er akademikere. Vi har videre forutsatt at 90% av konsulentene og førstesekretærene vil være akademikere og at samme andel av sekretær I og II og fylkesfullmektigstillingene kan være besatt av akademikere.

Tabell 3.28 gir også en oversikt over stillingenes fordeling på stillingsgrupper. Vi har forutsatt at de enkelte stillingsgrupper vil vokse omtrent like mye fram til 1985, bortsett fra at vi har antatt det vil være bare en fylkesmann, en fylkeskontorsjef og en barnevernssekretær/konsulent i hvert fylke.

1) Egentlig pr. 1.1.1971.

Tabell 3.28 - Antall stillinger i forskjellige stillingsgrupper ved fylkesmannskontorene i 1970. Anslag for 1985. Antall akademikere i forskjellige stillingsgrupper i 1970, og akademikere i prosent av antall stillinger. Anslag for 1985.

Stillinger ved fylkesmannskontorene	Antall stillinger			Antall akademikere			Antall akademik. i prosent av ant. stillinger		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B
Fylkesmenn og fylkeskontorsjefer	36	36	36	32	32	32	89	89	89
Konsulenter I og II, førstesekretærer	54	61	70	42	55	63	78	90	90
Fylkesfullmektiger, sekretærer I og II, barnevernssekretærer/konsulenter	114	120	128	4	5	5	4	4	4
Lavere stillinger	162	173	186	0	0	0	0	0	0
S u m	366	390	420	78	92	100	21	25	25

Kilder: Tallet på stillinger er hentet fra St.prp. nr. 1 (1971-72) - Justis- og politidepartementet. Antall akademikere er hentet fra Norges Statskalender 1971 med unntakelse av jurister i sekretærstillinger som er hentet fra St.prp. nr. 1.

FORDELING PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Av de 78 akademikere som var ved fylkesmannskontorene i 1970 var 73 jurister. Med den sterke dominansen av jurister ved fylkesmannskontorene vil vi anta at denne utdanningskategori er best tilpasset arbeidsoppgavene. For 1985 har vi antatt at alle akademikere unntagen de 5 som hadde annen utdanning i 1970 bør være jurister. Dette gir et behov for 91 jurister etter alternativ A og 99 jurister etter alternativ B.

Tabell 3.29 - Akademikere ved fylkesmannskontorene i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Utdanningskategori	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	73	87	95
Siviløkonomer	2	2	2
Andre akademikere	3	3	3
Sum	78	92	100

UTBYGGINGSAVDELINGENE I FYLKENE

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

I tabell 3.30 har vi bare tatt med de statsansatte ved utbyggingsavdelingene i fylkene. Tallet på stillinger har vært sterkt stigende i perioden 1969 - 1973. Gjennomsnittlig økning har vært 8 pr. år. Vi har i våre regneeksempler antatt at stigningen vil fortsette. Vi har valgt å regne med 8 nye stillinger pr. år i alternativ B som forutsetter størst økning i det offentlige konsum, og 4 nye stillinger i alternativ A.

Etter alternativ A blir det da 140 stillinger ved utbyggingsavdelingene og etter alternativ B 200 stillinger i 1985. Dette er en økning fra 1970 på 82% etter alternativ A og hele 160% etter alternativ B.

Tabell 3.30 - Statsansatte ved Utbyggingsavdelingene i fylkene i perioden 1969 - 1973. Anslag for 1985.

Statsansatte ved Utbyggingsavdelingene i fylkene	1969	1970	1971	1972	1973	1985	
						Alt. A	Alt. B
Antall stillinger	62	77	82	91	95	140	200

Kilde for årene 1969-73: St.prp. nr. 1 - Kommunal- og arbeidsdepartementet og miljøverndepartementet. Tallet for 1973 er budsjett-fremlegg.

BEHOV I 1985

Tabell 3.31 viser antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. For 1985 har vi antatt at behovet vil øke i takt med antall stillinger for statsansatte.

Tabell 3.31 - Antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved Utbyggingsavdelingene i fylkene i 1970. Anslag på behovet i 1985

Utdannings- kategori	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	13	24	35
Sosialøkonomer	25	47	67
Siviløkonomer	13	24	35
Sum	51	95	137

ANDRE INSTITUSJONER OG NYE INSTITUSJONER
UNDER STATSADMINISTRASJONEN

INNLEDNING

Det gjenstår en rekke institusjoner under Statsadministrasjonen som ikke er behandlet tidligere i dette kapitlet og som vil få en summarisk behandling her. Tabell 3.32 viser hvilke institusjoner det dreier seg om. Hver for seg sysselsetter de få jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. Tilsammen var det imidlertid 223 jurister, 33 sosialøkonomer og 14 siviløkonomer ved disse institusjonene i 1970.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Tabell 3.32 viser at det var 3845 stillinger ved Andre institusjoner under Statsadministrasjonen i 1970. Vi velger å forusette en økning i sysselsettingen som svarer til økningen for Statsadministrasjonen forøvrig

dvs. 19.4% fram til 1985 etter alternativ A og 32.6% etter alternativ B, som forutsetter den største økningen i det offentlige konsum. Tabell 3.33 viser at dette gir henholdsvis 4600 og 5100 stillinger i 1985.

Dessuten regner vi med at det vil bli opprettet en rekke nye institusjoner i fremtiden. Allerede i 1973 er det enkelte nye som f.eks. Statens Oljedirektorat, Statens branninspeksjon og Lokaliseringsutvalget. Vi vil regne med 410 stillinger ved slike nye institusjoner i 1985 etter alternativ A og 560 etter alternativ B.

Tabell 3.32 - Andre institusjoner under Statsadministrasjonen. Totalt antall stillinger i 1970 og antall ansatte jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer.

Andre institusjoner under Statsadministrasjonen	Antall stillinger 1970	Ansatte i 1970		
		Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen - Hovedstyret.....	270	13	3	2
Direktoratet for Statskraftverkene	280			
Elektrisitetstilsynet	40			
Statens Bygge- og Eiendomsdirektorat.....	335	11	2	
Havne-, fyr- og losdirektoratet.....	100	1		
Sjøfartsdirektoratet	140	13		
Direktoratet for sjømenn	270	11	1	
Skipsinsp. og besiktigelsesmenn ¹⁾	135			
Fiskeridirektoratets alm. avd.	90	8	7	3
Vrakervesenet, fiskeriinsp. m.m. under Fiskeridepartementet	200		1	
Direktoratet for sivilt beredskap	80	12	2	1
Distriktsledelsen, fjernhjelpskolonnene, den lokale ledelse, Sivilforsvarets sentralskole.....	490	26		
Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske.....	55	4		
Direktoratet for statens skoger	25	4		
Forsikringsrådet	20	5		
Statens Edruskapsdirektorat	15	1		
Sakkyndige råd under Kirke- og undervisningsdepartementet	45	3		1
Bergvesenet, Sentralrådet, Likelønnsrådet (Likestillingsrådet).....	15			
Røykskaderådet	10	1		
Patentstyret	165	11½		
Justervesenet	35			
Garantiinstituttet for Eksportkreditt	25	6		2
Bankinspeksjonen	20	7	1	1
Stempelpapirforvaltningen.....	5	1		
Forbrukerrådet m.m. under Familie- departementet	120	3	2	
Arbeidsretten, Husleieretten	5	2		
Trygderetten	15	12		
Riksmeglingsmannen	5	1		
Regjeringsadvokaten	15	9		
Riksrevisjonen	490	35	4	
Stortingets ombudsmann for forvaltning og Ombudsmannen for Forsvaret	20	6		
Stortingets administrasjon	130	3	1	
Statsråder, statssekretærer og stortingsrepresentanter	180	14	9	4
Sum	3845	223½	33	14

1) Havforskningsinstituttene er tatt med under Forskningsinstitutter.

Tabell 3.33 - Antall stillinger ved Andre institusjoner under Statsadministrasjonen i 1970. Anslag for tallet på stillinger ved Andre institusjoner og Nye institusjoner under Statsadministrasjonen i 1985.

Sektor	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Andre institusjoner under Statsadministrasjonen	3845	4600	5100
Nye institusjoner under Statsadministrasjonen	0	410	560

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE SOM BØR VÆRE JURISTER, SOSIALØKONOMER ELLER SIVILØKONOMER.

Antall ansatte jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved Andre institusjoner under Statsadministrasjonen utgjorde 7.0% av samtlige stillinger i 1970. Andelen akademikere er imidlertid langt høyere da en rekke av disse institusjonene sysselsetter mange kandidater fra Norges Tekniske Høgskole og Norges Landbrukshøgskole.

Hvis vi antar at det udekkede behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer er like stort ved Andre institusjoner under Statsadministrasjonen som for resten av Statsadministrasjonen, finner vi at det var behov for 227 jurister, 50 sosialøkonomer og 28 siviløkonomer i 1970. Dette var tilsammen 305, og vi har antatt at behovet vil øke i takt med sysselsettingen, slik at det vil bli 364 etter alternativ A og 404 etter alternativ B i 1985.

Vi vet lite om hva Nye institusjoner under Statsadministrasjonen vil komme til å inneholde. Det kan tenkes at faglige utredninger som fortrinnsvis krever en akademisk utdanning vil få en relativt større betydning enn tradisjonell saksbehandling ved slike Nye institusjoner.

Tabell 3.34 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved Andre institusjoner og Nye institusjoner under Statsadministrasjonen i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Sektor	Jurister, sosialøkonomer siviløkonomer		
	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Andre institusjoner under Statsadministrasjonen	270½	364	404
Nye institusjoner under Statsadministrasjonen	0	107	146

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Vi forutsetter at behovet for Andre institusjoner i 1985 fordeler seg på utdanningskategorier på samme måte som i 1970. Dette gir et behov for 271 jurister, 60 sosialøkonomer og 33 siviløkonomer i 1985 etter alternativ A og 301 jurister, 66 sosialøkonomer og 37 siviløkonomer etter alternativ B.

For Nye institusjoner forutsetter vi at fordelingen bør være den samme som for Departementene i 1985. I 1985 vil det da bli behov for 61 jurister, 31 sosialøkonomer og 15 siviløkonomer etter alternativ A og 83 jurister, 42 sosialøkonomer og 21 siviløkonomer etter alternativ B.

Tabell 3.35 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved Andre institusjoner og Nye institusjoner under Statsadministrasjonen i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Sektor	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt. B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Andre institusjoner under Statsadm.	223½	271	301	33	60	66	14	33	37
Nye institusjoner under Statsadm.	0	61	83	0	31	42	0	15	21

OPPSUMMERING
STATSADMINISTRASJONEN

Vi vil til slutt oppsummere behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer for hele Statsadministrasjonen.

Som det fremgår av tabell 1.5 (side 17) har vi forutsatt en vekst i antallet stillinger fra 18.580 i 1970 til 22.600 i 1985 etter alternativ A og til 24.200 etter alternativ B.

Av alle stillinger i Statsadministrasjonen i 1970 var 9.6% besatt av jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. Juristene har alene 7.0% av alle stillingene.

De forutsetningene vi har valgt, vil føre til et behov for at ca. 12% av alle stillingene er besatt av jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985. Det vil være behov for jurister i 7.2% av alle stillingene. Stigningen i behovet vil derfor særlig gjøre seg gjeldende for sosialøkonomer og siviløkonomer. Juristenes andel av stillingene i Statsadministrasjonen vil ifølge våre beregninger øke med ca. 3%, mens sosialøkonomenes andel øker med over 50% og siviløkonomenes andel med over 100%.

Tabell 3.36 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Statsadministrasjonen i 1970. Anslag for behovet i 1985.

Utdannings- kategori	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Jurister	1307½	1624	1824
Sosialøkonomer	301½	594	684
Siviløkonomer	176½	433	497
Sum	1785½	2651	3005

Tabell 3.37 Sysselsetting i Statsadministrasjonen i 1970. Alternative anslag for 1985.
Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Statsadministrasjonen i 1970.
Alternative anslag for behovet i 1985.

Statsadministrasjonen	Antall stillinger			Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B
Departementene (+ Justisdept. og Utenriksdept.)	1850	2050	2280	414	303	338	106½	157	174	37½	76	84
Justisdepartementet	290	385	385	81	125	125	0	3	3	0	0	0
Utenrikstjenesten	715	865	1015	116½	103	127	17	20	23	50½	70	87
Samferdselsadministrasjonen	2400	3550	4200	55	93	108	13	27	31	6	17	19
Arbeidsdirektoratet og Statens arbeidstilsyn	275	545	545	20	45	45	9½	24	24	1	6	6
Statistisk Sentralbyrå	500	650	730	2	2	2	57½	119	134	0	0	0
Administrasjon av toll, avgifter og priser	2335	2335	2335	44½	45	45	15	26	26	10½	11	11
Skattevesenet	5930	6680	7430	265	461	516	25	80	94	42	179	195
Fylkesmannskontorene	365	390	420	73	87	95	0	0	0	2	2	2
Utbyggingsavdelingene i fylkene	75	140	200	13	24	35	25	47	67	13	24	35
Andre institusjoner under Statsadministrasjonen	3845	4600	5100	223½	271	301	33	60	66	14	33	37
Nye institusjoner under Statsadministrasjonen	0	410	560	0	61	83	0	31	42	0	15	21
S u m	18580	22600	25200	1307½	1620	1820	301½	594	684	176½	433	497
Prosentandel av alle stillingene	100%	100%	100%	7,0%	7,2%	7,2%	1,6%	2,6%	2,7%	0,9%	1,9%	2,0%

Tabell 3.38 gir en oversikt over faktisk antall sysselsatte jurister, sosial- og siviløkonomer i 1970 for hele Statsadministrasjonen samlet. Dessuten gir den anslag for hvor stor del av endringen i behovet fram til 1985 som skyldes forandring i akademikerandelen og hvor mye som skyldes endringer i tallet på sysselsatte.

Endringer i akademikerandelen vil delvis kunne tilbakeføres til et udekket behov i utgangspunktet, 1970, delvis er det et resultat av forventninger om at arbeidsoppgavene vil forandre karakter slik at det blir behov for folk med annen utdanning enn i 1970.

Tabell 3.38 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Statsadministrasjonen i 1970. Endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen og endringer i sysselsettingen fra 1970 til 1985.

Statsadministrasjonen	Alternativ A			Alternativ B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	1307½	301½	176½	1307½	301½	176½
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Akademikerandelen	11½	151½	176½	11½	151½	176½
Sysselsettingen	301	141	80	501	231	144
Behov i 1985	1620	594	433	1820	684	497

Tabellen viser en vesentlig forskjell mellom juristene på den ene siden og de to økonomkategoriene på den annen. For juristene er behovsøkningen som følger av antatt endring i akademikerandelen beskjedent, mens den er meget vesentlig for sosial- og siviløkonomene. Det er antatt at dette forholdet alene gir behov for 50% flere sosialøkonomer og 100% flere siviløkonomer i 1985 enn i 1970.

Behovet antas å øke med 24% og 40% som følge av sysselsettingsøkning fra 1970 til 1985 for juristene, henholdsvis etter alternativ A og B. Tilsvarende tall er 36% og 59% for sosialøkonomene og 24% og 44% for siviløkonomene. De høye tallene for sosialøkonomene skyldes at disse i større grad befinner seg i deler av Statsadministrasjonen hvor vi har forutsatt størst sysselsettingsøkning.

SOSIAL FORSIKRING

INNLEDNING

Under Sosial forsikring vil vi behandle Rikstrygdeverket, Statens Pensjonskasse, Pensjonstrygden for sjømenn og arbeidsløyse, syke- og yrkesskadetrygdens lokale organer.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Det var ca. 4.950 sysselsatte i Sosial forsikring i 1970. I henhold til de forutsetninger vi har valgt, vil det bli 5.900 sysselsatte i 1985 etter alternativ A og 6.600 etter alternativ B, som forutsatte den største økningen i det offentlige konsum.¹⁾

Vi vil anta at sysselsettingen vil øke prosentvis like meget ved Rikstrygdeverket, Statens Pensjonskasse og annen offentlig organisert trygd mot sykdom og arbeidsløyse.

Den prosentmessige økningen blir 19.2% etter alternativ A og 33.3% etter alternativ B. Tilsvarende tall for Statsadministrasjonen er 22% og 36%.

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE MED EKSAMEN FRA UNIVERSITET ELLER HØGSKOLE

Akademikerandelen ved Rikstrygdeverket, Statens Pensjonskasse og Pensjonstrygden for sjømenn var 25% i 1970. Vi antar at det var et udekket behov for akademikere og anslår at 30% av de sysselsatte kan være akademikere. Tilsvarende var det nesten 40% akademikere i Departementene, mens vi forutsetter at det var behov for 45%. For Annen offentlig organisert trygd mot sykdom og arbeidsløyse vil vi anta at behovet var dekket i 1970.

Som tabell 3.39 viser vil vi etter de valgte forutsetninger få behov for henholdsvis 212 og 237 akademikere etter alternativ A og B.

1) Se kapittel II Forsikring

Tabell 3.39 - Akademikere i Sosial forsikring i 1970. Anslag på behovet for akademikere i 1970 og 1985.

Sosial forsikring	Antall akademikere			
	1970		1985	
	Faktisk	Behov	Alt. A	Alt. B
Rikstrygdeverket	106	127		
Statens Pensjonskasse	23	28		
Pensjonstrygden for sjømenn	4	5		
Annen offentlig organisert trygd mot sykdom og arbeidsløyse	18	18		
Sum	151	178	212	237

Kilder: Norges Statskalender 1971
 NAVF's utredningsinstitutt: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970
 Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970.

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.40 viser den faktiske fordelingen av akademikerne i 1970. For 1985 har vi forutsatt at fordelingen på utdanningskategorier bør være den samme som i 1970.

Tabell 3.40 - Akademikere i Sosial forsikring i 1970 fordelt på utdanningskategorier. Anslag for behovet i 1985 fordelt på utdanningskategorier.

Utdanningskategori	1970					1985	
	Riks-trygde- verket	Statens Pensjons- kasse	Pensjons- trygden for sjø- menn	Annen off. org. trygd mot syk- dom og arbeids- løyse	Sum	Alt. A	Alt. B
Jurister	70½	17	3	15	105½	148	165
Sosialøkonomer	12	3		3	18	25	28
Siviløkonomer	1				1	1	2
Andre akademikere	22½	3	1	1	26½	38	42
Sum	106	23	4	18	151	212	237

FORSVARET

I dette avsnittet skal Forsvaret behandles. Militære skoler kommer inn under dette avsnittet med unntakelse av Forsvarets gymnasier som er tatt med under Undervisning.

Det har vært en tendens til nedgang i sysselsettingen i Forsvaret og etter våre trendfremskrivninger har vi forutsatt at nedgangen vil fortsette. Ifølge Regjeringens langtidsprogram¹⁾ for 1974 - 1977 regnes det med "en viss nedgang i sysselsettingen gjennom programperioden".

På grunnlag av yrkesundersøkelsene²⁾ har en beregnet antall jurister, sosial- og siviløkonomer i Forsvaret i 1970. Tabell 3.41 viser tallene, og en har antatt at disse vil være av samme størrelsesorden i 1985.

Tabell 3.41 - Beregnet antall¹⁾ jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Forsvaret i 1970. Anslag for 1985.

Utdanningskategori	1970	1985
Jurister	45	45
Sosialøkonomer	6	6
Siviløkonomer	13	13

KOMMUNEADMINISTRASJONEN

INNLEDNING

Det var over 40.000 ansatte som ble lønnet av kommunene i 1970³⁾. Henimot halvparten av disse vil imidlertid bli behandlet under andre næringssektorer. Vi nevner at Elektrisitets- og gassverk, vann- og kloakkvesen, renholds- og renovasjonsvesen kommer inn under Kraft- og vannforsyning. Kommunale bilruter og sporveier hører inn under Samferdsel. Under Almen offentlig tjenesteyting eller (undergruppe av Ikke-forretningsmessige organisasjoner) kommer brannvesen, veivesen (snørydding og veivokters virksomhet), kirkegårdspersonale. Kommunale kinematografer, bad og idrett hører til Underholdning m.m.

1) Finansdepartementet: St.meld. nr. 71. Langtidsprogrammet 1974-1977

2) NAVF's utredningsinstitutt: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970
Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970.

3) Statistisk Sentralbyrå: Lønnsstatistikk - Kommunale arbeidstakere - 1.1.1971.

Det vil stort sett være den sentrale kommuneadministrasjonen som vil bli behandlet i dette avsnittet. I tillegg kommer de fylkeskommunale kontorene, dvs. fylkeskontorer hvor tjenestemennene ikke lønnes av staten. F.eks. kommer Fylkesmannens kontor inn under statsadministrasjonen.

SYSSELSETTINGSUTVIKLINGEN

Kommuneadministrasjonen har hatt en meget sterk økning i antallet sysselsatte fra 1965 til 1970 - over 25 %. Etter alternativ A for sysselsettingsutviklingen vil veksten i perioden 1970 - 1985 også bli noe over 25%, mens alternativ B gir rom for en sysselsettingsøkning på ca. 45%¹⁾.

Tabell 3.42 - Kommuneadministrasjonen - sysselsetting i 1966, 1968 og 1970. Anslag for 1965 og 1985.

	År	Sysselsetting
Anslag	1965	17.600
Arbeids- markeds- statistikk	1966	18.520
	1968	20.309
	1970	22.170
Anslag	1985	
	Alt. A	28.800
	Alt. B	32.000

ANDELEN AV DE SYSSELSATTE UTDANNET SOM JURISTER, SOSIALØKONOMER ELLER SIVILØKONOMER

Av de ledende administrative arbeidstakerne var 21% jurister, sosialøkonomer eller siviløkonomer både i 1965 og 1970. Prosentandelen økte fra 61 til 72 for stillingsgruppen rådmenn, mens andelen ble noe redusert for andre stillingsgrupper.

1) Se kapittel I

Tabell 3.43 - Antall ledende administrative arbeidstakere i Kommuneadministrasjonen i 1965 og 1970. Andel av disse som var jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer.

Stillingsgruppe	1965			1970		
	Ialt ¹⁾	Herav jurister, sosialøkonomer ²⁾ siviløkonomer		Ialt ¹⁾	Herav jurister sosialøkonomer ²⁾ siviløkonomer	
		Abs.	%		Abs.	%
Rådmenn	123	75	61	145	104	72
Kontorsjefer	307	96	31	380	110	29
Kommunekasserere	424	14	3	424	11	3
Andre ledende administrative arbeidstakere	646	133	21	971	182	19
Ledende administrative arbeidstakere ialt	1500	318	21	1920	407	21

Kilder: 1) Statistisk Sentralbyrå: Lønnsstatistikk. Kommunale arbeidstakere 1. januar 1971. Anslag for 1965.

2) Beregnet på grunnlag av NAVF's utredningsinstitutt:
1972:1 "Yrkesundersøkelse for jurister i 1970"

1972:6 "Yrkesundersøkelse for siviløkonomer, sosialøkonomer og statsøkonomer i 1970"

Våre yrkesundersøkelser viser at Kommuneadministrasjonen prosentvis økte tallet på jurister og økonomer mer enn noen annen næringssektor. Likevel har dette blitt utlignet av en tilsvarende vekst i den totale sysselsettingen, slik at prosentandelen som er jurister og økonomer er den samme i 1970 som i 1965.

Et annet forhold som undersøkelsen viste var at Kommuneadministrasjonen rekrutterte få nyuteksaminerte kandidater. Derimot var det stor overgang fra andre næringssektorer, særlig fra Statsadministrasjonen.

Den sterke økningen i tallet på jurister og økonomer kan tolkes slik at kommunene som arbeidsgivere ikke har noe ønske om at andelen av disse kategoriene i ledende administrative stillinger skal avta. Det kan tenkes at det ikke har vært mulig å skaffe tilstrekkelig jurister og økonomer for å holde tritt med den sterke ekspansjonen i Kommuneadministrasjonen.

I tillegg til den 407 jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i den sentrale Kommuneadministrasjonen var det 36 ansatt ved fylkeskommunale kontorer i 1970. Disse fordelte seg med 15 på fylkeslandbruksselskapene, 13 ved fylkesskolekontorene og 8 ved fylkessykehusdirektørens kontorer.

I alt var det 443 jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer ved kommunal og fylkeskommunal administrasjon i 1970. Dette er 2.0% av de tilsammen 22.170 sysselsatte.

I våre regneeksempler vil vi i alternativ I regne med at behovet var dekket i 1970 og at 2.0% av de sysselsatte bør være jurister og økonomer også i 1985.

I alternativ II regner vi med et udekket behov i 1970 og forutsetter at 2.5% av de sysselsatte burde vært jurister eller økonomer. Videre antar vi at andelen bør være like stor i 1985. Som tabell 3.44 viser, vil det etter dette alternativet være behov for 800 jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985 etter alternativ B for sysselsettingsutviklingen, og 720 etter alternativ A. Alternativ B forutsatte den største veksten i det offentlige konsum.

Tabell 3.44 - Behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Kommuneadministrasjonen i 1985 under ulike forutsetninger om behovet i 1970.

Kommuneadministrasjonen	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Sysselsatte ialt	22.170	28.800	32.000
Behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer:			
Alt. I - 2.0%	443	576	640
Alt. II - 2.5%	554	720	800

FORDELINGEN PÅ UTDANNINGSKATEGORIER

Tabell 3.45 viser jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer prosentfordelt i Kommuneadministrasjonen. I 1965 var 3.5% sosialøkonomer og 3.5% siviløkonomer. I 1970 hadde økonomene fordoblet sine prosentandeler.

Juristene er i større grad enn økonomene ansatt som rådmenn og kontorsjefer mens økonomene særlig er kommet inn i stillinger som "andre ledende administrative arbeidstakere". Det er særlig denne stillingsgruppen som har ekspandert fra 1965 til 1970 og det er rimelig å tro at den også i de neste 15 årene vil vokse raskt i relasjon til tallet på rådmenn og kontorsjefer.

Vi vil derfor anta at tendensen fortsetter i samme retning, slik at fordelingen vil være 65% jurister, 17.5% sosialøkonomer og 17.5% siviløkonomer i 1985.

Tabell 3.45 - Kommuneadministrasjonen - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer fordelt på utdanningskategori i 1970. Anslag for 1985.

Kommuneadministrasjonen	1965	1970	1985
	%	%	%
Jurister	93.0	86.0	65.0
Sosialøkonomer	3.5	7.0	17.5
Siviløkonomer	3.5	7.0	17.5
Sum	100.0	100.0	100.0

Tabell 3.46 viser antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Kommuneadministrasjonen i 1970 og behovet for de samme utdanningskategorier i 1985. Behovet er beregnet på grunnlag av tallene i tabell 3.44 og tabell 3.45

Tabell 3.46 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Kommuneadministrasjonen i 1970. Anslag på behovet i 1985.

Kommuneadministrasjonen	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Sysselsatte ialt	22.170	28.800	32.000
Alt. I - Behov: 2% av alle sysselsatte			
Jurister	381	374	416
Sosialøkonomer	31	101	112
Siviløkonomer	31	101	112
Alt. II - Behov: 2.5% av alle sysselsatte			
Jurister	381	468	520
Sosialøkonomer	31	126	140
Siviløkonomer	31	126	140

Etter de valgte forutsetninger om sysselsettingsutviklingen og behovet i 1970 vil det bli behov for 3-5 ganger så mange sosialøkonomer og siviløkonomer i 1985 som i 1970. Det vil bli behov for færre jurister etter det laveste alternativet, mens det høyeste alternativet svarer til en økning på 36%.

I tabell 3.47 er de faktorer som fører til et høyere behov i 1985 spesifisert. Antatte sysselsettingsendringer er den viktigste grunnen til at behovet i 1985 blir høyere enn det faktiske antallet i 1970.

Tabell 3.47 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Kommuneadministrasjonen i 1970. Endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen og endringer i sysselsettingen frem til 1985.

Kommune- administrasjonen	Alternativ A			Alternativ B		
	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer	Juris- ter	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
Alt. I - Behov: 2% av alle sysselsatte (som i 1970)						
Antall i 1970	381	31	31	381	31	31
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Akademikerandelen	÷ 94	47	47	÷ 94	47	47
Sysselsettingen	87	23	23	129	34	34
Behov i 1985	374	101	101	416	112	112
Alt. II - Behov: 2.5% av alle sysselsatte						
Antall i 1970	381	31	31	381	31	31
Endringer i behovet som følge av endringer i :						
Akademikerandelen	÷ 23	67	67	÷ 23	67	67
Sysselsettingen	110	28	28	162	42	42
Behov i 1985	468	126	126	520	140	140

I alternativ I antar vi at behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer totalt er dekket i 1970, men at nye arbeidsoppgaver vil gi en forskyvning i retning av flere økonomer og færre jurister.

I alternativ II har vi regnet med den samme forskyvning, men samtidig har vi antatt at det var et udekket behov i 1970. Følgelig blir behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer totalt noe større i 1985 etter dette alternativet.

OPPSUMMERING

Tabell 3.48 viser antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Offentlig forvaltning (egentlig Offentlig forvaltning - Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen og Undervisning) i 1970 og anslag på behovet i 1985. For Kommuneadministrasjonen har vi lagt alternativ II til grunn. Dette forutsatte at det totalt var et udekket behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970.

Tabell 3.48 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Offentlig forvaltning i 1970. Anslag på behovet i 1985.

Offentlig forvaltning	Jurister			Sosialøkonomer			Siviløkonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B		Alt. A	Alt. B
Statsadministrasjonen	1307½	1620	1820	301½	594	684	176½	433	497
Sosial forsikring	105½	148	165	18	25	28	1	1	2
Forsvaret	45	45	45	6	6	6	13	13	13
Kommuneadministrasjonen	381	468	520	31	126	140	31	126	140
S u m	1839	2281	2550	356½	751	858	221½	573	652

I tabell 3.49 har vi spesifisert den antatte virkningen endringer i akademikerandelen og endringer i sysselsettingen vil få for behovet i 1985.

Tabell 3.49 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Offentlig forvaltning i 1970. Endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen og endringer i sysselsettingen fram til 1985.

Offentlig forvaltning	Alternativ A			Alternativ B		
	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer	Jurister	Sosialøkonomer	Siviløkonomer
Antall i 1970	1839	356½	221½	1839	356½	221½
Endringer i behovet som følge av endringer i: Akademikerandelen	23	224½	247½	23	224½	247½
Sysselsettingen	419	170	104	688	277	183
Behovet i 1985	2281	751	573	2550	858	652

I absolutte tall må tallet på jurister øke mest fra 1970 til 1985 for at behovet skal være dekket i 1985. Prosentvis vil imidlertid økonomene måtte øke mest. Etter alternativ A må det bli 24% flere jurister, 111% flere sosialøkonomer og 159% flere siviløkonomer. Etter alternativ B trenges det 39% flere jurister, 141% flere sosialøkonomer og 194% flere siviløkonomer.

KAPITTEL IV

POLITI, RETTSVESEN, FENGSELSVESEN

OG

JURIDISK TJENESTEYTING

INNLEDNING

Politi, Rettsvesen, Fengselsvesen og Juridisk tjenesteyting behandles i ett kapittel fordi vi stort sett bruker den samme fremgangsmåten for alle disse sektorene, og fordi det i høy grad er de samme forhold som vil være bestemmende for behovet for arbeidskraft.

For å finne behovet for jurister i 1985 ønsker vi svar på følgende spørsmål :

1. a) Hvor stor er arbeidsmengden i 1970 ?
b) Hvor stor vil arbeidsmengden være i 1985 ?
2. a) Hvor stor er arbeidskraften i 1970 ?
b) Hvor stor burde arbeidskraften vært i 1970 ?
c) Hvor stor bør arbeidskraften være i 1985 ?
3. a) Hvor stor andel av arbeidskraften er jurister i 1970 ?
b) Hvor stor andel av arbeidskraften burde vært jurister i 1970 ?
c) Hvor stor andel av arbeidskraften bør være jurister i 1985 ?

Vi skal først ta for oss faktorer som gjelder flere av sektorene. Dette gjelder forbrytelser, forseelser, straffesaker, tvistemål og arbeidstid. Av forbrytelsene blir en del anmeldt til Politiet og etterforsket. Dette fører til arbeid for Politiet. Av de etterforskede forbrytelsene blir 30-40% oppklart og det blir reist tiltale i omtrent halvparten av de oppklarte forbrytelsene. Straffesakene fører til arbeid for dommere i Rettsvesenet og advokater i Juridisk tjenesteyting. I de fleste tilfellene ender det med domfellelse i straffesaker, og en del av de domfelte blir dømt til fengselsopphold. Dette fører til arbeid for Fengselsvesenet.

For forseelser er gangen stort sett den samme bortsett fra at statistikken starter med "antall domfelte og botlagte for forseelser". Tvistemålene gir bare arbeid til dommere i Rettsvesen og advokater i Juridisk tjenesteyting. Til slutt skal vi behandle Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen og Juridisk tjenesteyting i egne avsnitt og oppsummere behovene for alle sektorene.

FORBRYTELSE

Når vi skal forsøke å måle arbeidsmengden, må vi holde oss til den delen av arbeidet vi kan finne statistikk for. Forbrytelser er kilden til en stor del av arbeidsmengden både for Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen og Juridisk tjenesteyting.

Hvor mange forbrytelser som har funnet sted forteller statistikken ikke. Den gir bare tall for "forbrytelser etterforsket av politiet". Slike tall er gjengitt i tabell 4.1.

Tabell 4.1 - Antall forbrytelser etterforsket av politiet i tiden 1956-1972, oppklarte forbrytelser og antall saker hvor det er reist tiltale.

År	Forbrytelser etterforsket av politiet Antall	Oppklarte forbrytelser		Saker hvor det er reist tiltale	
		i % av etterforskede forbrytelser	Antall	i % av oppklarte forbrytelser	Antall
		%		%	
1956	27.172	40.3	10.958	33.9	3.715
1957	33.630	38.4	12.925	32.8	4.240
1958	36.570	38.7	14.140	33.7	4.763
1959	38.564	43.1	16.634	38.0	6.323
1960	38.700	40.4	15.624	34.7	5.416
1961	43.186	38.7	16.699	38.5	6.427
1962	42.990	38.3	16.457	45.3	7.454
1963	46.118	36.9	16.998	49.0	8.330
1964	47.169	37.1	17.522	46.7	8.176
1965	47.654	36.6	17.425	47.2	8.229
1966	48.630	37.8	18.392	47.0	8.649
1967	51.393	37.1	19.083	48.9	9.325
1968	51.830	36.4	18.886	50.7	9.574
1969	60.209	34.4	20.703	50.6	10.466
1970	65.080	34.6	22.536	52.0	11.714
1971	73.598	33.6	24.702	52.0	12.850
1972	79.910	31.3	24.987		
1973	87.021				

Kilde: Statistisk Sentralbyrå:
Kriminalstatistikk - Forbrytelser

Tallet på etterforskede forbrytelser har økt sterkt i perioden 1956 - 1972. Oppklaringsprosenten derimot viser en nedadgående tendens. Dette gir grunnlag for en antakelse om at hvis antallet etterforskede forbrytelser kan være et mål for politiets arbeidsmengde, kan oppklaringsprosenten være et mål for hvordan arbeidet utføres. Stadig økende arbeidsmengde gjør at arbeidsinnsatsen i forbindelse med den enkelte sak må bli mindre og oppklaringsprosenten må gå ned dersom det ikke finner sted omprioriteringer, f.eks. ved at det blir lagt mindre vekt på rent forebyggende arbeid som patruljering og trafikkovervåking.

Andelen av saker hvor det har blitt reist tiltale har vært stadig økende.

I 1956 ble det reist tiltale i 33.9% av de oppklarte forbrytelsene, mens andelen var 52.0% i 1971.

De oppklarte sakene hvor det ikke blir reist tiltale kan hovedsakelig tilbakeføres til fire grupper. Det er saker der påtalebegjæringen er trukket tilbake, saker med påtaleunntatelse eller overføring til barnevernsnemd, saker som er henlagt fordi gjerningsmannen var under 14 år og saker hvor gjerningsmannen er botlagt ved forelegg.

Den sterke økningen i andelen av saker hvor det ble reist tiltale fra 1961 til 1962 skyldes en stor nedgang i tallet på påtaleunntatelser.

Tabell 4.2 viser antall domfelte for forbrytelser. Antall domfelte svarer til omtrent halvparten av antall saker hvor det er reist tiltale. Differansen skyldes i første rekke at samme personen ofte er tiltalt for flere forbrytelser.

Tabell 4.2 - Antall domfelte for forbrytelser i tiden 1964-1971. Domfelte fordelt etter rettsinstans.

År	Domfelte for forbrytelser		Domfelte for forbrytelser i			
	Antall	i % av saker hvor det er reist tiltale	Forhørsrett	Herreds- og byrett	Lagmannsrett	Høyesterett
		%				
1964	4.516	55.2				
1965	4.467	54.3				
1966	4.929	57.0				
1967	5.274	56.6				
1968	5.263	55.0	3.566	1.403	191	103
1969	5.607	53.6	3.604	1.642	243	118
1970	5.953	50.8	3.671	1.857	277	148
1971	6.318	49.2	3.910	1.966	304	138

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Kriminalstatistikk. Reaksjoner.

I 1971 ble 62% av alle domfelte for forbrytelser dømt i forhørsretten, 31% ble dømt i herreds- og byretter, 4.8% i lagmannsretten og 2.2% i Høyesterett

Tabell 4.3 viser at tallet på nyinnsatte i fengselsanstalter svarer til omkring 90% av de domfelte for forbrytelser. Det er ingen klar sammenheng mellom antall domfelte og antall nyinnsatte. Bøtesoning, varetektsfengsel, betingede og ubetingede reaksjoner og tidsavstanden fra domfelling til innsettingen kompliserer forholdet.

Tabell 4.3 - Nyinnsatte i fengselsanstalter for forbrytelser i tiden 1968-1971

År	Nyinnsatte i fengselsanstalter for forbrytelser	
	i % av domfelte for forbrytelser	Antall
	%	
1968	88.4	4.654
1969	88.5	4.961
1970	93.5	5.568
1971	91.0	5.750

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Kriminalstatistikk - Fanger.

Utviklingen i antallet forbrytelser.

Fra 1956 til 1973 steg tallet på etterforskede forbrytelser fra 27.000 til 87.000, dvs. med over 3.500 gjennomsnittlig pr. år. Fortsetter veksten like raskt, vil det bli 130.000 forbrytelser å etterforske i 1985.

I våre regneeksempler vil vi benytte 120.000 etterforskede forbrytelser som det høyeste alternativet, og bruke 80.000 som det laveste. Som et tredje alternativ velger vi 100.000 etterforskede forbrytelser.

Spredningen ved valget av alternativer demonstrerer usikkerheten med hensyn til utviklingen av tallet på etterforskede forbrytelser.

For oppklaringsprosenten i 1985 vil vi benytte tre alternativer. I et alternativ antar vi at oppklaringsprosenten blir 34.6 som i 1970. I et annet alternativ har vi brukt 31.0 som oppklaringsprosent og i et tredje alternativ 28.0. Til sammenligning kan nevnes at oppklaringsprosenten kom ned i 31.3 i 1972 da tallet på etterforskede forbrytelser var nesten 80.000.

Videre antar vi at det i 1985 vil bli reist tiltale i 52% av de oppklarte sakene. Dette er den samme andelen som i 1970 og 1971 (Tabell 4.1).

Antall domfelte for forbrytelser vil vi anta svarer til 50% av antall saker hvor det blir reist tiltale. Tabell 4.2 viser at tilsvarende tall var 50.8% i 1970 og 49.2% i 1971. Av de domfelte vil vi anta at 62% vil bli dømt i forhørsretten, 31% i herreds- og byretten, 4.8% i lagmannsretten og 2.2% i Høyesterett. Dette er den samme fordelingen som i 1971.

Videre vil vi anta at tallet på nyinnsatte i fengsel vil svare til 90% av de domfelte for forbrytelser. Som tabell 4.3 viser er dette nær gjennomsnittet for perioden 1968 - 1971.

Tabell 4.4 viser hvordan 9 kombinasjoner for etterforskede forbrytelser og oppklaringsprosent i 1985 gir alternative tall for antall saker hvor det etter de forutsetninger vi har valgt vil bli reist tiltale, antall domfelte for forbrytelser og nyinnsatte i fengselsanstaltene.

Tabell 4.4. Antall etterforskede forbrytelser, oppklaringsprosent, antall saker hvor det er reist tiltale, antall domfelte for forbrytelser, i alt og ved herreds- og byrettene, nyinnsatte i fengselsanstalter for forbrytelser i 1970 og 1971. Alternative regneeksempler for 1985.

Å r	1970	1971	Alternativ 1			1 9 8 5 Alternativ 2			Alternativ 3		
			80 000			100 000			120 000		
Antall forbrytelser etterforskert av Politiet	65080	73598									
Oppklaringsprosent	34,6	33,6	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C
Antall oppklarte forbrytelser	22536	24702	22400	24800	27700	28000	31000	34600	33600	37200	41500
Tiltaler i pst. av oppklarte forbrytelser	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0	52,0
Antall saker hvor det er reist tiltale	11714	12850	11600	12900	14400	14600	16100	18000	17500	19300	21600
Domfelte for forbrytelser i pst. av saker hvor det er reist tiltale	50,8	49,2	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
Domfelte for forbrytelser i alt	5953	6318	5800	6450	7200	7280	8050	9000	8750	9650	10800
Herav pst. domfelte ved herreds- og byrettene	31,2	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1
Domfelte for forbrytelser ved herreds- og byrettene	1857	1966	1800	2010	2240	2260	2500	2800	2720	3000	3360
Nyinnsatte i pst. av domfelte for forbrytelser	93,5	91,0	90,0	90,0	90,0	90,0	90,0	90,0	90,0	90,0	90,0
Nyinnsatte i fengselsanstalter for forbrytelser	5568	5750	5220	5705	6480	6550	7245	8100	7875	8685	9720

FORSEELSER

Tabell 4.5 gir en oversikt over hvordan tallet på "domfelte og botlagte for forseelser" har utviklet seg fra 1956 til 1971, spesifisert for de viktigste former for forseelser.

Tabell 4.5 - Antall domfelte og botlagte for forseelser i tiden 1956-1971, fordelt på drukkenskapsforseelser, trafikkforseelser og andre forseelser. Trafikkforseelser under ruspåvirkning.

År	Antall domfelte og botlagte for forseelser	Herav			Trafikkforseelser under ruspåvirkning	
		drukken- skapsfor- seelser	trafikkfor- seelser	andre forseelser	Antall	i % av trafikk- forseelser
1956	43.538		12.915		1.571	12.2
1957	43.514		15.363		1.838	12.0
1958	47.086		18.431		1.742	9.5
1959	50.881		21.585		1.889	8.8
1960	52.586		23.795		2.178	9.2
1961	53.230		28.507		2.411	8.5
1962	58.427		33.435		2.661	8.0
1963	63.575		36.434		2.715	7.5
1964	58.509	22.600	32.716	3.193	2.998	9.2
1965	62.276	25.000	33.456	3.820	3.060	9.1
1966	66.206	25.000	38.719	2.487	2.678	6.9
1967	73.578	26.300	43.303	3.975	3.047	7.0
1968	72.685	25.000	43.571	4.114	3.616	8.3
1969	81.592	24.000	52.462	5.130	3.989	7.6
1970	80.705	13.500	61.501	5.704	4.691	7.6
1971	84.330	7.000	71.400	5.930	5.536	7.8

Kilder: Statistisk Sentralbyrå: Historisk statistikk 1968.
Kriminalstatistikk - Reaksjoner.

Antall domfelte og botlagte for drukkenskapsforseelser holdt seg temmelig konstant inntil 1970 da "lov av 6. mai 1970 om endringer i drukkenskapsloven" kom, og tallet på domfelte og botlagte for drukkenskapsforseelser ble redusert kraftig. Denne reduksjonen har imidlertid blitt utlignet av den sterke økningen i antall domfelte og botlagte for trafikkforseelser. Fra 1956 til 1971 er antallet nesten seksdoblet.

Vi merker oss at det har vært en sterk økning i antall domfelte og botlagte for trafikkforseelser under ruspåvirkning i 1970 og 1971. Andelen av alle domfelte og botlagte for trafikkforseelser har imidlertid ikke endret seg vesentlig.

Tabell 4.6 viser antall domfelte for forseelser i tiden 1968 - 1971 og hvor stor andel disse utgjorde av alle botlagte og domfelte for forseelser. Videre viser den hvor stor andel som var domfelt ved de forskjellige rettsinstansene.

Tabell 4.6 - Domfelte for forseelser, totalt og fordelt på rettsinstanser.

År	Domfelte for forseelser		Herav ved			
	i % av domfelte og botlagte for forseelser	Antall	Forhørsrett	Herredsrett	Lagmannsrett	Høyesterett
	%		%	%	%	%
1968	8.0	5.779	62.6	36.5	0.4	0.5
1969	9.5	7.738	59.6	38.3	1.4	0.9
1970	9.9	7.983	56.4	40.6	1.9	1.1
1971	10.6	8.912	58.4	39.0	1.6	1.0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Kriminalstatistikk - Reaksjoner.

Tallet på nyinnsatte for forseelser har gått ned de siste årene og tabell 4.7 viser at dette skyldes at antallet fengselsstraffede for drukkenskapsforseelser er blitt sterkt redusert etter lovendringen av 6. mai 1970.

Tabell 4.7 - Nyinnsetninger i fengselsanstalter i tiden 1968-1971, totalt og fordelt på lovbrudd.

År	Nyinnsettelse i fengselsanstalter		Herav for					
	I pst. av alle domfelte og botlagte for forseelser	Antall	Trafikkforseelser		Drukkenskapsforseelser		Andre forseelser	
			I pst. av domfelte og botlagte for trafikkforseelser	Antall	I pst. av domfelte og botlagte for drukkenskapsforseelser	Antall	I pst. av domfelte og botlagte for andre forseelser	Antall
	%		%		%	%		
1968	8,5	6.160	6,7	2.932	11,4	2.860	8,6	352
1969	7,5	6.092	6,0	3.150	10,9	2.612	6,4	330
1970	5,8	4.651	5,7	3.528	5,5	748	6,6	375
1971	5,4	4.578	5,5	3.892	4,3	298	6,5	388

Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Kriminalstatistikk - Fanger.

Utviklingen i antallet domfelte og botlagte for forseelser.

Når det gjelder forbrytelser, synes det rimelig å regne med at antallet av disse beveger seg omtrent i takt med statistikkens "Forbrytelser etterforsket av politiet". Forseelser kommer i en annen stilling. Her må vi regne med at bare en brøkdel kommer til politiets kunnskap og blir behandlet. Denne andelen vil være avhengig av politiets innsats. På kort sikt

kan en si at antallet domfelte og botlagte for forseelser er avhengig av hvor stor arbeidskraft politiet kan avse for å pågripe de som gjør seg skyldig i forseelser. På lang sikt kan imidlertid virkningen være at det faktiske antallet forseelser går ned.

Et annet forhold som gjør det vanskelig å anslå tallet på domfelte og botlagte for forseelser i fremtiden er at lovene kan endres, slik at det ikke er de samme forhold som er forseelser i 1985 som i 1970. Vi har allerede sett at det som følge av lovendring har blitt færre botlagte og domfelte for drukkenskapsforseelser.

I våre regneeksempler vil vi anta at "antall domfelte og botlagte for forseelser" vil øke i takt med "forbrytelser etterforsket av politiet". Etter alternativ I gir det 100.000 domfelte og botlagte for forseelser, etter alternativ II 125.000 og etter alternativ III 150.000.

I tabell 4.8 har vi forutsatt at domfelte vil utgjøre 10.6% av domfelte og botlagte i 1985, likesom i 1971. Likeledes har vi forutsatt at fordelingen på rettsinstanser vil bli den samme som i 1971.

Nyinnsettinger i fengselsanstalter for forseelser i 1971 svarte til 5.4% av alle botlagte og domfelte for forseelser. For trafikkforseelser var prosent-satsen 5.5, mens den var 5.3 for drukkenskaps- og andre forseelser tilsammen. Ettersom tallene ligger så nær hverandre, bruker vi 5.4% for 1985. Dette gjør det likegyldig for våre resultater at antall domfelte og botlagte for trafikkforseelser sannsynligvis vil øke langt sterkere enn for andre forseelser.

Tabell 4.8 - Antall domfelte og botlagte for forseelser i 1970 og 1971. Anslag for 1985. Domfelte, totalt og etter rettsinstans. Nyinnsetninger i fengselsanstalter.

År	1970	1971	1985		
			Alt. I	Alt. II	Alt. III
Antall domfelte og botlagte for forseelser	80.705	84.330	100.000	125.000	150.000
Domfelte i prosent av domfelte og botlagte for forseelser	9.9%	10.6%	10.6%	10.6%	10.6%
Domfelte for forseelser	7.983	8.912	10.600	13.250	15.900
Herav i :					
Forhørsretten	4.498	5.207	6.190	7.740	9.290
Herreds- og byretten	3.242	3.472	4.130	5.170	6.200
Lagmannsretten	153	145	170	210	250
Høyesterett	90	88	110	130	160
Nyinnsetninger i fengselsanstalter i prosent av domfelte og botlagte for forseelser	5.8%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%
Nyinnsetninger i fengselsanstalter for forseelser	4.651	4.578	5.400	6.750	8.100

STRAFFESAKER

Vi antar at det er sammenheng mellom tallet på straffesaker og tallet på forbrytelser og forseelser. I 1970 var det 6.470 straffesaker ved herreds- og byrettene¹⁾. Statistikken viser ikke hvordan disse fordelte seg på forbrytelser og forseelser. Reaksjonsstatistikken²⁾ viser at 5.099 ble domfelte ved herreds- og byrettene for forbrytelser i 1970. Disse fordelte seg med 1.857 på forbrytelser og 3.242 på forseelser. Det var 27% flere straffesaker enn antall domfelte ved herreds- og byrettene. I avsnittene om henholdsvis forbrytelser og forseelser laget vi alternativer for antall domfelte i 1985. I tabell 4.9 har vi antatt at det også i 1985 vil være 27% flere straffesaker enn antall domfelte i herreds- og byrettene. Dette gir oss alternative anslag for antall straffesaker ved herreds- og byrettene som varierer mellom 7.800 og 12.358, mens det var 6.470 i 1970.

1) Justisdepartementet: Lagmannsrettens og herreds- og byrettens forretningsstatistikk m.v.

2) Statistisk Sentralbyrå: Kriminalstatistikk - Reaksjoner.

I 1970 utgjorde tallet på straffesaker innkommet til lagmannsrettene 5.6% av saker innkommet til herreds- og byrettene ¹⁾. Vi har i våre regneeksempler antatt at denne prosentandelen vil være den samme i 1985, slik at de alternative anslagene for straffesaker i lagmannsrettene varierer mellom 437 og 692.

Antall straffesaker innkommet ²⁾ til Høyesterett svarer til 75% av saker innkommet til lagmannsrettene i 1970. Vi har i tabell 4.9 antatt at denne andelen vil være den samme i 1985 og kommer fram til alternative anslag som varierer mellom 328 og 519 avhengig av forutsetningene om utviklingen av forseelser, forbrytelser og oppklaringsprosjenter.

-
- 1) Vi ser her bort fra at lagmannsretten dømmer som første instans i enkelte straffesaker. Likeledes tar vi ikke hensyn til at det kan være ganske store tidsforskjeller mellom tidspunktene sakene kommer opp i fra herreds- og byrettene til lagmannsrettene.
 - 2) Straffesaker henvist til behandling i Høyesterett. Stort sett avgjort ved dom eller kjennelse, men inkluderer også enkelte saker hvor anken er trukket tilbake.
Statistikken gir ikke grunnlag for likelydende definisjoner for saker innkommet for sammenligning mellom forskjellige retter.

Tabell 4.9. Straffesaker ved herreds- og byrettene, lagmannsrettene og Høyesterett i 1970.
Alternative anslag for antall straffesaker i 1985.

Å r	1970	1 9 8 5								
		Alternativ 1			Alternativ 2			Alternativ 3		
Antall forbrytelser etterforsket av Politiet	65080	80 000			100 000			120 000		
Antall domfelte og botlagte for forseelser	80705	100 000			125 000			150 000		
Oppklaringsprosent	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6
Domfelte for forbrytelser v/herreds- og byrettene	1857	1800	2010	2240	2260	2500	2800	2720	3000	3360
" " forseelser - " -	3242	4130	4130	4130	5170	5170	5170	6200	6200	6200
Sum domfelte ved herreds- og byrettene	5099	5930	6140	6370	7430	7670	7970	8920	9200	9560
Straffesaker ved herreds- og byrettene	6470	7500	7800	8100	9400	9700	10100	11300	11700	12100
Straffesaker ved lagmannsrettene	363	420	440	450	530	540	570	630	660	680
Straffesaker ved Høyesterett	272	320	330	340	400	410	430	470	500	510

TVISTEMÅL

Det har vært en sterk økning i tallet på tvistemål behandlet av forliksrådene. Således ble 34.497 tvistemål behandlet i 1960, mens det var 57.227 i 1970. Vi skal se bort fra forliksrådene i det følgende, ettersom det ikke sitter jurister i disse.

Ved herreds- og byrettene har økningen i antall tvistemål vært moderat. Tabell 4.10 viser at 10.080 tvistemål kom inn til herreds- og byrettene i 1960. Tallet steg til 11.826 i 1967, men har siden blitt noe redusert..

Ankesaker i lagmannsrettene har utgjort 10-11% av tvistemål innkommet til herreds- og byrettene, mens tvistemål innkommet til Høyesterett har utgjort 18-22% av ankesakene i lagmannsrettene.

Tabell 4.10 - Tvistemål innkommet til herreds- og byrettene, lagmannsrettene og Høyesterett i tiden 1960-1970.

År	Herreds- og byrettene	Lagmannsrettene		Høyesterett	
	Tvistemål innkommet	Tvistemål innkommet		Tvistemål innkommet	
		Ankesaker i % av saker til herreds- og byrettene	Ankesaker (ekskl.l. instans og gjenoppt. saker)	I % av saker innkommet til lagmannsrettene	Avgjort av Høyesterett og Kjæremålsutvalgene
1960	10.080	%		%	
1961	10.376	10.6	1.101		
1962	10.289	11.1	1.146		
1963	10.543	11.1	1.169	19.6	229
1964	11.037	10.4	1.148	18.0	207
1965	11.083	11.0	1.222	20.4	249
1966	11.027	11.1	1.219	20.5	250
1967	11.826	10.3	1.219	21.1	257
1968	11.661	9.7	1.129	21.2	239
1969	11.581	9.8	1.131	21.8	247
1970	11.572	10.0	1.156	21.6	250

Kilder: "Lagmannsrettens og herreds- og byrettens forretningsstatistikk m.v." St.prp.nr. 1 · Justis- og politidepartementet.

Tallet på gjenopptatte saker og tvistemål hvor lagmannsrettene er første instans er så lite at vi velger å se bort fra dem her.

Selv om økningen i totaltallet for tvistemål har vært moderat, har det vært store forskjeller i utviklingen av de forskjellige sakstypene. Tabell 4.11 viser at ekteskapsaker og mortifikasjons-, veksel og dødsformodningsaker har økt sterkt i antall, mens tallet på husleiesaker har blitt halvert.

Tabell 4.11 - Spesifikasjon av tvistemål innkommet til herreds- og byrettene i 1960, 1965 og 1970.

År	Ekteskapsaker	Mortifikasjons-, veksel- og dødsformodningsaker	Husleiesaker	Andre saker	Tvistemål ialt
1960	2.304	1.234	1.268	5.274	10.080
1965	2.518	1.754	916	5.895	11.083
1970	2.997	2.042	650	5.883	11.572

Kilde: "Lagmannsrettene og herreds- og byrettene forretningsstatistikk m.v."

Tvistemål i 1985

En kan trekke fram tre viktige momenter som kan endre tallet på tvistemål:

1. De konfliktsituasjoner som utløser rettssakene kan endres kvantitativt over tiden.
2. Selv om tallet på konfliktsituasjoner forblir uendret, kan tallet på rettssaker endres ved at mulighetene (f.eks. økonomisk) og villigheten til å komme opp i en rettssak endres.
3. Lovendringer eller endringer i fortolkningen av lovene kan føre til rettssaker om forhold som tidligere ville blitt behandlet på annen måte. Eller omvendt - forhold som tidligere førte til rettssaker, kan bli løst på annen måte.

Ekteskapsakene utgjorde i 1960 23% av tvistemålene. I 1970 var de kommet opp i 26%. Vi vil anta at tendensen i retning av stadig flere skilsmisser og separasjoner vil holde seg. Dette betyr ca. 4.000 ekteskapsaker i 1985 mot 3.000 i 1970, hvis økningen i tallet på slike saker finner sted i samme tempo som fra 1960 til 1970.

Alternativt vil vi anta at ekteskapslovgivningen eller behandlingen av ekteskapsaker vil bli radikalt forandret innen 1985. Det er rimelig å anta at en slik forandring i første rekke vil vedrøre saker hvor begge ektefeller er enige om separasjon eller skilsmisse¹⁾. Slike saker utgjorde omkring 40% av alle ekteskapssakene i 1970 og vi vil anslå tallet på ekteskapsaker til 2.400 (4.000 - 40%) i 1985 etter dette alternativet.

Mortifikasjons-, veksel- og dødsformodningssaker økte fra 1.200 i 1960 til 2.000 i 1970. Vi vil anta at økningen blir den samme fram til 1985, hvilket svarer til 3.200 slike saker.

Husleiesaker utgjorde 12.5% av de sivile sakene i 1960, mot 6% i 1970. Vi vil anta en fortsatt reduksjon, slik at tallet kommer ned i 300 i 1985.

Antall andre tvistemål økte fra 5.274 i 1960 til 5.883 i 1970. For 1985 vil vi anta at tallet på slike saker vil bli 6.000.

I vurderingene foran har vi ikke tatt hensyn til hva en utvidet adgang til fri sakførsel kan føre til. Dette vil i høy grad avhenge av bevilgningene til slike formål. Etersom det vanskelig kan sies noe om dette på det nåværende tidspunkt, vil vi gjøre bruk av to alternativer. I det ene vil vi anta at bevilgningene vil være de samme i 1985 som i 1970 og ikke virke inn på tallet for rettssaker. I det andre alternativet vil vi forutsette at utvidet adgang til fri sakførsel vil resultere i 2.000 flere tvistemål.

Dette gir oss tre alternative tall for rettssaker i 1985.

Tabell 4.12 - Antall tvistemål ved domstolene i 1970.
Alternative anslag for 1985

Sakstype	1970	1985		
		Alt. I	Alt. II	Alt. III
Ekteskapsaker. Forutsatt endringer i ekteskapslovene i Alt. I og II. Uendret i Alt. III	2.997	2.400	2.400	4.000
Mortifikasjons-, veksel- og dødsformodningssaker	2.042	3.200	3.200	3.200
Husleiesaker ²⁾	650	300	300	300
Andre tvistemål	5.883	6.000	6.000	6.000
Fri sakførsel. Forutsatt økning i bevilgningene i Alt. II og III			2.000	2.000
Tvistemål i alt				
Herrets- og byrettene	11.572	11.900	13.900	15.500
Lagmannsrettene	1.156	1.190	1.390	1.550
Høyesterett	250	255	300	335

1) Saker etter § 41 og § 42 i ekteskapsloven.

2) Husleiesaker i Oslo er ikke tatt med, likesom behovet for dommere ved Oslo Husleierett ikke behandles i dette kapittel.

Ved anslagene for lagmannsrettene og Høyesterett har vi antatt at ankesakene til lagmannsrettene vil utgjøre 10.0% av tvistemålene i herreds- og byrettene, og at ankesakene til Høyesterett vil utgjøre 21.6% av tvistemålene i lagmannsrettene, likesom i 1970.

ARBEIDSTIDEN

Vi har også valgt å ta med to alternativer for arbeidstidens lengde i 1985. I det ene alternativet har vi forutsatt at arbeidstiden vil være den samme i 1985 som i 1970. I det andre alternativet har vi forutsatt 10% reduksjon i arbeidstiden.

For de privatpraktiserende jurister vil vi ikke trekke inn alternativet med kortere arbeidstid, da disse selv bestemmer arbeidstiden, og vi vet heller ikke hvor lang den er i dag.

POLITIET

Arbeidsmengden

Politiets oppgaver kan grovt deles i to: Etterforskning av forbrytelser og forseelser, assistanse ved ulykker etc. på den ene siden og rent forebyggende arbeid som patruljering, trafikkovervåking eller ordensarbeid ved store stevner o.l. på den annen side. Trafikkopplæring i skolene kan være en litt annen type forebyggende arbeid. Noen fast optrukket grense mellom de to typer arbeidsoppgaver kan det neppe sies å være.

Det rent forebyggende arbeid er vanskelig å måle, og det mangler oppgaver om det i den offisielle statistikken. Derimot gir kriminalstatistikken en meget detaljert oversikt over etterforskede forbrytelser og antall domfelte og botlagte for forseelser.

Vi har valgt å bruke "antall forbrytelser etterforsket av Politiet" som mål for Politiets arbeidsmengde. Som nevnt i avsnittet om "Forbrytelser", var det 65.000 forbrytelser etterforsket av Politiet i 1970 og 87.000 i 1973. I våre regneeksempler vil vi anta at antallet vil bli 80.000 i 1985 etter alternativ 1, 100.000 etter alternativ 2 og 120.000 etter alternativ 3.

Arbeidskraften i 1970

I forbindelse med St.prp. nr. 1 vedrørende budsjettet gir Justisdepartementet årlig en oversikt over antall foreslåtte stillinger i Politiet og lensmannsetaten for budsjettåret. Tallene for 1970 er gjengitt i tabell 4.13.

Tabell 4.13 - Stillinger i Politiet i 1970

Politiet	Politierbetenenn	Politi tjenestenenn	Kontorfunksjonærer	Andre tjenestenenn	Uspesifiserte og midlertidig organiserte stillinger	Lensmenn	Lensmannsbetjenter	Lensmannskontorister	Politi aspiranter	Lensmannsbetjentaspiranter	S u m
Politikamrene	214	2924	526	108	29						3801
Politiskolen	4	1	6	19							30
Overvåkingsentralen	2	17	11								30
Kriminalpolitisenentr.	2	39	19								60
Utrykningspolitiet	1	5	2								8
Politiintendanturen			3								3
Kongefam. sikr.vakt					11						11
Lensmannsetaten					4	405	955	47			1411
Aspiranter									285	67	352
S u m	223	2986	567	127	44	405	955	47	285	67	5706

Kilde: St.prp.nr. 1 for budsjetterminen 1970 - Justis- og politidepartementet.

I tillegg var det ca. 50 stillinger ved Fremmedkontrollen, Grensekommisæren, Statens filmkontroll, Reinpolitiet og administrasjonen av sivile vernepliktige. Disse er gruppert i Arbeidsmarkedsstatistikken under Politi og rettsvesen.

For politikamrene og lensmannskontorene kan vi lage følgende oversikt:

Tabell 4.14 - Fast organiserte stillinger ved politikamrene og lensmannsetaten i tiden 1965-1974

År	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Fast organiserte stillinger ved politikamrene	3402	3431	3443	3547	3598	3664	3723	3791	3916	3999
Fast organiserte stillinger i lensmannsetaten	1355	1365	1391	1390	1394	1407	1412	1427	1425	1435
Sum	4757	4796	4834	4937	4992	5071	5135	5218	5341	5434

Kilde: St.prp. nr. 1 - Justis- og politidepartementet.

Arbeidskraftbehov i 1970

Under dette punktet skal vi ta opp spørsmålet om arbeidskraftbehovet er dekket i 1970. En annen måte å stille dette spørsmålet på er å spørre om Politiet har mulighet til å utføre de arbeidsoppgaver det er pålagt på en tilfredsstillende måte.

Innstillingen om den sentrale politiadministrasjon¹⁾ sier i kapittel F II bl.a.:

"Det hører derfor heller ikke til utvalgets oppgave hvorvidt og i tilfelle i hvilken utstrekning det forholder seg riktig som ofte hevdet, at politiet er desidert underbemannet. Det kan jo også tenkes at mangelen på kvalifiserte politifolk i adskillig utstrekning ville kunne avhjelpes ved en gradvis gjennomført rasjonaliseringsprosess".

Senere sies det :

"Men fra påtalemyndighetenes side har det vært gjort forsøk på å få etterforskningsvirksomheten bedre utført, især da ved metoder til å få opp tempoet i saksbehandlingen som har vært påfallende sendrektig i mange distrikter. Politikamrenes svar på kritikk over sommel har da oftest vært at man på grunn av mannskapsmangel ved politikammeret har vært nødt til å "prioritere" dets oppgaver, særlig i konkurranse mellom trafikkovervåking og kriminaltjenesten. Derved måtte enkelte politioppgaver bli nødlidende".

Senere i samme kapittel sies det:

"Som en følge av arbeidssituasjonen og knappe overtidsbevilgninger har enkelte politimestre gitt stående ordre om ikke å foreta etterforskning på overtid uansett forbrytelsens art".

Disse utdragene kan tyde på at politiet er underbemannet i enkelte distrikter, og det er nærliggende å tro at dette særlig gjelder de fylker som har flest saker pr. ansatt i politiet og samtidig de laveste oppklaringsprosentene.

Om bemanningen sier Innstillingen om den sentrale politiadministrasjonen i kapittel B II 3.b :

"Det foreligger ingen faste regler for politikamrenes bemanning. Korpsets størrelse avhenger av mange forhold, såsom historiske og geografiske forhold, folkemengde, arbeidsmengde, distriktsstruktur m.v."

1) Justis- og politidepartementet: "Innstilling om den sentrale politiadministrasjon" - avgitt den 20. nov. 1970.

Om lensmannskontorene sies det samme, men i tillegg:

"En bemanning på 1 lensmann og 2 betjenter ved et lensmannskontor krever imidlertid at distriktet har et folketall på mellom 4.000 og 5.000".

Justisdepartementet foretar fordelingen av nye mannskaper til de forskjellige politikamre. Som det fremgår av det foregående, kan vi ikke finne bestemte kriterier til å fastslå eventuelle udekkede behov.

I mangel av annen statistikk har vi blitt stående ved "oppklaringsprosenten" som mål for Politiets evne til å løse sine arbeidsoppgaver tilfredsstillende. Vi vil gå ut fra at oppklaringsprosenten er avhengig av hvor mye tid Politiet kan avse til å etterforske den enkelte sak. Som tidligere påpekt er oppklaringsprosenten ikke nødvendigvis et adekvat mål for kvaliteten av Politiets arbeid. Den forteller ikke hvordan det rent forebyggende arbeidet, f.eks. trafikkovervåking, utføres.

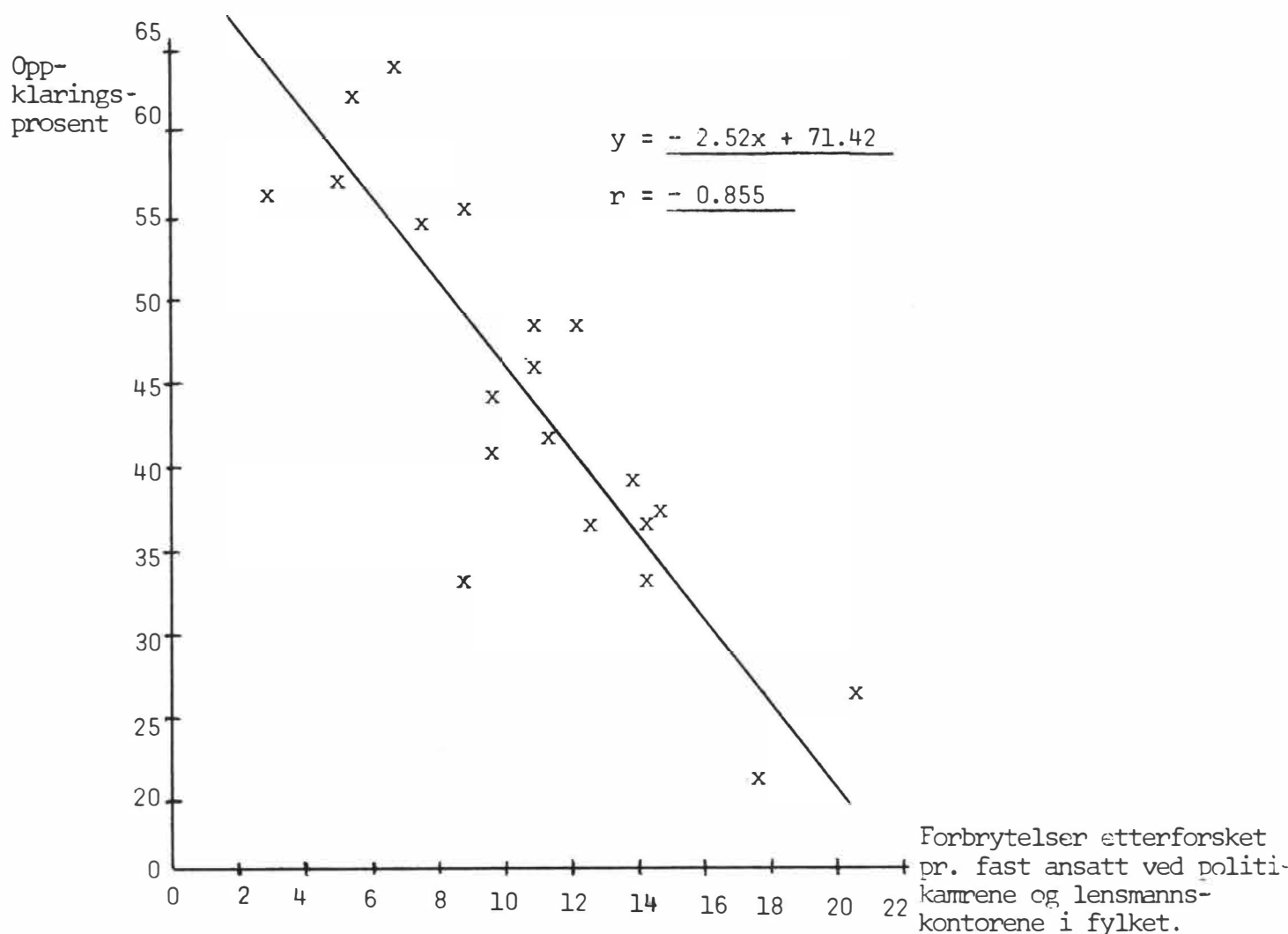
Deler vi landet opp i fylker, finner vi en klar tendens i retning av at fylker med mange etterforskede forbrytelser pr. ansatt har lavere oppklaringsprosent enn andre. Tabell 4.15 viser tall for 1970.

Tabell 4.15 - Antall forbrytelser etterforsket pr. ansatt ved politikamrene og lensmannskontorene i fylket i 1970. Oppklaringsprosent.

Fylket	Antall forbrytelser etterforsket pr. ansatt ved politikamrene og lensmannskontorene i fylket i 1970	Oppklaringsprosent
		1970
Oslo	17.4	23
Østfold	11.6	42
Akershus	20.6	26
Hedmark	6.6	64
Oppland	9.4	41
Buskerud	13.7	39
Vestfold	12.7	36
Telemark	8.8	33
Aust-Agder	9.3	44
Vest-Agder	14.4	35
Rogaland	12.1	48
Bergen	14.2	33
Hordaland	11.0	48
Sogn og Fjordane	2.8	56
Møre og Romsdal	7.5	54
Sør-Trøndelag	14.9	37
Nord-Trøndelag	5.5	62
Nordland	8.9	55
Troms	10.8	46
Finnmark	5.3	57

Diagram 4.1 gir den grafiske fremstillingen av tallene for 1970. Korrelasjonskoeffisienten blir i dette tilfellet $- 0.855$.¹⁾

Diagram 4.1 -- Forbrytelser etterforsket pr. fast ansatt ved politikammene og lensmannskontorene i fylkene og oppklaringsprosenten i 1970.

Diagrammet viser at det er stor forskjell i arbeidsmengden, målt i etterforskede forbrytelser pr. ansatt, fra fylke til fylke. En lav oppklaringsprosent gir uttrykk for et udekket behov for arbeidskraft dersom man betrakter en høyere oppklaringsprosent som den laveste akseptable grense.

Tabell 4.16 viser antall etterforskede forbrytelser og oppklaringsprosent for hele landet i tiden 1965 - 1972. Vi ser her en markert stigning i antall etterforskede forbrytelser pr. ansatt og en nedgang i oppklaringsprosenten.

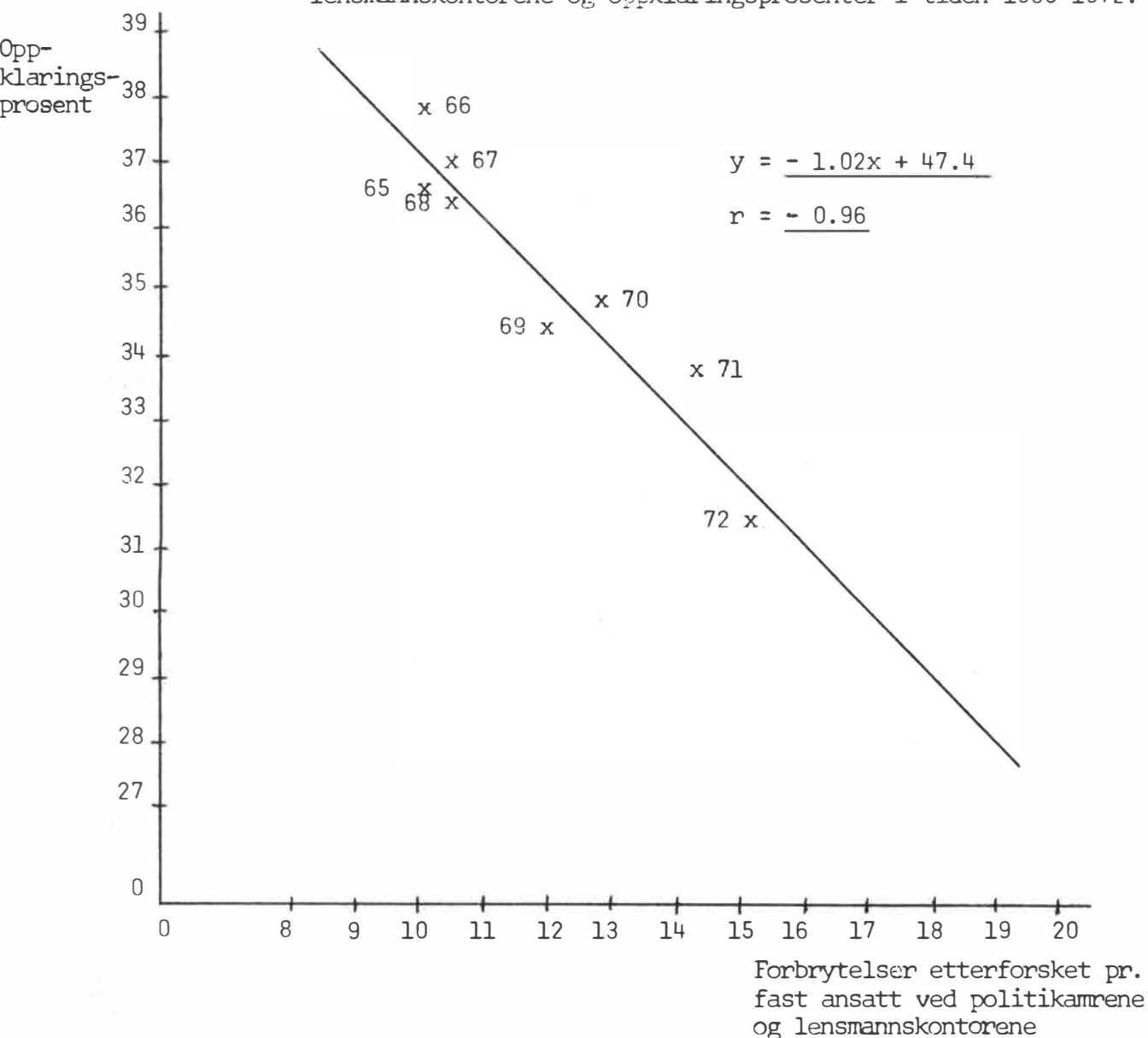
1) Denne korrelasjonskoeffisienten er ikke spesielt høy. Tilsvarende koeffisient var $- 0.885$ for 1968, $- 0.870$ for 1969 og $- 0.860$ for 1971.

Tabell 4.16 - Antall etterforskede forbrytelser pr. ansatt ved politikamrene og lensmannskontorene i tiden 1965-1972. Oppklaringsprosent.

År	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Antall forbrytelser etterforsket pr. ansatt ved politikamrene og lensmannskontorene	10.0	10.1	10.6	10.5	12.1	12.8	14.3	15.3
Oppklaringsprosent	36.6	37.8	37.1	36.4	34.4	34.6	33.6	31.3

Diagram 4.2 viser grafisk observasjonene for tiden 1965-1972. Det er en klar sammenheng mellom etterforskede forbrytelser pr. ansatt og oppklaringsprosent. Korrelasjonskoeffisienten er - 0.96.

Diagram 4.2 - Forbrytelser etterforsket pr. fast ansatt ved politikamrene og lensmannskontorene og oppklaringsprosent i tiden 1965-1972.

Hvis utviklingen følger regresjonslinjen, betyr det at en økning på 1 forbrytelse etterforsket pr. ansatt vil føre til en nedgang i oppklaringsprosenten på omkring 1.

I våre regneeksempler vil vi benytte tre alternative oppklaringsprosenten.

- A 28.0%, nedgang i oppklaringsprosenten
- B 31.0%, mens oppklaringsprosenten var 31.3 i 1972
- C 34.6%, hvilket er den samme oppklaringsprosenten som i 1970.

I våre to høyeste alternativer for arbeidsmengden regnet vi med en betraktelig økning i antallet etterforskede forbrytelser fram til 1985. Høyere oppklaringsprosenten er neppe forenlige med en slik økning, idet man får arbeidskraftbehov av en størrelse som neppe er realiserbar, dersom man ikke samtidig foretar vesentlige omprioriteringer.

Det vi egentlig gjør er å se hvor stort arbeidskraftbehovet blir ved valg av oppklaringsprosenten på henholdsvis 28.0%, 31.0% og 34.6% .

Anslag over arbeidskraftbehovet i 1985

Tabell 4.17 viser arbeidskraftbehovet i Politiet i 1985 under alternative forutsetninger om utviklingen av etterforskede forbrytelser og ved ulike oppklaringsprosenten.

Vi har ikke kommet inn på eventuelle rasjonaliseringsgevinster. Det er vanskelig å vurdere om det blir mindre arbeidskraftbehov som følge av teknisk rasjonalisering. Innføring av EDB, TV-overvåking e.l. vil kanskje ikke redusere arbeidskraftbehovet vesentlig, selv om det kan sette Politiet i stand til å arbeide mer effektivt. Virkningen av rasjonalisering av organisasjonen er det likeledes vanskelig å ha noen mening om med hensyn til arbeidskraftbehovet, og vi vil se bort fra den i det følgende.

Vi har forutsatt at behovet for politi- og lensmannsbetjentaspiranter vil vokse i takt med behovet for arbeidskraft ved politikamrene og lensmannskontorene. Det samme gjelder behovet for ansatte i fremmedkontrollen, hos grensekommisæren, i reinpolitiet, som kongefamiliens sikringsvakter og i administrasjonen for sivile vernepliktige.

Vi har videre forutsatt at "Innstillingen om den sentrale politiadministrasjonen" blir fulgt slik at det innen 1985 er opprettet et Politidirektorat som vil omfatte Justisdepartementets politiavdeling, Politiskolen, Overvåkingssentralen, Kriminalpolitisen, Utrykningspolitiet og Politintendanturen. Disse avdelingene vil ikke bli behandlet under Politiet, men derimot under statsadministrasjonen. For det totale behovet for jurister skulle det ikke ha noen vesentlig betydning om disse avdelingene virkelig blir overført til et eget politidirektorat eller ikke.

Tabell 4.17. Alternative anslag på arbeidskraftbehovet i Politiet i 1985.

	1970	Arbeidskraftbehov i 1985																	
		Alternativ 1						Alternativ 2						Alternativ 3					
Antall forbr. etterforskert av politiet	65080	80 000						100 000						120 000					
		Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C	Alt. A	Alt. B	Alt. C
Oppklaringsprosent	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6
Antall oppklarte forbrytelser	22536	22400	24800	27700	28000	31000	34600	33600	37200	41500									
Alternativ 1: Samme arbeidstid i 1985 som i 1970		Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.	Alt.
Alternativ 2: 10% kortere arbeidstid i 1985 enn i 1970	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Fast organiserte stillinger ved politikamrene og lensmannskontorene til sammen	5071	4210	4680	4970	5520	6400	7110	5260	5840	6210	6900	8000	8890	6320	7020	7450	8280	9600	10670
Herav																			
ved politikamrene	3664	3040	3380	3590	3960	5000	5550	3860	4280	4810	5340	6600	7330	4920	5460	6050	6720	8200	9110
ved lensmannskont.	1407	1170	1300	1380	1560	1400	1560	1400	1560	1400	1560	1400	1560	1400	1560	1400	1560	1400	1560
Andre stillinger i Politi m.m. ¹⁾	ca.680	560	630	670	740	860	950	700	780	830	920	1070	1190	850	940	1000	1110	1210	1430
Ansatte i Politi m.m.	5750	4800	5300	5600	6300	7300	8100	6000	6600	7000	7800	9100	10100	7200	8000	8500	9400	10800	12100

1) Omfatter midlertidig organiserte stillinger o.l. ved politikamrene og lensmannskontorene, stillinger ved Politiskolen, Overvåkingssentralen, Kriminalpolitisen, Utrykningspolitiet, Politiintendanturen, Fremmedkontrollen, Grensekommisæren, reinpolitiet, sikringsvaktene, administrasjonen av sivile vernepliktige, dessuten politiaspiranter og lensmannsbetjentaspiranter.

Vi har antatt at veksten i behovet for arbeidskraft vil falle på politikammene i første rekke, mens lensmannskontorene vil ha nesten det samme behovet i 1985 som i 1970. Dette kan begrunnes med at det først og fremst er politikammene i de store byene som har størst udekket behov for arbeidskraft i dag, og vi venter at økningen i antall forbrytelser etterforsket fremdeles skal skje først og fremst i byene. Derimot har vi antatt at behovsøkning som følge av arbeidstidsforkortelse vil ramme lensmannskontorene i samme grad som politikammene. Dette er et forhold som er tatt hensyn til i tabell 4.17.

Tabellen viser at det vil bli behov for 4.800 - 8.100 sysselsatte i Politiet i 1985, varierende med ulike forutsetninger om oppklaringsprosent og arbeidstid, dersom det blir 80.000 forbrytelser å etterforske. Hvis det blir 100.000 forbrytelser å etterforske, blir tilsvarende arbeidskraftbehov 6.000 - 10.100 og ved 120.000 etterforskede forbrytelser 7.200 - 12.100. I 1970 var det 5.750 sysselsatte i Politiet.

Andel av arbeidskraften som er jurister i 1970

I justisdepartementets forslag til budsjettet for 1970 var det oppført 214 embetsmenn ved politikammene. Dessuten ble det foreslått 9 embetsmenn ved Politiskolen, Overvåkingssentralen, Kriminalpolitisenralen og Utrykningspolitiet. Vi anslår at 35 av 405 lensmenn er jurister. Dessuten regner vi med at 3 jurister er polititjenestemenn eller har andre stillinger i Politiet. Tilsammen regner vi med at det var 261 jurister i Politiet i 1970, hvorav 223 i stillinger hvor det kreves juridisk embetseksamen.

Politiembetsmennenes andel av alle fast organiserte stillinger ved politikammene varierer sterkt fra fylke til fylke med en klar tendens til å være lav i fylker med store politikamre og høy i fylker med små politikamre. Således er 2.9% av de fast organiserte stillingene i Oslo for politiembetsmenn, mens tilsvarende tall er 22.2% i Sogn og Fjordane.

Utviklingen de siste årene kan illustreres ved tabell 4.18.

Tabell 4.18 - Antall fast organiserte stillinger for politiembetsmenn ved politikamrene i tiden 1965-1973. Politiembetsmennenes andel av alle fast organiserte stillinger ved politikamrene og andelen av nye fast organiserte stillinger.

År	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Fast organiserte stillinger for politiembetsmenn ved politikamrene	200	203	206	208	211	214	217	220	223
Politiembetsmennenes andel av <u>alle</u> fast organiserte stillinger ved politikamrene	5.9%	5.9%	6.0%	5.9%	5.9%	5.8%	5.8%	5.8%	5.7%
Politiembetsmennenes andel av <u>nye</u> fast organiserte stillinger ved politikamrene		10.3%	25.0%	1.9%	5.8%	4.5%	5.1%	4.4%	2.4%

Kilde: St.prp. nr. 1 Justis- og politidepartementet.

Anslag over andelen av arbeidskraften som vil være jurister i 1985

Innstillingen om den sentrale politiadministrasjonen uttaler i kapittel N.I.3.:

"Utvalget har forutsatt at kombinasjonen påtalemyndighet - politi bør opprettholdes. Det må derfor være et krav at politiregionsjefer og politimestre skal ha juridisk embetseksamen. For de øvrige politiembetsmenn samt politiadjutanter og politifullmektiger vil det imidlertid ikke uten videre være selvsagt at også disse skal være jurister. Utvalget er av den oppfatning at politiarbeidet i fremtiden vil kreve spesialisering i langt større grad enn tidligere. Organisasjonsformen må tilpasses dette krav, hvilket bl.a. vil medføre en ny fordeling av arbeidsoppgavene mellom tjenestemenn og embetsmenn i politiet. For en rekke politioppgavers vedkommende er det uten videre klart at juridisk embetseksamen ikke behøver å være noe krav. Tidligere har spørsmålet om ikke-juristers adgang til sjefsstillinger i politiet vært besvart med en henvisning til at kombinasjonen påtalemyndighet - politi har gjort kravet om juridikum praktisk talt ufravikelig. Etter utvalgets oppfatning kan imidlertid spesialiseringsproblemet løses ved at man krever juridisk embetseksamen som kvalifikasjon bare for de embets- og tjenestemenns vedkommende som skal utøve påtalemyndighet. Utvalget foreslår derfor en slik regel".

Til tross for denne uttalelsen vil vi anta at man også i fremtiden vil ønske å ha høyere utdannet arbeidskraft i stillinger som politimestre, politiadjutanter og politifullmektiger, dersom tilgangen på slikt personale er tilstrekkelig. Vi kan tenke oss at særlig siviløkonomer, bedriftsøkonomer og statsautoriserte revisorer kan komme i søkelyset som alternativer for jurister når det gjelder saker som krever regnskapsinnsikt. Likeledes kan bruk av psykologer, sosiologer, kriminologer o.l. bli aktuelt. Etatskoler kan også tenkes å komme inn i bildet i stadig større utstrekning.

Vi venter ikke at antallet politikamre kommer å endres vesentlig. Økningen i sysselsettingen må derfor føre til at politikamrene gjennomsnittlig vokser og at andelen politiembetsmenn vil bli redusert. Dette er i overensstemmelse med trenden i tallene i tabell 4.18. Av 3.660 sysselsatte ved politikamrene i 1970 var 5.8% jurister. I våre regneeksempler vil vi anta at andelen vil være den samme i 1985, hvis sysselsettingen ikke er over 3.660. Ved høyere sysselsettingstall vil vi anta at 4.4% av de overskytende stillingene vil bli besatt av jurister. Denne prosentandelen har vi anslått ved å beregne gjennomsnittet av politiembetsmennenes andel av nye stillinger i de siste 5 årene (tabell 4.18).

For lensmenn stilles ingen krav om juridisk utdanning. Når det likevel er så mange jurister å finne blant lensmennene, må vi anta at det skyldes at disse stillingene har hatt relativt høy inntekt og at de er spredt utover i landet slik at de på enkelte småsteder er eneste mulighet til å "utnytte" en juridisk embetseksamen.

Ved vår spørreskjemaundersøkelse i 1970 bemerket et par lensmenn at det på mindre steder hvor det ikke var noen privatpraktiserende jurister, var en fordel at lensmannen hadde juridisk embetseksamen for lettere å kunne gi råd til de som hadde behov for det. Det viste seg også at lensmenn som er jurister, fortrinnsvis holder til i de minst industrialiserte og urbaniserte fylkene.

Gjennomsnittsalderen for jurister som er lensmenn, er imidlertid høy og antallet er avtagende. Dessuten kan omorganisering av stillingen med mindre adgang til bierverv gjøre det mindre attraktivt å være lensmann. I våre regneeksempler vil vi anta at tallet på jurister som er lensmenn, blir redusert til 20 i 1985.

Etter det laveste alternativet (tabell 4.19) vil det bli behov for ca. 200 jurister i 1985. Dette bygger på forutsetninger om at vil bli 80.000 forbrytelser å etterforske, at oppklaringsprosenten skal være 28.0 og at arbeidstiden er den samme i 1985 som i 1970. Det alternativet som gir høyest behov for jurister i Politiet i 1985, forutsetter at det vil bli etterforsket 120.000 forbrytelser, at oppklaringsprosenten blir 34.6 og at arbeidstiden blir redusert med 10%. Etter dette alternativet blir behovet for jurister i Politiet nærmere 500.

Tabell 4.19. Alternative anslag på behovet for jurister i Politiet i 1985.

	1970	Behovet for jurister i politiet i 1985																	
Antall forbr. etterforsket av Politiet	65080	Alternativ 1						Alternativ 2						Alternativ 3					
		80 000						100 000						120 000					
Oppklaringsprosent	34,6	Alt. A		Alt. B		Alt. C		Alt. A		Alt. B		Alt. C		Alt. A		Alt. B		Alt. C	
		28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6			
Alt. 1: Samme arbeidstid i 1985 som i 1970 Alt. 2: 10% kortere arbeidstid i 1985 enn i 1970	1	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2
Jurister som politiembetsmenn ved politikamrene - 5,8% av de første 3660 ansatte, 4,4% av resten	214	176	196	211	227	275	297	223	241	265	288	343	375	269	293	319	349	414	454
Jurister som lensmenn	35	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Jurister i Politiet for øvrig	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Sum jurister i Politiet	252	199	219	234	250	298	320	246	264	288	311	366	398	292	316	342	372	437	477

RETTSVESENET

Arbeidsmengden

Rettsvesenets arbeid består i første rekke av å administrere og dømme i rettssaker, dernest i registreringsarbeid. Statistikken for rettssaker og registreringer er god, slik at vi har en bedre indikator for arbeidsmengden i Rettsvesenet enn i de fleste andre sektorene.

For herreds- og byrettene har vi opplysninger om antall tinglysninger og registreringer, tvistemål, namsrettssaker, straffesaker og forhør, skiftesaker og namsmannssaker. Videre har vi opplysninger om rettsdager medgått til skjønnsaker og reisedager.

Fra 1960 til 1970 har antallet tinglysninger økt mest - 46%. For tinglysninger antar vi at en relativ liten del av arbeidet faller på dommerne. Av rettssaker er straffesaker den kategori som har økt sterkest, idet antall saker har økt med 32% fra 1960 til 1970. Tvistemål og skiftesaker har økt med ca. 15%, mens tallet på namsrettssaker har blitt redusert med 9%.

I vår analyse vil vi bare ta hensyn til tvistemål og straffesaker og la disse representere alle arbeidsoppgavene for Rettsvesenet. Antall tvistemål og straffesaker ved domstolene i 1970 og regneeksempler for antallet i 1985 er gitt i avsnittene om "straffesaker" og "tvistemål".

Vi velger å forutsette at arbeidsmengden som følger av et tvistemål er dobbelt så stort som for en straffesak. Vi lar med andre ord et tvistemål veie like mye som to straffesaker. Denne forutsetningen bygger på en antakelse om at Politiet forbereder straffesaker så godt at disse gjennomsnittlig legger beslag på mindre av dommernes arbeidstid enn tvistemålene.

Arbeidskraften i 1970

Herreds- og byrettene

I 1970 var det 307 stillinger for dommere og dommerfullmektiger. Av disse var 203 ved herredsrettene og 104 ved byrettene. I alt var det 971 stillinger for dommere, dommerfullmektiger og kontorfunksjonærer ved herreds- og byrettene. Av disse hadde herredsrettene, dvs. sorenskriverkontorene 595 stillinger og byrettene, dvs. byrettskontorene og kontorene til byfogdene, skifteforvalterne og byskriverne 372 stillinger.

Tabell 4.20 - Faste stillinger og helårsengasjementer for dommere, dommerfullmektiger og kontorfunksjonærer ved herreds- og byrettene i perioden 1964 - 1970.

År	Faste stillinger						Helårsengasjement			Sum Dommere og dommer- fullm.	Kontor- funk- sjonærer	Sum Stillinger
	Søren- skrivere	Byretts- dommere	By- fogder	Skifte- forv.	By- skrivere	Dommerfull- mektiger	Dommere	Hjelpe- dommere	Dommerfull- mektiger			
1964	93	46	11	3	4	116		3	8	284	573	857
1965	93	46	11	3	4	117		3	12	289	582	871
1966	93	46	11	3	4	117		3	12	289	594	883
1967	93	46	12	3	4	117		6	10	291	606	897
1968	91	46	14	3	4	121		9	7	295	625	920
1969	91	47	14	3	4	121		9	12	301	644	945
1970	91	50	12	3	4	121	1	9	16	307	664	971

Kilde: St.prp. nr. 1. Justis- og politidepartementet.
En halvdagsstilling er regnet som en stilling i tabellen ovenfor.

Fra 1964 til 1970 økte tallet på stillinger for dommere og dommerfullmektiger med 8%, mens antall stillinger for kontorfunksjonærer økte med det dobbelte, 16%.

Stillinger for dommere og dommerfullmektiger utgjorde 34% av alle stillinger ved herredsrettene, mens de utgjorde 28% av alle ved byrettene.

Lagmannsrett

Fra Justisdepartementet har vi fått oppgitt at lagmannsrettene tilsammen hadde 7 lagmenn, 45 lagdommere og 3 rettskrivere i 1970. Vi vil anslå tallet på andre ansatte til 50 (inkl. rettsbetjenter og rettsbud).

Domstolloven¹⁾ sier at "Lagmannen kan tilkalle herreds- og bydommere i lagdømmet til å ta sete i retten. -----"

I tvistenål kan retten likevel ikke settes med mer enn en tilkalt dommer uten når en av lagmannsrettens dommere uventet får forfall."

1) Lov om domstolene av 13. august 1915, Nr. 5 - Kap. 1, § 10

Tabell 4.21 - Rettsdager for faste dommere i prosent av rettsdager for alle dommere.

År	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Dommerrettsdager for faste dommere i % av dommerrettsdager for alle dommere	64	66	69	68	68	68	64	67	66	65

Kilde: "Lagnannsrettenes og herreds- og byrettenes forretningsstatistikk m.v."

Hvis vi ser på tallene for rettsdager for faste dommere for de enkelte år i relasjon til rettsdager for alle dommere, slik det er gjort i tabell 4.21, finner vi at de faste dommerne har omkring 2/3 av alle rettsdagene. Dette betyr at adgangen til å tilkalle dommere fra herreds- og byrettene blir benyttet i stor utstrekning.

Høyesterett

Høyesterett hadde i 1970 18 embeter for dommere, 1 for justitiarius, 1 for justissekretær og 3 andre sekretærstillinger for jurister. I tillegg arbeidet 11 andre funksjonærer ved Høyesterett.

Påtalemyndighetene

Påtalemyndighet kan være :

- Riksadvokaten og hans fullmektig
- Statsadvokatene og hjelpestatsadvokatene
- Politiembetsmennene og lensmennene
- Offentlig antatte advokater i straffesaker

Politiembetsmenn og lensmenn blir behandlet i sektoren "Politi m.v.".

Offentlig antatte advokater går inn under sektoren "Juridisk tjenesteyting".

I dette kapittel skal vi bare vurdere behovet for ansatte ved riksadvokatens og statsadvokatenes kontorer.

Ved riksadvokatens og statsadvokatenes kontorer var det i 1970 ansatt 17 jurister og 21 andre funksjonærer.

Den militære påtalemyndighet har en generaladvokat i fulltidsstilling.

Arbeidskraftbehovet i 1970

Vi vil forutsette at arbeidskraftbehovet ved domstolene var dekket i 1970. Sannsynligvis var det et udekket behov ved enkelte retter, mens det på den annen side kan ha vært en viss overkapasitet ved andre.

Anslag over arbeidskraftbehovet i 1985

Når vi skal anslå behovet for dommere i 1985, vil vi anta at dette er avhengig av arbeidsmengden, slik at en prosentvis økning i arbeidsmengden fra 1970 til 1985 gir samme prosentvise økning i behovet for dommere. Arbeidsmengden er målt i antall tvistemål og straffesaker. Vi bruker med andre ord følgende formel :

$$\text{Behovet for dommere i 1985} = \frac{\text{Behovet for dommere i 1970} \times \text{Arbeidsmengden i 1985}}{\text{Arbeidsmengden i 1970}}$$

Behovet for andre sysselsatte i Rettsvesenet vil vi forutsette er avledet av behovet for dommere inkl. dommerfullmektiger. Vi antar at dommerne ikke kan substitueres av andre sysselsatte. Dette gir følgende formel :

$$\text{Behovet for sysselsatte i Rettsvesenet i 1985} = \frac{\text{Sysselsatte i 1970} \times \text{Behovet for dommere i 1985}}{\text{Dommere i 1970}}$$

Tabell 4.22 viser alternative behov for jurister og sysselsatte i 1985 under forskjellige forutsetninger om utviklingen av etterforskede forbrytelser, antall domfelte og botlagte for forseelser, straffesaker og tvistemål.

Herreds- og byrettene

I 1970 var det 307 stillinger for jurister ved herreds- og byrettene. I alt var det 971 stillinger. Etter de valgte forutsetningene vil behovet for jurister variere mellom 325 og 448 i 1985.

Lagmannsrettene

For lagmannsrettene varierer behovet mellom 58 og 78 i 1985, avhengig av de ulike forutsetningene. I 1970 var det 55 jurister ved lagmannsrettene.

Høyesterett

For Høyesterett kommer vi til alternative behov som varierer mellom 25 og 35 jurister i 1985, mens det var 23 jurister ved Høyesterett i 1970.

I våre regneeksempler har vi antatt at behovet for høyesterettsdommere vil øke i takt med arbeidsmengden. Dette kan være en tvilsom antagelse for en tradisjonsbunden institusjon som Høyesterett.

Påtalemyndighetene

Som tidligere nevnt vurderer vi her bare behovet for jurister ved riksadvokatens og statsadvokatenes kontorer. Juristene ved disse kontorene virker som aktorer ved straffesaker i lagmannsrettene og Høyesterett. Ved vurderingen av påtalemyndighetenes behov for jurister har vi derfor bare betraktet straffesaker ved disse domstolene som mål for arbeidsmengden.

Anslagene på behovet for jurister varierer mellom 21 og 34. Påtalemyndighetene beskjeftiger seg bare med straffesaker, og ettersom vi har forutsatt at tallet på straffesaker vil øke raskere enn tallet på tvistemål, er variasjonen mellom laveste og høyeste alternativ relativt større enn for de rettene som er behandlet foran.

Rettsvesenet totalt

Totalt var det 403 stillinger for jurister i Rettsvesenet i 1970. Etter de forutsetninger vi har valgt vil behovet variere mellom 429 og 595 i 1985.

I det alternativet som gir lavest behov for jurister, har vi forutsatt at det blir etterforsket 80.000 forbrytelser av Politiet i 1985, at det blir 100.000 domfelte og botlagte for forseelser og at oppklaringsprosenten blir redusert til 28. Videre forutsettes det at ekteskapslovene blir forandret slik at tallet på slike saker blir redusert, at tallet på andre saker vil øke i samme takt som i 1960-årene. Dessuten forutsettes det at det vil bli samme adgang til fritt rettsråd og fri sakførsel som i 1970 og at arbeidstiden er den samme i 1985 som i 1970. Dette gir behov for 1.230 sysselsatte, hvorav 429 jurister.

I det alternativet som gir størst behov for jurister har vi forutsatt at det vil bli etterforsket 120.000 forbrytelser i 1985, at oppklaringsprosenten vil bli 34.6 og at det vil bli 150.000 domfelte og botlagte for forseelser. Videre forutsettes det at det blir ingen endringer i ekteskapslovgivningen, at tallet på ekteskapsaker og andre saker vil øke i samme takt som i 1960-årene. Dessuten forutsettes det at adgangen til fritt rettsråd og fri rettergang vil utvides betraktelig og at arbeidstiden blir 10% kortere enn i 1970. Dette gir behov for 1.900 sysselsatte, hvorav 661 jurister i Rettsvesenet i 1985.

Tabell 4.22 - Behovet for jurister og sysselsatte i alt i Rettsvesenet i 1985.

Å r	1970	1985																										
		Alternativ 1									Alternativ 2									Alternativ 3								
Antall forbrytelser etterforsket av Politiet	65080	80.000									100.000									120.000								
Antall domfelte og bctlagte for forseelser	80705	100.000									125.000									150.000								
		Alt. A			Alt. B			Alt. C			Alt. A			Alt. B			Alt. C			Alt. A			Alt. B			Alt. C		
Oppklaringsprosent	34,6	28,0			31,0			34,6			28,0			31,0			34,6			28,0			31,0			34,6		
Straffesaker v/herreds- og byrettene	6470	7500			7800			8100			9400			9700			10100			11300			11700			12100		
" v/lagmannsrettene	363	420			440			450			530			540			570			630			660			680		
" v/Høyesterett	272	320			330			340			400			410			430			470			500			510		
		Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III	Alt.I	Alt.II	Alt.III
Twistenål v/herreds- og byrettene	11572	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500	11900	13900	15500
" v/lagmannsrettene	1156	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550	1190	1390	1550
" v/Høyesterett	250	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335	255	300	335
Jurister i:																												
Herreds- og byrettene	307	325	365	399	328	368	402	332	372	402	344	387	418	347	390	421	350	393	427	365	405	439	368	408	442	371	414	448
Lagmannsrettene	55	58	66	73	58	66	73	58	66	73	60	68	75	60	68	75	61	69	75	62	70	76	63	71	78	63	71	78
Høyesterett	23	25	27	29	25	28	30	25	28	30	27	30	32	27	30	32	28	31	33	29	32	34	30	33	35	30	33	35
Påtalemyndighetene	18	21	21	21	22	22	23	23	23	23	26	26	26	27	27	27	28	28	28	31	31	31	33	33	33	34	34	34
Sum jurister	403	429	479	522	433	484	528	438	489	528	457	511	551	461	515	555	467	521	563	487	538	580	494	545	588	498	552	595
Sum sysselsatte	1150	1230	1380	1510	1250	1390	1520	1260	1410	1520	1310	1470	1590	1320	1480	1600	1340	1500	1620	1400	1550	1670	1410	1560	1690	1430	1590	1710

Vi har ikke tatt med forutsetninger om endring i arbeidstidens lengde i denne tabellen. En reduksjon på 10% av arbeidstiden fra 1970 til 1985 ville etter det høyeste alternativet gi behov for 1900 sysselsatte i Rettsvesenet, hvorav 661 jurister.

FENGSELSVESENET

ARBEIDSMENGDEN I 1970

Tradisjonelt har fengslene fungert som oppbevaringsanstalter for personer som samfunnet har villet forsvare seg mot. Etter nyere tenkning bør fengslenes viktigste oppgave være å gjøre fangene skikket til å leve utenfor fengslene på like linje med andre. Det mest ytterliggående synspunktet er å avvikle fengslene og gi alternative muligheter for tilpassing til samfunnet.

Det vil være temmelig avgjørende for en behovsanalyse hvilket formål en legger hovedvekten på - oppbevaring, straff eller rehabilitering. Oppbevaringsfunksjonen kan kanskje sies å være godt utbygget, slik at det ikke er grunn til å vente store svingninger i forholdstallet innsatte/fengselsbetjenter.

Rehabiliteringsfunksjonen derimot er ennå lite utbygd, og det er vanskelig å tenke seg hvor langt man vil komme til å gå i den retning, hva behandlingen konkret vil bestå i og hva slags arbeidskraft det vil bli bruk for.

Som mål for arbeidsmengden vil vi bruke tallet på innsatte. Kvaliteten av oppbevaringen eller behandlingen er forhold som vi kunne ønske å måle, men som vi ikke har materiale til å bedømme i denne undersøkelsen.

Belegget i fengselsanstaltene ble redusert med over 7% fra 1969 til 1970. Vi merker oss særlig reduksjonen i arbeidshusene, som har sammenheng med at Oppstad og Eidsberg arbeidshus og arbeidshuset for kvinner ble nedlagt som arbeidshus i 1970 og tatt i bruk som henholdsvis Åna kretsfengsel, Eidsberg hjelpefengsel og Bredtveit fengsel og sikringsanstalt. Tabell 4.23 viser hvordan belegget i fengselsanstaltene varierte fra 1960 til 1970.

Tabell 4.23 - Belegget i fengselsanstaltene. Daglig middeltall av fanger. Totaltall av fanger i året dividert med årets dager.

År	Totalt	Landsfengsler, sikringsanstalter, ungdomsfengsler	Krets- og hjelpefengsler	Arbeids- husene
1960	1.572	403	928	241
1961	1.555	405	935	215
1962	1.648	422	1.033	193
1963	1.784	429	1.100	255
1964	1.814	406	1.170	238
1965	1.829	417	1.199	213
1966	1.780	393	1.214	173
1967	1.863	420	1.250	193
1968	1.873	406	1.278	189
1969	1.822	418	1.276	128
1970	1.692	345	1.291	56
1971	1.712	313	1.399	-
1972	1.807	297	1.510	-

Kilde: Statistisk Sentralbyrå (Fengselsstyret): Statistiske årbøker.

På grunnlag av statistikken over løslatninger etter anstalttid i 1970 anslår vi at den gjennomsnittlige soningstiden er tre ganger så lang for de som soner for forbrytelser som for de som soner for forseelser. Dette svarer til at 22% av belegget i fengselsanstaltene er innsatte for forseelser, mens de øvrige 78% er innsatt for forbrytelser. Omregnet i absolutte tall anslår vi at det daglige middeltall av innsatte fordeler seg med 372 som soner for forseelser og 1.320 som soner for forbrytelser.

ARBEIDSMENGDEN I 1985

Endringer i arbeidsmengden, målt i antall innsatte, fra 1970 til 1985 vil særlig være avhengig av tre forhold:

- A Tallet på oppklarte forbrytelser og oppdagede forseelser kan endres. Dette kan være forårsaket av at tallet på forbrytelser og forseelser endres, eller oppklaringsprosenten endres.

- B Lovendringer kan føre til at forhold som tidligere var straffbare ikke fortsetter å være det, eller omvendt. Likeledes kan lovene endres i retning av strengere eller mildere rammer for straffeutmålingen.
- C Normene for straffeutmålingen kan endres. Dommerne kan dømme strengere eller mildere innenfor de rammene loven trekker opp. Bruken av betinget/ubetinget fengselsstraff og bøter kan endres.

I avsnittene om forbrytelser og forseelser kom vi fram til anslag for antall nyinnsatte i fengselsanstalter i 1985. Vi vil anta at daglig belegg i fengselsanstaltene som gjelder henholdsvis forbrytelser og forseelser vil øke med den samme prosentatsen som antallet nyinnsatte. Som nevnt under punktet "Arbeidsmengden i 1970" anslår vi at det daglige belegget fordelte seg med 1.322 på forbrytelser og 370 på forseelser. Anslagene for daglig belegg i 1985 vises i tabell 4.25. For alternativ I, for straffeutmåling - varierer anslagene mellom 1.669 og 2.952 avhengig av forutsetningene om utviklingen av antall etterforskede forbrytelser, oppklaringsprosenter og antall domfelte og botlagte for forseelser. I alternativ I forutsettes det at soningstiden gjennomsnittlig vil bli like lang i 1985 som i 1970 både for forbrytelser og forseelser.

For alternativ II har vi forutsatt at fengselsstraff for forseelser vil falle helt bort. Dette gir et daglig belegg i fengselsanstaltene som varierer mellom 1.237 og 2.304 i 1985.

ARBEIDSKRAFTEN I 1970

Tabell 4.24 viser antall stillinger i Fengselsvesenet i perioden 1964-1970. Antallet økte fra 775 i 1964 til 914 i 1970.

Tabell 4.24 - Stillinger inkludert helårsengasjementer i Fengselsvesenet i perioden 1964-1970.

År	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Stillinger	775	786	790	801	803	870	914

Kilde: St.prp.nr. 1 - Justis- og politidepartementet.

Av 914 stillinger i 1970 var 21 besatt av akademikere, hvorav 10 var jurister.

ANSLAG OVER ARBEIDSKRAFTBEHOV I 1985

Ved beregningen av arbeidskraftbehovet i Fengselsvesenet i 1985 gjør vi bruk av følgende formel :

$$\text{Arbeidskraftbehov for Fengselsvesenet i 1985} = \frac{\text{Arbeidskraftbehov i 1970} \times \text{Daglig middeltall av fanger i 1985}}{\text{Daglig middeltall av fanger i 1970}}$$

Tabell 4.25 - Behovet for jurister og sysselsatte i Fengselsvesenet i 1985

	1970	Alternativ 1			Alternativ 2			Alternativ 3						
	Antall forbrytelser etterforsket av Politiet	65080	80 000			100 000			120 000					
Antall domfelte og bctlagte for forseelser	80705	100 000			125 000			150 000						
Oppklaringsprosent	34,6	Alt. A 28,0	Alt.B 31,0	Alt.C 34,6	Alt. A 28,0	Alt.B 31,0	Alt.C 34,6	Alt. A 28,0	Alt.B 31,0	Alt. C 34,6				
Straffeutmåling: Alt. I: Samme som i 1970 Alt.II: Ikke fengselsstraff for forseelser		Alt.I	Alt.II	Alt.I	Alt.I	Alt.II	Alt.I	Alt.I	Alt.I	Alt.II	Alt.I	Alt.I	Alt.II	
Daglig belegg i fengselsanstaltene: for forbrytelser	1322	1237	1237	1352	1536	1552	1552	1717	1920	1866	1866	2058	2304	2304
for forseelser	370	432	0	432	432	540	0	540	540	648	0	648	648	0
S u m	1692	1669	1237	1784	1968	2092	1552	2257	2460	2514	1866	2706	2952	2304
Sysselsatte i fengselsvesenet i alt	914	900	670	960	1060	1130	840	1220	1330	1360	1010	1460	1590	1240
Herav: Jurister	10	10	7	11	12	12	9	13	15	15	11	16	18	14

Vi har forutsatt at arbeidstiden blir uendret i denne tabellen. En reduksjon på 10% av arbeidstiden fra 1970 til 1985 vil etter det høyeste alternativet gi behov for 1.770 sysselsatte, hvorav 20 jurister.

I det regneeksemplet som gir lavest arbeidskraftbehov i 1985 har vi antatt at det vil bli 80.000 forbrytelser etterforsket av Politiet, at oppklaringsprosenten blir 28.0 og antall domfelte og botlagte for forseelser blir 100.000.

Videre har vi forutsatt at fengselsstraff for forseelser faller bort og arbeidstiden blir den samme i 1985 som i 1970. Dette gir behov for totalt 670 sysselsatte, hvorav 7 jurister, i Fengselsvesenet i 1985.

I det regneeksemplet som gir høyest arbeidskraftbehov i 1985 har vi antatt at det vil bli etterforsket 120.000 forbrytelser av Politiet i 1985 og at oppklaringsprosenten blir 34.6. Det vil bli 150.000 domfelte og botlagte for forseelser. Arbeidstiden antas å bli redusert med 10% fra 1970-1985. Dette gir behov for totalt 1.770 sysselsatte, hvorav 20 jurister, i 1985.

JURIDISK TJENESTEYTING

ARBEIDSMENGDEN I 1970

Juridisk rådgivning og prosedyre er de sentrale arbeidsfunksjonene for jurister i Juridisk tjenesteyting. Ved siden av dette har imidlertid de privatpraktiserende juristene¹⁾ en lang rekke oppgaver som også drives av jurister med hovedbeskjeftigelse i andre næringssektorer og hvor juristene konkurrerer med andre akademikere og ikke-akademikere. Dette gjelder i første rekke eiendomsomsetning, gårdsbestyrelse, inkasso, regnskap og revisjon, sekretærarbeide for organisasjoner og styreverv i bedrifter. Dette er arbeidsfunksjoner som også kan drives av spesialiserte foretak eller enkeltpersoner innenfor andre næringssektorer.

På den annen side blir juridisk rådgivning og prosedyre også utført av jurister med hovedbeskjeftigelse i andre næringssektorer, sannsynligvis i stadig større utstrekning. I Industri og handel, Bank og forsikring ansetter bedriftene egne jurister som kan ta seg av juridiske tvister og eventuelt føre rettssaker.

1) Vi bruker her uttrykket "privatpraktiserende jurister" for jurister (advokater og advokatfullmektiger) som arbeider innenfor Juridisk tjenesteyting. Jurister i egen virksomhet med f.eks. regnskap og revisjon som hovedbeskjeftigelse blir holdt utenfor.

For å illustrere overlappingen av arbeidsoppgaver i forskjellige sektorer kan vi nevne at vår yrkesundersøkelse¹⁾ i 1970 viste at mange jurister med hovedbeskjeftigelse i Juridisk tjenesteyting drev med annen virksomhet ved siden av prosedyre og rådgivning. Gårdsbestyrelse, eiendomsomsetning og inkasso ble hyppig oppgitt, likeså regnskapsarbeid, revisjon og undervisning. På den annen side ble prosedyre oppgitt som arbeidsfunksjon av 6-9% av juristene som arbeidet i Industri, Bygg og anlegg, Varehandel og Bankvesen, av 10-11% av juristene i Forsikring, Den sivile ytre etat og Kommuneadministrasjonen, og av 25% av juristene i Organisasjoner og Forretningsmessig tjenesteyting.

Prinsipielt kunne det kanskje være ønskelig å utrede det fremtidige behov for jurister til å utføre bestemte arbeidsoppgaver eller arbeidsfunksjoner uten å ta hensyn til hvilken næringssektor de har sin hovedbeskjeftigelse i. Vi har likevel funnet det mest hensiktsmessig å analysere behovet for privatpraktiserende jurister som fortrinnsvis driver med juridisk rådgivning og prosedyre spesielt i dette kapitlet. Behovet for advokater som driver den samme virksomhet innenfor Industri, Varehandel, Organisasjoner m.m. er inkludert i kapitlene om de respektive næringssektorene.

Som grunnlag for å vurdere behovet for privatpraktiserende jurister i 1985 kan vi enten ta utgangspunkt i anslag over arbeidsoppgaver eller saker juristene kan antas å få i 1985, eller vi kan anslå hvordan tallet på potensielle klienter kan utvikle seg. Vi skal her bare vurdere behovet med utgangspunkt i utviklingen av arbeidsmengden målt i saker eller arbeidsoppgaver.

De forskjelligartede arbeidsoppgavene for de privatpraktiserende juristene gjør det ønskelig å foreta en klassifisering av de forskjellige virksomhetene. Vi vil først foreta en todeling av arbeidsmengden. På den ene siden har vi de sentrale arbeidsoppgavene i en advokatforretning. Disse kan sammenfattes under arbeidsfunksjonene juridisk rådgivning og prosedyre. Det dreier seg om enkeltsaker som blir tatt opp og avsluttet innenfor en relativt kort tidsperiode. På den annen side har vi de arbeidsoppgaver hvor juristene konkurrerer med andre yrkesgrupper.

1) NAVF's UTREDNINGSINSTITUTT: 1972:1 : Yrkesundersøkelse for jurister i 1970.

Vi må gjøre en antakelse om hvor meget av arbeidstiden prosedyre og juridisk rådgivning legger beslag på, og hvor mye som blir brukt til annen virksomhet. Det eneste holdepunkt vi har er Den Norske Advokatforenings undersøkelse "Advokatstatistikk på grunnlag av inntektsåret 1964". Denne sier riktignok ingenting om fordelingen av arbeidstiden, men har en prosentvis fordeling av bruttoinntekten.

Det viste seg at 24.4% av bruttoinntekten kom fra prosedyre. Eiendomsomsetning, gårdsbestyrelse, formuesforvaltning, sekretærarbeid for organisasjoner, inkassovirksomhet og honorarer for verv som styremedlemmer ga tilsammen 33.4% av bruttoinntekten, bobehandling ga 7.8% og sekkeposten annen advokatvirksomhet 34.4%.

Det var store variasjoner mellom fylkene. Således ga prosedyre mindre enn 20% av bruttoinntekten i Oslo, Østfold og Vestfold, mens den ga mer enn 45% i Aust-Agder, Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark.

Av bruttoinntekten kom ca. 25% fra prosedyre. Hvor stor del av inntekten som kommer fra juridisk rådgivning vet vi ikke, men som et utgangspunkt for de senere behovsanslag har vi valgt å forutsette:

- at de sentrale oppgavene i en advokatforretning, prosedyre og juridisk rådgivning, tok 2/3 av de privatpraktiserende juristers arbeidstid i 1970
- at annen virksomhet hvor advokatene konkurrerer med andre yrkesgrupper la beslag på 1/3 av arbeidstiden i 1970

Tabell 4.26 viser antall straffesaker og tvistemål i herreds- og byrettene i de forskjellige fylkene og ved lagmannsrettene og Høyesterett. Likesom for Rettsvesenet tar vi bare med tvistemål og straffesaker og forutsetter at tallet på andre saker øker i takt med disse.

ARBEIDSMENGDEN I 1985

Vi har valgt å forutsette at arbeidsmengden i forbindelse med prosedyre vil øke eller minske proporsjonalt med antall rettssaker hvor advokater er implisert. Videre forutsetter vi at arbeidsmengden som følger med juridisk rådgivning vil øke eller minske i takt med arbeidsmengden som følger av prosedyre og altså også i takt med antall rettssaker.

Det siste kan være en tvilsom antakelse. En annen saksprofil kan resultere i at en større eller mindre andel av konfliktene kommer for retten.

I avsnittene om "tvistemål" og "straffesaker" har vi utarbeidet alternative anslag for hva tallet på rettssaker vil være i 1985. Ved beregningen av behovet i 1985 har vi multiplisert tallet på tvistemål med 2, ettersom det oftest er to advokater i retten ved slike saker. Saker for herreds- og byrettene, lagmannsrettene og Høyesterett har vi latt veie like mye. Selv om dette er urealistisk betyr det lite for det endelige resultat, fordi vi har latt saker i de forskjellige rettene utvikle seg i samme takt.

Annen virksomhet omfatter som nevnt i første rekke eiendomsomsetning, gårdsbestyrelse, formuesforvaltning, sekretærarbeid for organisasjoner, inkassovirksomhet, regnskap og revisjon, verv som styremedlem i foretak, bistillinger i undervisningssektoren o.l.

Når vi skal anslå mengden av slik virksomhet i 1985 støter vi på en rekke forskjellige vanskeligheter. De virksomhetene som er nevnt drives som tidligere påpekt også utenfor sektoren Juridisk tjenesteyting, f.eks. av spesialiserte eiendomsめklere, inkassobyråer, regnskaps- og revisjonsbyråer osv. Vi vet ingenting om hvordan markedsandelen til de privatpraktiserende juristene vil bli i forhold til de spesialiserte byråene. Vi vet heller ikke hvorfor andelen av slik annen virksomhet utgjør så stor del av de privatpraktiserende juristenes arbeidsinntekt. To mulige hovedårsaker kan antydes.

Annen virksomhet gir større inntekt enn vanlig juridisk rådgivning og prosedyre og blir derfor foretrukket hvis det er mulig å skaffe oppdrag. En slik oppfatning kan støttes av Advokatforeningens undersøkelse i 1967¹⁾ som viste at de privatpraktiserende juristene i Oslo hadde den høyeste gjennomsnittsinntekten i landet. Samtidig hadde de en lav andel av sin inntekt fra prosedyre.

På den annen side er det en nærliggende tanke at enkelte advokater driver annen virksomhet, fordi den arbeidsmengden som følger av juridisk rådgivning og prosedyre er for liten. Advokatforeningens undersøkelse viste at advokater som hadde 100% av inntekten fra advokatvirksomhet var mer tilfreds med arbeidsmengden enn advokater som hadde mindre enn 100% av arbeidsinntekten fra advokatvirksomhet.²⁾

1) Den Norske Advokatforening: Advokatstatistikk på grunnlag av inntektsåret 1967.

2) Advokatvirksomhet i Advokatforeningens undersøkelse er ikke synonymt med juridisk rådgivning og prosedyre. Advokatvirksomhet omfatter enkelte arbeidsoppgaver vi har definert som "annen virksomhet".

Sannsynligvis vil en stor tilgang på privatpraktiserende jurister føre til at flere ser seg om etter "annen virksomhet" ved siden av prosedyre og juridisk rådgivning, slik at andelen som brukes til "annen virksomhet" vil øke. Liten tilgang på privatpraktiserende jurister kan gi motsatt effekt.

Til våre regneeksempler velger vi tre alternative forutsetninger for å anslå arbeidsmengden som følger av "annen virksomhet" i 1985.

Alt. 1 Det forutsettes at "annen virksomhet" i 1985 blir redusert til det halve av hva den var i 1970. En slik forutsetning kan sees i sammenheng med en antakelse om at spesialiserte byråer øker sin markedsandel.

Alt. 2 Det forutsettes at "annen virksomhet" absolutt sett vil være av samme omfang i 1985 som i 1970. Etttersom vi i alle alternativer har forutsatt at arbeidsmengden som følger av juridisk rådgivning og prosedyre vil øke, betyr dette at "annen virksomhet" prosentvis vil utgjøre en mindre andel av arbeidstiden i 1985.

Alt. 3 Det forutsettes at arbeidsmengden som følger av "annen virksomhet" vil øke i takt med arbeidsmengden ved juridisk rådgivning og prosedyre. Dette betyr at "annen virksomhet" vil utgjøre 1/3 av arbeidstiden i 1985 i likhet med hva vi antar at den ^{1a} beslag på i 1970.

I følge tabell 4.26 var det 33.061 "saker" i 1970. "Annen virksomhet" antas å utgjøre 1/3 av all virksomhet og blir regnet ekvivalent med 16.530 "saker". Dette tallet bruker vi i alle alternativene for 1985 etter alt. 2 for "annen virksomhet". I alternativ 1 har vi forutsatt at "annen virksomhet" blir halvparten av hva den var i 1970. Dette svarer til 8.265 "saker". I alternativ 3 er det forutsatt at "annen virksomhet" skal utgjøre 1/3 av hele arbeidsmengden. Dette svarer til halvparten av de "saker" som følger av juridisk rådgivning og prosedyre og tallet vil variere med de ulike forutsetninger om utviklingen av tallet på tvistemål og straffesaker.

Tabell 4.26 - Tvistemål og straffesaker ved herreds- og byrettene, lagmannsrettene og Høyesterett i 1970.

Fylke	Tvistemål ¹⁾ x 2	Straffe- saker	Sum "Saker" ¹⁾
Østfolk	1.366	250	1.616
Akershus	2.092	483	2.575
Oslo	4.264	1.392	5.656
Hedmark	878	276	1.154
Oppland	760	291	1.051
Buskerud	1.420	333	1.753
Vestfold	1.160	198	1.358
Telemark	968	231	1.199
Aust-Agder	406	157	563
Vest-Agder	686	208	894
Rogaland	1.342	317	1.659
Hordaland	1.036	194	1.230
Bergen	886	147	1.033
Sogn og Fjordane	320	99	419
Møre og Romsdal	1.116	329	1.445
Sør-Trøndeland	1.368	397	1.765
Nord-Trøndeland	464	128	592
Nordland	1.332	452	1.784
Troms	784	301	1.085
Finnmark	496	287	783
Herreds- og byrettene	23.144	6.470	29.614
Lagmannsrettene	2.312	363	2.675
Høyesterett	500	272	772
"Saker" ialt ¹⁾	25.956	7.105	33.061

Kilde : "Lagmannsrettenes og herreds- og byrettens forretningsstatistikk m.v. for 1970". Tallene for Høyesterett er hentet fra St.prp. nr. 1.

- 1) Vi vil skrive "saker" i gåseøyne når vi har multiplisert tvistemål med 2. Når vi har multiplisert tallet på tvistemål med 2 skyldes dette at det vanligvis er 2 advokater ved tvistemål, mens det er 1 i straffesaker.

ARBEIDSKRAFTEN I 1970

Det er vanskelig å finne historiske tall for hvordan antallet privatpraktiserende jurister har utviklet seg. Statskalenderen gir opplysninger om hvor mange jurister som betaler til Advokatenes Erstatningsfond, men disse tallene inkluderer også jurister som er ansatt i Industri, Varehandel, Organisasjoner o.l.

Tallene på høyesterettsadvokater og advokater som betaler til Erstatningsfondet har utviklet seg slik :

År	1940	1950	1960	1970
Antall	1462	1514	1820	1678

I vår spørreskjemaundersøkelse var det 878 jurister som oppga Juridisk tjenesteyting som næringssektor. Hvis vi regner med at privatpraktiserende jurister svarte i samme grad som andre, svarer dette til 1081 jurister i alt. Vi regner med å ha fått svar fra 80% av de yrkesaktive juristene. Undersøkelsen omfatter imidlertid bare jurister under 71 år, og vi antar at det i Juridisk tjenesteyting er en rekke yrkesaktive jurister over 70 år. Vi anslår derfor tallet på jurister i Juridisk tjenesteyting til å være 1150 i 1970. Forskjellen på advokater i følge Statskalenderen og privatpraktiserende jurister i følge NAVF's utredningsinstitutt's undersøkelse, blir etter dette 528 for hele landet. I Oslo og Akershus er differansen 339, i Bergen og Hordaland 56. Dette skulle vise at det er særlig i Oslo og Bergen det er mange advokater med hovedyrke i andre sektorer enn Juridisk tjenesteyting som betaler til Advokatenes Erstatningsfond. Disse er sannsynligvis for en stor del ansatt i organisasjoner og foretak.

ARBEIDSKRAFTBEHOV I 1970

Den norske Advokatforenings undersøkelse "Advokatstatistikk på grunnlag av inntektsåret 1967" stilte spørsmålet om advokatene i sin praksis mente de hadde for lite arbeid, tilstrekkelig arbeid eller for meget arbeid.

Spørsmålene ble besvart av 95.2%. De som svarte fordelte seg med 8.4% på "for lite arbeid", 65.3% på "tilstrekkelig arbeid" og 26.2% på "for meget arbeid".

Det er vanskelig å tolke disse svarene. "For meget arbeid" er et relativt begrep, og spørsmålet kan ha vært oppfattet forskjellig av ulike personer. Enkelte mener at de arbeider for meget i relasjon til den inntekten de har, men at de likevel må arbeide så meget for å opprettholde et tilfredsstillende inntektsnivå. Andre kan tenkes å ville akseptere en lavere inntekt, men de har fått en klientmasse som de ikke vil avvise.

Unge jurister som ikke har innarbeidet seg på markedet har lavere gjennomsnittsinntekt enn de eldre. Det er rimelig å tro at man vil finne en relativt stor andel av de som har "for liten arbeidsmengde" i denne gruppen.

Rettssaker prosedert pr. privatpraktiserende jurist kan si noe om arbeidsmengden. I 1970 var det 98 "saker" gjennomsnittlig pr. privatpraktiserende jurist i Finnmark, mens det var 15 i Oslo og Akershus. I Finnmark fikk imidlertid juristene 47% av sin bruttoinntekt fra prosedyre, mens tilsvarende tall var 18% for Oslo og Akershus.

Et annet mål for arbeidsmengden kan være antall privatpraktiserende jurister pr. 100.000 innbyggere. Oslo og Akershus hadde langt flest privatpraktiserende jurister pr. 100.000 innbyggere i 1970, nemlig 67, Sogn og Fjordane hadde færrest med 9.

Heller ikke dette gir et tilfredsstillende bilde av arbeidspresset for den privatpraktiserende juristen. Behovet for å søke juridisk bistand varierer antakelig med yrkes-, næring- og aldersstruktur m.m.

Tabell 4.27 viser at de privatpraktiserende juristene i Oslo og Akershus skiller seg ut ved at de gjennomsnittlig prosederer få "rettssaker". Dessuten er det mange privatpraktiserende jurister i forhold til innbyggertallet, en mindre andel av bruttoinntekten fra prosedyre, og vi må regne med at virksomhet utenfor juridisk rådgivning og prosedyre legger beslag på mer av arbeidstiden enn i resten av landet.

Sogn og Fjordane og fylkene i Trøndelag og Nord-Norge skiller seg ut når det gjelder faktorer som indikerer knapphet på privatpraktiserende jurister. Juristene i disse fylkene prosederer gjennomsnittlig flest rettssaker. Fylkene har færrest privatpraktiserende jurister i forhold til innbyggertallet. Når en ser bort fra Nord-Trøndelag, har disse fylkene en stor andel jurister som har oppgitt at de har for stor arbeidsmengde.

Tabell 4.27 - Privatpraktiserende jurister etter forskjellige kriterier for arbeidsmengde pr. jurist.

Fylke	Antall privatpraktiserende jurister	"Saker" ¹⁾ pr. privatpraktiserende jurist ²⁾ 1970	Privatpraktiserende ²⁾ jurister pr.100000 innbyggere 1970	Netto for stor arbeidsmengde ³⁾ 1967	Andel bruttoinntekt fra prosedyre ⁴⁾ 1964
Oslo og Akershus	538	15	67	% 21	% 18
Bergen og Hordaland	93	24	25	0	25
Østfold	61	26	27	44	20
Rogaland	63	26	24	7	43
Vest-Agder	33	27	29	6	36
Vestfold	46	30	26	5	19
Hedmark	37	21	20	15	28
Aust-Agder	17	33	19	- 15	57
Møre og Romsdal	41	35	18	16	42
Telemark	33	36	21	29	35
Buskerud	47	37	24	14	38
Oppland	28	38	16	14	37
Nord-Trøndelag	13	46	11	0	38
Sogn og Fjordane	9	47	9	17	65
Sør-Trøndelag	37	48	16	25	33
Nordland	30	59	12	24	46
Troms	16	68	12	25	41
Finnmark	8	98	10	50	47
Hele landet	1.150	26	30	18	24

- 1) "Saker" er antall tvistemål multiplisert med 2 + antall straffesaker ved herreds- og byrettene.
- 2) Privatpraktiserende jurister fordelt på fylker er beregnet på grunnlag av NAVF's utredningsinstitutt's yrkesundersøkelse 1970.
- 3) "Netto for stor arbeidsmengde" er beregnet på grunnlag av Advokatforeningens undersøkelse i 1967. Prosentandelen privatpraktiserende jurister som har oppgitt at de hadde for liten arbeidsmengde er trukket fra prosentandelen som har oppgitt at de har for stor arbeidsmengde.
- 4) Opplysningen om andel av bruttoinntekten som er kommet fra prosedyre er hentet fra Advokatforeningens undersøkelse i 1964.

Vi vil trekke noen konklusjoner:

1. Alt i alt mener de privatpraktiserende juristene at de har for stor arbeidsmengde.
2. Hvis juristene hadde drevet bare med de sentrale arbeidsoppgavene for privatpraktiserende jurister, prosedyre og juridisk rådgivning, ville det sannsynligvis være for lite å gjøre hvis arbeidet for øvrig var jevnt fordelt.
3. Det ser ut som om det er enkelte fylker som skiller seg ut med særlig stort arbeidspress for de privatpraktiserende juristene etter forskjellige kriterier for arbeidsmengde.
4. Hvis det i alle fylker skulle være maksimum 40 "saker" å prosedere gjennomsnittlig pr. privatpraktiserende jurist, ville det være nødvendig med tilsammen ca. 50 jurister i tillegg fordelt på Sogn og Fjordane og fylkene i Nord-Norge og Trøndelag.
5. Hvis det i alle fylker skulle være minimum 18 privatpraktiserende jurister pr. 100.000 innbyggere i 1970, måtte tallet på jurister ha vært ca. 50 høyere. Disse måtte ha arbeidet i samme fylker som nevnt under punkt 4, men i tillegg også i Oppland.

De nevnte forholdstallene bør bare oppfattes som mulige alternativer. Vi vet imidlertid at de privatpraktiserende juristene selv mener at arbeidsmengden er for stor. I våre regneeksempler har vi regnet med følgende utgangspunkt:

- A at behovet for privatpraktiserende jurister er dekket i 1970, totalt behov 1.150
- B at det er et udekket behov som svarer til 50 jurister i 1970, totalt behov 1.200

En kan stille spørsmålet om arbeidsmengden bør være det eneste kriteriet for behov for jurister. I følge Statskalenderen var det i 1970 8 jurister i Finnmark som betalte bidrag til Advokatenes Erstatningsfond. Av disse hadde tre kontoradresse i Hammerfest, to i Kirkenes, en i Vadsø, en i Berlevåg og en i Alta. Dette betyr at store deler av Finnmark har lange avstander til nærmeste advokat. Man kan antakelig snakke om at det er et behov for befolkningen å ha minst to tilgjengelige advokater.

ANSLAG OVER ARBEIDSKRAFTBEHOVET I 1985

Vi har utarbeidet alternative anslag for hvor stor arbeidsmengden vil bli i 1985. Likeledes har vi to alternativer for behovet for jurister i 1970, 1.150 og 1.200 jurister. Fram til 1985 forutsetter vi at behovet for jurister vil øke i takt med arbeidsmengden. Tabell 4.28 viser et utvalg av alternative behovsanslag for jurister i 1985. Disse er valgt slik at de gir et inntrykk av hvordan forskjellige forutsetninger påvirker behovet.

Det alternativet som gir lavest behov for jurister i 1985 forutsetter at det blir 80.000 forbrytelser etterforsket av politiet i 1985, og at antall domfelte og botlagte for forseelser blir 100.000. Videre forutsettes det at oppklaringsprosenten blir 28.0 og at det blir 8.240 straffesaker og 13.345 tvistemål ved domstolene. Behovet for jurister i Juridisk tjenesteyting forutsettes dekket i 1970, og "annen virksomhet" for jurister i Juridisk tjenesteyting forutsettes redusert til halvparten av hva det var i 1970. Disse forutsetningene gir behov for 1.002 jurister i 1985, mens det var 1.150 i Juridisk tjenesteyting i 1970.

Det alternativet som gir høyest behov for jurister i 1985 forutsetter at det vil bli 120.000 forbrytelser etterforsket av Politiet i 1985, at oppklaringsprosenten blir 34.6 og at det blir 150.000 domfelte og botlagte for forseelser. Videre forutsettes det at det blir 13.290 straffesaker og 17.385 tvistemål ved domstolene. Det forutsettes at det var et udekket behov for 50 jurister i Juridisk tjenesteyting i 1970 og at "annen virksomhet" vil utgjøre 1/3 av all virksomhet for jurister i Juridisk tjenesteyting. Dette gir behov for 1.744 jurister i 1985.

I 1970 var det 1.150 jurister og totalt 2.220 sysselsatte i Juridisk tjenesteyting. I de forskjellige alternativene for 1985 vil vi anta at den totale sysselsettingen vil være dobbelt så stor som antall jurister. Dette gir en total sysselsetting som varierer mellom 2.000 og 3.490.

Tabell 4.28 - Behovet for jurister og sysselsatte i alt i Juridisk tjenesteyting i 1985.

Å r		1970	1985																										
Antall forbrytelser etterforsket av Politiet		65080	80000									100000									120000								
Antall domfelte og botlagte for forseelser		80705	100000																										
Oppklaringsprosent		34,6	28,0			31,0			34,6			28,0			31,0			34,6			28,0			31,0			34,6		
Straffesaker innkommet v/alle domstolene		7105	8240			8570			8890			10330			10650			11100			12400			12860			13290		
Tvistesål v/alle domstolene	Alt. I: 13.345		I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
	Alt. II: 15.590	12978	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385	13345	15590	17385
	Alt. III: 17.385																												
Behovet for jurister i Juridisk t.j.yting	Alt. A: Behovet for-utsettes dekket i 1970		A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B
	Alt. B: Udekket behov på 50 jurister i 1970																												
"Ånnen virksomhet" i Juridisk t.j.yting	Alt. 1: 50% av 1970																												
	Alt. 2: Som i 1970		1	3	2	3	2	1	2	1	3	1	3	2	3	2	1	2	1	3	1	3	2	3	2	1	2	1	3
	Alt. 3: 1/3 av all virks.																												
Jurister i Juridisk tjenesteyting		1150	1002	1372	1381	1227	1306	1197	1209	1121	1585	1051	1445	1430	1299	1354	1245	1260	1173	1665	1099	1517	1478	1376	1405	1297	1311	1223	1744
Sysselsetting i Juridisk tjenesteyting		2220	2000	2740	2760	2450	2610	2390	2420	2240	3170	2100	2890	2860	2600	2710	2110	2520	2350	3330	2200	3030	2960	2750	2810	2590	2620	2450	3490

OPPSUMMERING

POLITI, RETTSVESEN, FENGSELSVESEN

OG

JURIDISK TJENESTEYTING

I de foregående avsnittene har vi presentert regneeksempler som viser behovet for jurister og sysselsetting totalt i 1985 for sektorene Politi, Rettsvesen, Fengselsvesen og Juridisk tjenesteyting. Disse regneeksemplene er basert på bestemte forutsetninger om antall forbrytelser, tvistemål, arbeidstid o.l. som går igjen i anslagene for flere av de nevnte sektorene.

Tabell 4.29 viser utvalgte kombinasjoner av antakelser når det gjelder utviklingen av forbrytelser og forseelser, tvistemål om dekket/udekket behov i 1970, om "annen virksomhet" for jurister i Juridisk tjenesteyting, straffetutmåling og arbeidstidens lengde. Disse kombinasjonene er valgt slik at de skal gi et bilde av hvordan ulike forutsetninger påvirker behovet.

I det regneeksemplet som gir det laveste behovet i 1985 forutsettes det at det vil bli etterforsket 80.000 forbrytelser av Politiet, og at oppklaringsprosenten vil bli 28.0. Videre vil det bli 100.000 domfelte og botlagte for forseelser. Det forutsettes at endringer i ekteskapslovene vil føre til færre ekteskapsaker og at adgangen til fri sakførsel vil være den samme som i 1970. Dette gir en ubetydelig økning i antall tvistemål ved de forskjellige domstolene fra 1970 til 1985. Det forutsettes at behovet for jurister i Juridisk tjenesteyting var dekket i 1970, og at "annen virksomhet", virksomhet som ikke har direkte tilknytning til prosedyre og juridisk rådgivning, vil bli redusert til halvparten av hva den var i 1970. Videre forutsettes det at det ikke vil bli fengselsstraff for forseelser og at arbeidstiden blir den samme i 1985 som i 1970.

Dette regneeksemplet viser at det vil bli behov for totalt 9.600 sysselsatte i 1985, hvorav ca. 1.650 jurister, mens det til sammenlikning var 1.815 jurister i disse sektorene i 1970.

I det regneeksemplet som gir det høyeste behovet i 1985 forutsettes det at 120.000 forbrytelser vil bli etterforsket av Politiet og at oppklaringsprosenten blir 34.6. Det vil bli 150.000 domfelte og botlagte for forseelser. Det forutsettes at det ikke blir noen endringer i lovgivningen, og at adgangen til fri sakførsel blir utvidet slik at ca. 35% flere tvistemål blir behandlet av domstolene.

Videre forutsettes det at det var et udekket behov for 50 jurister i Juridisk tjenesteyting i 1970 og at "annen virksomhet" vil utgjøre 1/3 av all virksomheten i Juridisk tjenesteyting, likesom i 1970. Straffereaksjonene forutsettes å være de samme i 1985 som i 1970 og arbeidstiden forutsettes redusert med 10% fra 1970 til 1985.

Dette regneeksemplet viser at det vil bli behov for totalt 20.200 sysselsatte, hvorav ca. 2.900 jurister, mens det var 10.920 sysselsatte, hvorav 1.815 jurister, i 1970.

VALG AV REGNEEKSEMPLER VED DEN ENDELIGE OPPSUMMERINGEN

I kapittel I om utviklingen av sysselsettingen i de forskjellige sektorene kom vi fram til at det ville bli 8.800 sysselsatte i Politi og rettsvesen m.m. i 1985 etter alternativ A og 9.800 etter alternativ B for sysselsettingsutviklingen.

I den endelige oppsummeringen for alle næringssektorene vil vi bruke behovstall som svarer til disse sysselsettingstallene. Nærmest alternativ A, 8.800 sysselsatte, kommer et regneeksempel som forutsetter 80.000 etterforskede forbrytelser og 100.000 domfelte og botlagte for forseelser. Videre forutsettes en oppklaringsprosent på 31.0. Det forutsettes reduksjon av ekteskapsaker som følge av endringer i ekteskapslovene og økte bevilgninger til fri sakførsel. Forøvrig forutsettes ingen endringer fra 1970 til 1985.

Dette regneeksemplet viser at det vil bli behov for 8.900 sysselsatte i Politi, Rettsvesen og Fængselsvesen og 2.600 sysselsatte i Juridisk tjenesteyting. Tilsammen blir det behov for 2.035 jurister i disse sektorene.

Nærmest alternativ B, 9.800 sysselsatte, kommer et regneeksempel som forutsetter 100.000 etterforskede forbrytelser og 125.000 domfelte og botlagte for forseelser. Videre forutsettes en oppklaringsprosent på 28.0 og økte bevilgninger til fri sakførsel. Forøvrig forutsettes ingen endringer fra 1970 til 1985.

Dette regneeksemplet viser et behov for 9.600 sysselsatte i Politi, Rettsvesen og Fængselsvesen og 2.900 i Juridisk tjenesteyting. Tilsammen blir det behov for 2.239 jurister i disse sektorene ved dette regneeksemplet.

En kan stille spørsmålet om hva som vil skje dersom antallet etterforskede forbrytelser blir høyere enn 100.000, eller hvis de andre forutsetningene som regneeksemplene bygger på, slår feil. Vi kan bare antyde svarene her. Hvis det blir 120.000 etterforskede forbrytelser må kvaliteten av Politiets arbeide eller Politiets muligheter til å utføre sine oppgaver tilferdsstillende, bli redusert.

Dette vil bl.a. gi som utslag at oppklaringsprosenten vil komme under det laveste alternativet vi har tatt med i våre beregninger.

En annen mulighet er at Politi, Rettsvesen og Fængselsvesen vil få en større sysselsetting enn alternativ A og B tilsier. Disse alternativene bygger på en mekanisk trendfremskrivning. Det som vil skje i virkeligheten er at sysselsettingen bestemmes av politiske prioriteringer. Hvis det blir f.eks. 120.000 etterforskede forbrytelser, vil politikerne kunne bevilge tilsvarende mer til Politiet for at dette skal kunne utføre sine arbeidsoppgaver like godt som før. Dette må imidlertid skje på bekostning av andre offentlige sektorer dersom vi skal holde oss innenfor de rammer som ble trukket opp i kapittel I.

Tabell 4.29 - Renoveret for jurister og sysselsette i Alt. Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen og Juridisk tjenesteyting i 1985.

År		1970	1985																										
Antall forbrytelser etterforsket av Politiet. Antall domfelte og botlagte for forseelser	Alt. 1: 80.000 Alt. 2: 100.000 Alt. 3: 120.000	65080	Alt. 1 80.000									Alt. 2 100.000									Alt. 3 120.000								
	Alt. 1: 100.000 Alt. 2: 125.000 Alt. 3: 150.000		100.000									125.000									150.000								
Oppklaringsprosent Straffesaker innkommet	Alt. A: 28,0 Alt. B: 31,0 Alt. C: 34,6	34,6	Alt. A			Alt. B			Alt. C			Alt. A			Alt. B			Alt. C			Alt. A			Alt. B			Alt. C		
			28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6	28,0	31,0	34,6
Twistemål v/herred- og byrettene	Alt. I: 11.900 Alt. II: 13.900 Alt. III: 15.500	11572	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
			A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A
"Annen virksomhet" i Juridisk tjenesteyting	Alt. 1: 50% av 1970 Alt. 2: Sam i 1970 Alt. 3: 1/3 av all virksomhet	2	1	3	2	3	2	1	2	1	3	1	3	2	3	2	1	2	1	3	1	3	2	3	2	1	2	1	3
Straffutmåling	Alt. I: Samme som 1970 Alt. II: Ikke fengsel før forseelser	I	II	I	I	I	I	I	I	I	I	II	I	I	I	I	I	I	I	I	I	II	I	I	I	I	I	I	I
		A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B
Arbeidstiden	Alt. A: Samme som for 1970 Alt. B: 10% reduksjon	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B
		A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A	A	A	A	A	A	A	B
Sysselsetting																													
Politi		5750	4800	4800	4800	5600	5600	5600	7300	7300	8100	6000	6000	6000	7000	7000	7000	9100	9100	10100	7200	7200	7200	8500	8500	8500	10900	10900	12100
Rettsvesen		1150	1230	1380	1510	1250	1390	1520	1260	1410	1690	1310	1470	1590	1520	1480	1600	1340	1500	1800	1400	1550	1670	1410	1560	1690	1330	1590	1900
Fængselsvesen		914	870	900	900	960	960	960	1060	1060	1180	840	1130	1130	1220	1220	1220	1330	1330	1480	1010	1360	1360	1460	1460	1460	1590	1590	1770
Uspesifisert		900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900
Sun		8700	7600	8000	8100	8700	8900	9000	10500	10700	11900	9100	9500	9600	10400	10600	10700	12700	12800	14900	10500	11000	11100	12300	12400	12600	14800	15000	16700
Juridisk tjenesteyting		2220	2000	2740	2760	2450	2610	2390	2420	2240	3170	2100	2890	2860	2600	2710	2490	2520	2320	3330	2240	3530	2960	2750	2810	2590	2620	2450	3490
Sun		10920	9600	10740	12900	11200	11500	11400	12900	12900	15100	11200	12400	12500	13000	13300	13200	15200	17600	12700	14000	14100	15000	15200	15100	17400	17400	20200	
Jurister																													
Politi		252	199	199	199	224	224	224	298	298	320	246	246	246	288	288	288	306	306	398	292	292	292	342	342	342	437	437	477
Rettsvesen		403	429	479	502	493	484	527	433	409	597	457	511	551	461	515	505	467	541	625	487	538	580	494	545	583	458	552	661
Fængselsvesen		10	7	10	10	11	11	11	12	12	13	12	12	12	13	13	13	15	15	15	11	15	15	16	16	16	15	16	20
Juridisk tjenesteyting		1150	1002	1372	1381	1227	1306	1197	1128	1121	1585	1051	1145	1138	1299	1354	1245	1260	1173	1665	1099	1517	1478	1376	1405	1297	1311	1223	1744
Sun		1815	1637	2060	2112	1905	2035	1909	1957	1920	2595	1613	2214	2259	2061	2170	2101	2108	2077	2803	1809	2362	2345	2226	2308	2243	2264	2230	2902

KAPITTEL V

UNDERVISNING

INNLEDNING

For Undervisning vil vi kort beskrevet bruke en fremgangsmåte som er følgende:

En tar utgangspunkt i elevtallet - som delvis kan være avledet av størrelse på årskullet, delvis av hva vi kjenner til av planer om utbygging av kapasiteten for enkelte skoleslag.

Deretter beregner vi behovet for lærere ved å forutsette alternative forholdstall for elever pr. lærer. Vi vil bruke lærerne som utgangspunkt for å anslå behovet for sysselsatte totalt, idet vi bestemmer et forholdstall for andre sysselsatte pr. lærer som vil være forskjellig i de ulike skoleslagene.

Skolene har vi delt opp i følgende hoveddeler: Grunnskolen, folkehøgskoler, videregående opplæring, distriktshøgskoler, universitet og høgskoler og annen ettergymnasial utdanning. Dessuten er voksenopplæring behandlet i et eget avsnitt.

GRUNNSKOLEN

I grunnskolen var det i 1970 11 jurister, 2 sosialøkonomer og 6 siviløkonomer. Det kan vanskelig tales om noe egentlig behov for folk med slik utdanning i grunnskolen. Vi har imidlertid forutsatt at antallet vil være det samme i 1985 som i 1970.

Den totale sysselsettingen i grunnskolen vil i stor grad avhenge av befolkningsutviklingen. Vi har brukt fire alternative prognoser fra Statistisk Sentralbyrå til dette formål¹⁾. Tabell 5.1 gir en oversikt over hvor mange elever det vil bli ved grunnskolen ved de ulike alternativene.

Vi har regnet med uforandret forholdstall elever pr. lærer og andre sysselsatte pr. lærer på henholdsvis barnetrinnet, ungdomstrinnet og i spesialskoler.

¹⁾ Statistisk Sentralbyrå: Framskrivning av folkemengden 1971 - 2000.

Tabell 5.1 - Elever og sysselsatte i grunnskolen i 1970.
Anslag for 1985.

Grunnskolen	1970	1985			
		Alt. I	Alt. II	Alt. III	Alt. IV
Elever	554.000	631.000	573.400	542.600	518.300
Sysselsatte	45.400	54.900	50.200	47.800	46.200

Som det fremgår av tabellen vil det være en forskjell på 8.700 mellom høyeste og laveste alternativ for sysselsettingsbehov i 1985.

FOLKEHØGSKOLER

For folkehøgskolene vil en forutsette at elevtall og sysselsetting vil være omtrent uforandret fra 1970 til 1985. Videre forutsettes det at det liksom i 1970 ikke vil være jurister, sosialøkonomer eller siviløkonomer ved folkehøgskoler i 1985.

VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

I prinsippet skal videregående opplæring bli et tilbud om treårig skolegang utover obligatorisk skole til alle som ønsker det.

Det er for våre behovsanslag gjort ulike forutsetninger om utviklingen av elevtallet, om valg av studieretning og fag, om klassestørrelse og elevtimetall. Vi skal gjøre nærmere rede for dette i det følgende.

Elevtallet

Alternativ I: Det forutsettes at det vil bli 180.000 studieplasser. Dette er det antall studieplasser som er oppsatt som mål i Ot.prp. nr. 5 og nr. 29 og som er tenkt å skulle gi nok plasser til tre årskull. I proposisjonen er det imidlertid ikke oppsatt noe tidspunkt for når målet skal nås.

Alternativ II: Det forutsettes nok studieplasser til alle 16, 17 og 18-åringer. I 1985 vil dette svare til 197.500 plasser. Både Ot.prp. nr. 5¹⁾ og Ot.prp. nr. 29²⁾ forutsetter en utbygging som svarer til elevplasser for tre fulle årskull.

1) Ot.prp.nr. 5 (1972-73) Om lov om gymnaset.

2) Ot.prp.nr. 29 (1972-73) I. Om å trekke tilbake Ot.prp. nr. 5(1972-73) om lov om gymnaset. II. Om å legge fram ny proposisjon om lov om gymnaset.

En regner imidlertid ikke med at alle vil benytte seg av skoletilbudet. På den annen side antas det at noen vil trenge mer enn 3 år, bl.a. fordi det skal være mulig å forandre studieretning i løpet av skoletiden.

Studieretning

Det vil ha stor betydning for behovet for jurister og økonomer hvilken studieretning elevene i videregående opplæring velger. Det vil særlig være innenfor almann studieretning det vil bli bruk for jurister, sosial-økonomer og siviløkonomer som lærere.

I 1970 var det også jurister og økonomer ved vanlige handelsskoler. Det er mulig at det i 1985 også kan bli behov for jurister og økonomer ved kombinerte grunnkurs og yrkesrettede kurs med studieretning handel og kontor, men i disse regneeksemplene har vi valgt å se bort fra det.

Vi vil gjøre bruk av tre alternativer når det gjelder fordelingen på studieretninger:

Alternativ A: Det forutsettes at 25% av årskullet går til almann studieretning. Dette svarer til hva man forutsetter det skal bli i Sverige i slutten av 1970-årene¹⁾. Det viser seg at det allerede nå har funnet sted en reduksjon i tilgangen til almann studieretning i Sverige. På landsbasis var andelen 16-åringene som begynte på gymnasen 33,4% i Norge i 1972.

Alternativ B: Det forutsettes at 29% av 16-åringene velger almann studieretning. Dette bygger på erfaringer en har fra Aurskog/Høland og Kragerø, hvor 16-åringene har hatt en slik valgmulighet²⁾.

Alternativ C: Det forutsettes at 40% av 16-åringene velger almann studieretning. Dette svarer til en antakelse som er gjort i en av NAVF's utredningsinstitutt's prognoser³⁾.

1) SOU 1973: U68 Høgskolan Sammanfatning av forslag av 1968års utbildningsutredning.

2) Forsøksrådet for skoleverket: Forsøk i skolen 1972.

3) NAVF's utredningsinstitutt: Notat nr. 2/73: Regionale artianer- og studentprognoser.

Innenfor almann studieretning er fagkretsen bygd opp av tre komponenter:

1. Felles, obligatoriske fag.
2. Tre studieretninger som gir fordypning enten i realfag, samfunnsfag eller språkfag.
3. Fritt valgte fag.

Når det gjelder behov for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer, vil andelen av elevene som velger samfunnsfaglig studieretning gi særlig store utslag. Vi velger ut to alternativer som begge kan se rimelige ut på bakgrunn av den erfaring man har fra gymnaser hvor elevene har hatt anledning til å velge¹⁾.

Alternativ 1: 1/4 av elevene velger samfunnsfaglig retning.

Alternativ 2: 1/3 av elevene i almann studieretning velger samfunnsfaglig studieretning.

Elevene må velge minst 15 timer fordelt på 2. og 3. skoleår i fordypningsfag innenfor sin studieretning. For å oppnå minimumstallet 15 må eleven velge minst 2 hovedfag. Innenfor samfunnsfaglig studieretning kan elevene velge bl.a. bedriftsøkonomi og sosialøkonomi som hovedfag.

Reglene for valg av fag har vært under endring. Vi har i våre analyser bygget på fagplaner som var utarbeidet av Forsøksrådet våren 1972.

Tilgjengelig statistikk viser at de to stedene hvor elevene har kunnet velge bedriftsøkonomi, har henholdsvis 68% og 33% valgt dette faget¹⁾. Valg av bedriftsøkonomi fører automatisk også til kurs i sosialøkonomi. Vi anslår at 50% av elevene på samfunnsfaglig studieretning velger bedriftsøkonomi, 5 + 7 timer i henholdsvis 2. og 3. klasse. Vi regner med at sosialøkonomi vil bli gjort obligatorisk for samfunnsfaglig studieretning med minimum 3 uketimer²⁾. I tillegg vil det bli mulig å velge mellom to andre kurs i sosialøkonomi. Minste kurs 3 + 2 timer i henholdsvis 2. og 3. klasse, kan kombineres med hovedfag i samfunnskunnskap (5 + 5 timer). Største kurs i sosialøkonomi (5 + 5 timer) kan kombineres med et mindre kurs i samfunnskunnskap. Vi anslår at av dem som ikke velger bedriftsøkonomi, velger 1/3 stort kurs i sosialøkonomi, 1/3 mindre kurs og 1/3 bare det obligatoriske timetall.

¹⁾ Forsøksrådet for skoleverket: Forsøk i skolen 1972.

²⁾ Rundskriv fra Forsøksrådet for skoleverket, november 1973.

Rettslære vil bli gitt som valgfritt fag i 4 timer i 3. klasse. Foreliggende statistikk viser at 56% av dem som har hatt anledning til å velge dette faget har gjort det. Vi anslår at 50% av elevene velger rettslære. De forannevnte fagplaner som Forsøksrådet utarbeidet våren 1972 forutsetter at det vil bli 30 skoletimer i uken for elevene.

Klassestørrelse

Alternativ I: Det forutsettes at den gjennomsnittlige klassestørrelsen vil bli på ca. 25 elever. Dette er omtrent det samme som i 1970.

Alternativ II: Det forutsettes at den gjennomsnittlige klassestørrelsen vil bli på ca. 20 elever i 1985. Dette er en reduksjon som vil kunne følge av at det blir bedre anledning til å kunne velge fag og fagkombinasjoner.

Elevtimetall

Elevtimetallet, dvs. hvor mange timer elevene har i uka, vil også virke inn på behovet for lærere.

Alternativ A: Det forutsettes at det blir 30 skoletimer pr. uke for elevene i 1985.

Alternativ B: Det forutsettes at det blir 35 skoletimer. I dette alternativet vil vi bare anta at behovet for lærere øker i samme forhold som antall skoletimer i forhold til alternativ A.

Lærertimetall

Lærernes undervisningsplikt vil vi forutsette vil bli den samme i 1985 som i 1973, og at det vil bli den samme reduksjonen i timetallet for byrdefulle fag som i 1973.

Tabell 5.2 - Elever, jurister, sosialøkonomer, siviløkonomer og totalsysselsetting i gymnaset og i fag- og yrkesskoler i 1970.

Alternative anslag for i behovet i videregående opplæring.

År	1970	1 9 8 5																							
Antall elever		180.000																							
Andel som velger allmenn studieretning	31,6%	25%						29%						40%											
Herav andel som velger sanfunnsfaglig retning		25%				33,3%				25%				33,3%				25%				33,3%			
Gjennomsnittlig antall elever pr. klasse	24,7	25		20		25		20		25		20		25		20		25		20		25		20	
Elevtallet pr. uke		30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35
Sysselsetting i alt	17700 ¹⁾	17200	20100	18000	21000	17200	20100	18000	21000	17100	20000	18000	21000	17100	20000	18000	21000	16800	19600	18000	21000	16800	19600	18000	21000
Herav:																									
Jurister	36 ²⁾	15	18	19	22	20	23	25	29	17	20	22	26	23	27	29	34	22	26	28	33	29	34	37	43
Sosialøkonomer	43 ²⁾	46	54	58	68	62	72	78	91	53	62	66	77	70	82	88	103	68	79	84	98	90	105	112	131
Siviløkonomer	121 ²⁾	51	60	63	74	68	79	85	99	58	68	72	84	77	90	96	112	74	86	92	107	98	114	123	144

År	1970	1 9 8 5																							
Antall elever		197.500																							
Andel som velger allmenn studieretning	31,6%	25%						29%						40%											
Herav andel som velger sanfunnsfaglig retning		25%				33,3%				25%				33,3%				25%				33,3%			
Gjennomsnittlig antall elever pr. klasse	24,7	25		20		25		20		25		20		25		20		25		20		25		20	
Elevtallet pr. uke		30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35	30	35
Sysselsetting i alt	17700 ¹⁾	18900	22100	19800	23100	18900	22100	19800	23100	18700	21800	19800	23100	18700	21800	19800	23100	18400	21500	19800	23100	18400	21500	19800	23100
Herav:																									
Jurister	36 ²⁾	17	20	22	26	23	27	29	34	20	23	25	29	26	30	33	39	26	30	32	37	34	40	43	50
Sosialøkonomer	43 ²⁾	53	62	66	77	71	83	89	104	60	70	75	88	80	93	100	117	79	92	98	114	105	123	131	153
Siviløkonomer	121 ²⁾	58	68	72	84	77	90	97	113	65	76	82	96	87	102	109	127	86	100	107	125	114	133	143	167

159

1) Beregnede tall.

2) Anslått på grunnlag av NAVF's utredningsinstituttets yrkesundersøkelse i 1970.

Tabell 5.2 viser en oversikt over behovet for jurister, sosialøkonomer, siviløkonomer og sysselsatte ialt i 1985 under alternative forutsetninger om elevmasse, andel som velger almen studieretning, andel innen denne studieretning som velger samfunnsfaglig studieretning, klassestørrelse og elevtimetall.

Avhengig av hvilke forutsetninger som legges til grunn vil behovet variere mellom 15 og 50 for juristene, mellom 46 og 153 for sosialøkonomene og mellom 51 og 167 for siviløkonomene. Til sammenligning var det 36 jurister, 43 sosialøkonomer og 121 siviløkonomer i gymnas og fag- og yrkesskoler i 1970.

I de fleste alternativene over behovet for jurister og sosialøkonomer i 1985 vil våre behovstall være lavere enn det faktiske antallet i 1970. Dette skyldes at vi bare har regnet med behov for jurister og økonomer som lærere i fagene rettslære, sosialøkonomi og bedriftsøkonomi. Det er også andre fag på andre studieretninger som f.eks. dokumentlære, næringslære og regnskapslære hvor det kan tenkes at jurister og økonomer vil undervise, men på grunn av avgrensingen til andre grupper av lærere har vi ikke tatt det med her.

UNIVERSITET OG HØGSKOLER

Denne sektoren utdanner de juristene, sosialøkonomene og siviløkonomene som vil bli yrkesaktive i fremtiden. Det kunne vært et utgangspunkt at en hadde gått ut fra det totale behovet for disse utdanningskategorier i 1985 og avledet av dette hvor mange som måtte bli utdannet fra universiteter og høyskoler og bestemme kapasiteten ved universitetene og høyskolene på dette grunnlag. Det er to årsaker til at dette ikke er gjort.

For det første er behovsanslag på så lang sikt som ca. 15 år svært usikre. En har delvis tatt hensyn til dette ved å operere med flere alternativer. Regneeksempler som antydnet over vil lett kunne gi inntrykk av en presisjon som ikke eksisterer.

For det andre er det på ingen måte selvsagt at det bare er arbeidslivets behov som bør bestemme utdanningskapasiteten selv om dette må komme inn som en del av helhetsvurderingen. De utdanningssøkendes etterspørsel etter utdanning vil også være en viktig komponent i denne sammenheng. Vi skal her bare forsøke å vise mulige resultater ved ulik utvikling av utdanningskapasiteten for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. I siste kapittel vil vi komme tilbake til sammenhengen mellom tilbud på og etterspørsel etter disse akademiskerkategoriene.

I Stortingsmeldingen "Om den videre utbygging og organisering av høyere utdanning" (St.mld. 66 (1972-73)) som ble lagt fram i april 1973 tok Regjeringen Korvald standpunkt til innstillingen fra Ottosen-komiteen. Selv om meldingen i skrivende stund er trukket tilbake, har vi gått ut fra at den ikke vil bli nevneverdig endret når det gjelder de forhold som er relevante for denne analysen.

Når det gjelder utbyggingen av kapasiteten ved universitet og høyskoler gikk en i meldingen inn for 50.000 studieplasser ved de universitet og høyskoler som sorterer under Kirke- og undervisningsdepartementet. Det gis imidlertid ingen bindende tempoplan. Det heter at "Programmet kan gjennomføres i løpet av annen halvdel av 1980-årene dersom den årlige vekst i bevilgningene i faste priser og lønninger etter 1977 blir 3-4% pr. år. Dersom veksten blir lavere og f.eks. settes til 2% vil det ta noe lengere tid".

Ifølge dette vil altså programmet tidligst kunne gjennomføres i 1985 som også er tidshorisonten i denne utredningen. Meldingen sier imidlertid intet om fordelingen av studieplasser på de enkelte studier. Denne fordelingen bør ifølge meldingen skje gjennom en løpende vurdering av behovet for studieplasser for de ulike studier. Ved en slik vurdering bør det

legges vekt på søkningen til de studier en allerede har, arbeidslivets behov for kandidater og nye behov en kan forutsi vil melde seg.

Studenttall

Vi vil i alternativ I ta utgangspunkt i 50.000 studieplasser i 1985. Dette er det maksimale ifølge St.mld. 66. Videre forutsettes at studentenes fordeling på studier vil være den samme i 1985 som i 1973. Disse forutsetningene vil føre til 4.900 juridiske studenter, 1.000 studenter i sosialøkonomi og 1.200 studenter ved Norges Handelshøyskole i 1985.

I alternativ II forutsettes det at det totale studenttallet i 1985 vil være 60.000. Dette svarer til at artianerfrekvensen fortsetter å stige på samme måte som i de foregående år og at studietilbøyeligheten blir uendret. Også i dette alternativet forutsettes det at studentenes fordeling på studier vil være den samme i 1985 som i 1973. I dette alternativet fører valget av forutsetninger til 5.900 juridiske studenter, 1.200 studenter i sosialøkonomi og 1.400 studenter ved Norges Handelshøyskole i 1985.

Lærertall

Behovet for jurister ved universitet og høyskoler kan deles i tre:

1. Lærere og vitenskapelig personale ved Juridisk fakultet.
2. Lærere og vitenskapelig personale ved andre fakulteter og ved andre universitet og høyskoler.
3. Administrativt personale.

Tilsvarende deling kan en gjøre for sosialøkonomene og siviløkonomene. Juridisk fakultet blir byttet ut med henholdsvis Sosialøkonomisk institutt og Norges Handelshøyskole.

En vil forutsette at forholdstallet mellom jurister som er lærere og vitenskapelig personale ved Juridisk fakultet og studenter ved det samme fakultet skal være det samme i 1985 som i 1970.

Behovet vil med andre ord øke i takt med økningen i antall studenter ved Juridisk fakultet.

Vi vil også forutsette at forholdstallet mellom jurister som er lærere og vitenskapelig personale ved universitet og høyskoler utenom Juridisk fakultet og studenter i de samme institusjoner vil være det samme i 1985 som i 1970.

Administrativt personale

I 1970 utgjorde administrativt personale med akademisk utdanning ca. 2% av summen av vitenskapelig personale og administrativt personale med akademisk utdanning. Av disse var 25% jurister, 1% sosialøkonomer og 6% siviløkonomer. Vi har forutsatt at fordelingen vil bli den samme i 1985.

Som tabell 5.3 viser vil det bli behov for 155 jurister, 60 sosialøkonomer og 88 siviløkonomer ialt ved universiteter og høyskoler i 1985 etter alternativ I. Etter alternativ II vil det bli behov for 186 jurister, 72 sosialøkonomer og 103 siviløkonomer.

Tabell 5.3 Studenter, lærere, jurister, sosialøkonomer, siviløkonomer og sysselsetting totalt ved universiteter og høyskoler i 1970. Anslag for 1985.

Universitet og høyskoler	1970	1985	
		Alt. I	Alt. II
Antall studenter totalt	30.470	50.000	60.000
Herav i jus	2.480	4.900	5.900
i sosialøkonomi	721	1.000	1.200
ved Norges Handelshøyskole	878	1.200	1.400
<u>Jurister</u>			
som vitenskapelig personale ved Juridisk fakultet 1)	42	83	100
som vitenskapelig personale ved universitet og høyskoler ellers 1)	22	36	43
som administrativt personale 2)	22	36	43
Jurister ved universitet og høyskoler ialt	86	155	186
<u>Sosialøkonomer</u>			
som vitenskapelig personale ved Sosialøkonomisk institutt	23	32	38
som vitenskapelig personale ved universitet og høyskoler ellers	16	26	32
som administrativt personale	1	2	2
Sosialøkonomer ved universitet og høyskoler ialt	40	60	72
<u>Siviløkonomer</u>			
som vitenskapelig personale ved Norges Handelshøyskole	55	75	87
som vitenskapelig personale ved universitet og høyskoler ellers	3	5	6
som administrativt personale	5	8	10
Siviløkonomer ved universitet og høyskoler ialt	63	88	103
Sysselsetting ialt	10.260	16.800	20.200

1) Upublisert materiale i NAVF's utredningsinstitutt

2) Norges Statskalender 1972.

DISTRIKTHØGSKOLER

De første studentene ved distriktshøgskolene ble registrert i 1969. Fra 1969 til 1973 har studenttallet økt fra 147 til 2634. Den videre utvikling er usikker. Det samme gjelder hvilke fag som vil bli utbygd og hvilke som vil bli valgt av studentene.

Alternativ I: Langtidsprogrammet 1974-77¹⁾ forutsetter en årlig vekst i studenttallet på 13%. Hvis vi bruker fulltidsstudieplasser høsten 1973 som utgangspunkt og forutsetter 13% årlig vekst, vil dette tilsvare ca. 12.000 studieplasser i 1985.

Alternativ II: Videreutdanningskomiteen²⁾ foreslår at all ettergymnasial utdanning skal integreres i et distriktshøgskolesystem. Etter dette forslaget vil det bli ca. 40.000 elever ved distriktshøgskolene i 1985. Omtrent halvparten av plassene er da tenkt til desentralisert universitetsundervisning.

I oppstartingsfasen var det et svært lavt forholdstall mellom antall studieplasser og antall lærere. Forholdstallet har blitt stadig høyere, og var i 1973 kommet opp i 19,7. I dette forholdstallet er det bare medregnet lærere tilsatt i full stilling. Alle deltidslærerne som i dag er knyttet til distriktshøgskolene har vi valgt å se bort fra ettersom de har hovedstilling i andre næringssektorer.

Alternativ A: Det forutsettes at det vil være 20 studenter pr. fast lærer i 1985, altså omtrent det samme som i 1973.

Alternativ B: Det forutsettes at det vil være 15 studenter pr. fast lærer i 1985. Distriktshøgskolene har i dag svært mange timelærere. I dette alternativet forutsettes at tallet på slike blir redusert etter hvert som distriktshøgskolene blir større.

Hva slags lærere som trenges vil være avhengig av fagsammensettingen. Hittil har økonomisk/administrative linjer vært de dominerende. Hvis dette forholdet vedvarer, vil det bli behov for mange økonomer. Hvis

1) St.meld. nr. 71 (72-73) Langtidsprogrammet 1974-1977.

2) Instilling om Videreutdanning for artianere m.v. Innstilling nr.1.

derimot andre fag blir dominerende, f.eks. ved at distriktshøgskolene utvikler seg til å få mer preg av universitetsfilialer, vil man få bruk for helt andre akademiker kategorier.

Alternativ 1: Det forutsettes at like store andeler av lærerne skal være jurister og økonomer i 1985 som i 1973, dvs. 1% jurister, 8% sosialøkonomer og 12% siviløkonomer.

Alternativ 2: Det forutsettes at fordelingen på utdanningskategorier skal være den samme i 1985 som den var i 1970 ved universitetenes åpne studier og ved Norges Handelshøyskole. Dette svarer til 3,5% jurister, 2,3% sosialøkonomer og 2,8% siviløkonomer.

Tilsammen får vi 8 kombinasjoner av alternativer. Kombinasjonen av alt. II og alt. 1 er ikke sannsynlig, slik at vi ikke har denne med i tabell 5.5.

Tabell 5.4 - Alternative anslag over behovet for jurister, sosialøkonomer, siviløkonomer og total sysselsetting i 1985.

Antall studenter	Alternativ I 12.000				Alternativ II 40.000	
	Alt. A 20		Alt. B 15		Alt. A 20	Alt. B 15
Studenter pr. lærer	Alt. 1		Alt. 2		Alt. 2	Alt. 2
Fordeling på akademiker kategorier	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 2	Alt. 2
Sysselsetting i alt	1.500	1.500	2.000	2.000	5.000	6.700
Herav: Jurister	6	21	8	28	70	93
Sosialøkonomer	48	14	64	18	46	61
Siviløkonomer	72	17	96	22	56	75

Etter dette vil behovet variere mellom 6 og 93 for juristene, mellom 14 og 64 for sosialøkonomene og mellom 17 og 96 for siviløkonomene.

ANNEN ETTERGYMNASIAL UTDANNING

Annen ettergyrnasial utdanning omfatter en rekke forskjelligartede utdanninger, hvor bl.a. lærerskoler, sosialskoler og videregående økonomisk-administrative kurs utgjør viktige bestanddeler. Det totale elevtallet var i 1970 ca. 13.700, herav ca. 7.400 ved ulike lærerskoler.

For 1985 forutsetter vi 11.000 studieplasser ved lærerskolene. Med samme forholdstall elever pr. lærer og andre sysselsatte pr. lærer som i 1970 vil det bli behov for 1.100 sysselsatte i 1985. Vi har antatt at det ikke vil bli behov for jurister og økonomer ved lærerskolene i 1985.

Det er vanskelig å finne holdepunkter om den videre utbyggingen av annen ettergymnasial utdanning utenom lærerskolene.

Alternativ I: Vi antar at det vil bli omtrent det samme antall studie-plasser i ettergymnasial utdanning utenom lærerskolene som i 1970, ca. 7.000 studieplasser i 1985.

Alternativ II: Vi antar at lærerskolene og enkelte andre ettergymnasiale skoleslag blir innpasset i distriktshøgskolene slik at tallet på studieplasser ved de gjenværende skoleslag blir redusert til 4.000 i 1985.

Hvis det forutsettes samme forholdstall for elever pr. lærer og andre sysselsatte pr. lærer i 1985 som i 1970, vil det bli behov for 1.300 sysselsatte i alt etter alternativ I. Med samme fordeling på utdannings-kategorier vil det bli behov for 41 jurister, 10 sosialøkonomer og 43 siviløkonomer.

Etter alternativ II vil det bli behov for 700 sysselsatte, hvorav 24 jurister, 6 sosialøkonomer og 25 siviløkonomer.

Tilsammen for annen ettergymnasial utdanning vil det etter alternativ I bli 18.000 studieplasser og 2.400 sysselsatte i alt i 1985. Etter alternativ II vil det bli 4.000 studieplasser og 700 sysselsatte i alt.

VOKSENUNDERVISNING

Voksenundervisningen finner i dag sted innenfor det ordinære skoleverk, dvs. voksne elever integreres i klasser med yngre elever, eller det opprettes egne klasser med eget studieopplegg for voksne elever. Dessuten drives voksenopplæring innenfor folkeopplysningsorganisasjoner.

På grunnlag av undervisningsstatistikken vil vi anslå at det gjennomsnittlige deltagerantallet i voksenopplæring på heltid var ca. 5.000 i 1970.

Videreutdanningskomiteen¹ mener "at i første hånd må ansvaret for planleggingen og organiseringen av en systematisert etterutdanning ligge hos de utdanningsinstitusjoner som gir tilsvarende postgymnasial grunnutdanning".

Komiteen behandler bare ettergymnasial utdanning. De gjør et overslag over antall ingeniører, yrkesaktive lærere og andre med annen postgymnasial utdanning i 1985, og anslår at antallet vil bli 50.000 ingeniører, 60.000 yrkesaktive lærere og 50.000 andre i 1985.

Det sies videre: "Om en velger den forutsetning at 10% av personer med utdanning fra universiteter/høgskoler i Norge til en hver tid skal være i organisert etterutdanning, gir dette følgende tall for de 3 år: ca. 4.000 i 1968, ca. 6.000 i 1975 og ca. 9.500 i 1985. I forhold til de mulige studenttall ved universiteter/høgskoler som komiteen har regnet med i sine tidligere innstillinger, ville dette bety et tillegg til kapasitetsbehovet på 15-20%. Selv om bare 5% av akademikerbestanden stadig var i organisert etterutdanning, ville kapasitetsbehovet ved universiteter/høgskoler øke med 7-10%. For institusjoner med mer kortvarig utdanning, slik som de planlagte distriktshøgskolene, ville tilsvarende forutsetninger gi et betydelig større relativt tillegg til den regulære studentmassen. De behov vi står overfor allerede i dag, gjør det etter komiteens syn nødvendig å sikte mot et mål på 5% allerede i løpet av få år. For 1980-årene regner komiteen med at en rasjonell utbygging av vårt postgymnasiale utdanningssystem vil kreve nærmere 10% av uteksaminerte kandidater i etterutdanning til en hver tid".

Når det gjelder belastningen på utdanningsinstitusjonenes kapasitet, tenker komiteen seg at denne til en viss grad kan oppveies av en rasjonalisering av studieopplegget, slik at den ordinære studietiden kan forkortes noe.

Til slutt sier Videreutdanningskomiteen: "De utbyggingsplaner som hittil har vært utarbeidet, er stort sett basert på videreutbygging av grunnutdanningen. Dette innebærer en betydelig undervurdering av kapasitetsbehovet på kortere og lengre sikt. En sterk utbygging av etterutdanningen vil derfor i alle tilfelle være påkrevet.

1) "Innstilling om videreutdanning for artianere m.v. Innstilling nr. 4".
(Ottosenskomiteens innstilling om etterutdanning).

Komiteen regner den oppgave å etablere postgymnasiale etterutdannings-tilbud i et hensiktsmessig omfang som 1970-årenes kanskje viktigste oppgave på det området komiteen behandler."

Ifølge Ot.prp. nr. 36¹⁾ mener Lærerutdanningsrådet at retten til etterutdanning bør lovfestes, og det foreslås at kommunen, fylkeskommunen og staten til en hver tid skal gi mulighet for permisjon med lønn for inntil 10% av de ansatte lærerne.

Vi velger følgende forutsetninger for den fremtidige utviklingen av voksenundervisningen til bruk i våre regneeksempler:

Det forutsettes at ca. 2,5% av befolkningen mellom 25 og 67 år vil være elever i videregående opplæring eller ved kurs på tilsvarende nivå i 1985. Statistisk Sentralbyrås befolkningsprognoser²⁾ viser at det vil være 2.075.000 mennesker i disse aldersgruppene. Dette forutsetter behov for ca. 50.000 elevplasser for voksenopplæring og etterutdanning på dette nivået.

Videre forutsettes det at ca. 5% av de som har avlagt eksamen ved universitet og høyskoler³⁾ og 2,5% av kandidatene fra distriktshøgskoler og annen ettergymnasial utdanning skal befinne seg i organisert etterutdanning på fulltid i 1985⁴⁾.

Med samme antall elever pr. lærer som for ordinær videregående opplæring vil dette bety at kapasiteten må økes med mellom 25 og 28% avhengig av alternativet for elevmassen.

1) Ot.prp.nr. 36 (1972-73) I. Om å trekkje attende Ot.prp. nr. 51 (1971-72) om lov om lærerutdanning. II. Om å fremje ny proposisjon om lov om lærerutdanning.

2) Statistisk Sentralbyrå: Fremskrivning av folkemengden 1971-2000.

3) Etter alternativ 1 for studentmassen i 1985, 50.000 studenter, vil det bli ca. 100.000 ferdigutdannede akademikere i 1985. Av disse forutsetter vi at 5% etterutdannes i 1985. Det svarer til 5.000 studenter, og altså en kapasitetsøkning på 10%. Alternativ 2, 60.000 studenter, svarer til en kapasitetsøkning på 7-8%.

4) I 1985 vil en stor del av kandidatene fra distriktshøgskolene være relativt unge. Mange vil være utdannet i slutten av perioden og vil neppe ha like stort behov for etterutdanning som gjennomsnittet av kandidatene fra universitet og høyskoler. I annen ettergymnasial utdanning er de fleste lærerskolekandidater. Videreutdanningskomiteen anslår at 70% av disse vil være yrkesaktive i 1985 og mener at bare disse bør etterutdannes. Lærerutdanningsrådet mener at inntil 10% av de ansatte lærerne skal ha mulighet til å få permisjon til en hver tid.

For distriktshøgskoler og universitet og høgskoler må kapasiteten utbygges med ca. 10% i forhold til våre regneeksempler for førstegangsstuderende. Ved annen ettergymnasial utdanning må kapasiteten økes med ca. 25%.

Som tabell 5.5 viser vil totalt antall elever i voksenundervisning være ca. 60.000 i 1985 i de regneeksempler vi har valgt. Det blir ca. 8.000 sysselsatte i voksenundervisning i henhold til de samme regneeksemplene.

Behovet for jurister i voksenundervisning i 1985 varierer i våre regneeksempler mellom 32 og 45, for sosialøkonomer mellom 23 og 54 og for siviløkonomer mellom 36 og 73.

OPPSUMMERING

Vi viser her bare fire forskjellige kombinasjoner av alternativer. Blant disse er kombinasjonene som gir behov for den laveste og høyeste totale sysselsettingen i 1985, regneeksempel 1 og 4 i tabell 5.5.

Regneeksempel 2 og 3 viser mulige behov ved en total sysselsetting som omtrent svarer til de sysselsettingstall en kom fram til ved MSG-beregningene for undervisningssektoren¹⁾. I den endelige oppsummeringen for alle næringssektorene har vi benyttet tallene fra regneeksempel 2 og 3.

Tabell 5.5 viser hvor mange elever, sysselsatte, jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer det var ved de forskjellige skoleslag i 1970 og hvor mange jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer det vil bli behov for etter de forskjellige regneeksempler som er benyttet.

Behovet for jurister varierer fra 275 i det laveste alternativet til 361 i det høyeste, for sosialøkonomer fra 159 til 359 og for siviløkonomer fra 238 til 485.

1) Se kapittel 1.

Tabell 5.5 - Elever, sysselsatte, jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Undervisning i 1970. Alternative anslag for 1985.

Skoleslag	Grunnskoler	Folkehøgskoler	Videregående opplær.	Univ. og høgsk.	Distr. høgskoler	Annen ettergymn.	Voksen opplæring	Sum
1970								
Elever ¹⁾	554000	7000	133000	30000	500	14000	5000	743500
Sysselsetting ²⁾	48200	1000	15400	10200	90	1600	500	76990
Jurister	11	0	36	86	0	22	-	155
Sosialøkonomer	6	0	43	40	1	5	-	95
Siviløkonomer	3	0	121	63	11	23	-	221
1985								
<u>Elever</u>								
Regneeksempel 1	518300	7000	180000	50000	12000	18000	60700	846000
" 2	573400	7000	197500	60000	12000	18000	61200	929100
" 3	631000	7000	197500	60000	40000	4000	61200	1000700
" 4	631000	7000	197500	60000	12000	18000	60500	986000
<u>Sysselsetting</u>								
Regneeksempel 1	46200	1000	17200	16800	1500	2400	7300	92400
" 2	50200	1000	22100	20200	1500	2400	8100	105500
" 3	54900	1000	23100	20200	5000	700	8300	113200
" 4	54900	1000	23100	20200	2000	2400	8400	112000
<u>Jurister</u>								
Regneeksempel 1	11	0	15	155	21	41	32	275
" 2	11	0	27	186	21	41	38	324
" 3	11	0	29	186	70	24	39	359
" 4	11	0	50	186	28	41	45	361
<u>Sosialøkonomer</u>								
Regneeksempel 1	6	0	46	60	14	10	23	159
" 2	6	0	83	72	14	10	32	217
" 3	6	0	88	72	46	6	35	253
" 4	6	0	153	72	64	10	54	359
<u>Siviløkonomer</u>								
Regneeksempel 1	3	0	51	88	17	43	36	238
" 2	3	0	90	103	17	43	46	302
" 3	3	0	96	103	56	25	46	329
" 4	3	0	167	103	96	43	73	485

1) For å gjøre elevtallene i 1970 sammenlignbare med de i 1985 har vi regnet elever i realskolens 1. og 2. klasse med til Grunnskolen, mens realskolens 3. klasse og Grunnskolens 10. klasse er regnet med til Gymnaset. Elever i fag- og yrkesskoler er delt mellom Gymnas og Annen ettergymnasial utdanning.

2) Sysselsettingen totalt i 1970 er hentet fra Arbeidsmarkedsstatistikken. Sysselsettingen i de enkelte skoleslag er anslått på grunnlag av Folketellingen 1960 - opplysninger om lærere og andre sysselsatte i ulike skoleslag. Den samme inndelingen som nevnt under fotnote 1 er gjort for sysselsettingen i 1970.

K A P I T T E L V I

ANDRE NÆRINGSSEKTORER

INNLEDNING.

Under Andre næringssektorer skal vi behandle alle de sektorene vi ikke har omtalt tidligere. Disse sektorene er svært forskjellige. Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst og Helse- og veterinærvesen har størst total sysselsetting, mens Organisasjoner, Forretningsmessig tjenesteyting og Forskningsinstitutter har flest jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer. Når vi velger å behandle alle disse sektorene under ett, er det fordi vi vil bruke samme fremgangsmåten når vi anslår det fremtidige behovet.

BEHOV ETI 1985.

Vi har brukt to sett alternative forutsetninger når vi har utarbeidet anslagene på behovet i 1985. Etter alternativ I har vi forutsatt at behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vil endres i takt med sysselsettingsendringene i sektorene. I dette alternativet forutsetter vi m.a.o. at bare sysselsettingsendringer skal gi utslag i behovet.

Vi har kombinert alternativ I med alternativ A og B for utviklingen av sysselsettingen ¹⁾. Som tabell 6.1 viser vil det da i 1985 bli behov for 591 jurister, 202 sosialøkonomer og 533 siviløkonomer etter alternativ IA og 659 jurister, 226 sosialøkonomer og 596 siviløkonomer etter alternativ I B. (mot henholdsvis 486, 163 og 401 i 1970.)

Ved alternativ II har vi tatt utgangspunkt i behovstallene for alternativ I, men har i tillegg forutsatt at behovet vil øke også som følge av endringer i akademikerandel, funksjonærandel og foretaksstørrelse. Vi har imidlertid ikke foretatt mer inngående undersøkelser for disse sektorene slik som for de øvrige. For å få et inntrykk av hvordan de nevnte faktorer kan tenkes å slå ut har vi antatt at endringer i behovet som er forårsaket av disse forholdene vil være relativt like store som for de øvrige sektorene, d.v.s. de sektorene vi har behandlet i kapittel II-III-IV og V.

1) Se kapittel 1

Tabell 6.1 - Totalt antall sysselsatte og antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i Andre næringssektorer i 1970.
Tendenskalkyler for antall sysselsatte i 1985 og anslag på behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer.

Andre næringssektorer	Antall sysselsatte			Jurister			Sosial- økonomer			Sivil- økonomer		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt. A	Alt. B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	163.200	131.000	114.00	14	11	10	3	2	2	6	5	4
Eiendomsdrift	2.570	3.100	3.500	20	24	27	4	5	5	1	1	1
Helse- og veterinærvesen	66.600	84.700	94.400	23	29	33	4	5	6	6	8	9
Religiøst og humanitært arbeid	21.510	30.300	33.800	19	27	30	3	4	5	5	7	8
Organisasjoner	5.970	6.900	7.700	245	284	316	63	73	81	58	67	75
Forskningsinstitutter og studieforselskaper ¹⁾	3.300	3.800	4.300	29	33	38	40	46	52	39	45	51
Biblioteker, museer og almen offentlig tjenesteyting ellers	7.540	8.800	9.700	20	23	26	5	6	6	1	1	1
Forretningsmessig tjenesteyting ²⁾	31.960	45.100	50.500	83	117	131	40	56	63	275	388	435
Underholdning m.v.	6.280	7.400	8.200	29	34	38	4	5	5	5	6	7
Hotell- og restaurantdrift	29.300	26.500	29.600	10	9	10	1	0	1	5	5	5
Personlig tjenesteyting	35.180	9.100	10.100	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum - Alternativ I	373.410	356.700	365.800	492	591	659	167	202	226	401	533	596
Sum - Alternativ II	373.410	356.700	365.800	492	637	709	167	265	302	401	1042	1181

1) Omfatter offentlige og private institusjoner som ikke er basert på forretningsmessig drift og hvis formål er å drive forskning. Institutter ved universitet og høyskoler kommer inn under Undervisning.

2) Ekskl. Juridisk tjenesteyting.

Etter alternativ II A vil det som tabell 6.1 viser bli behov for 638 jurister, 276 sosialøkonomer og 1064 siviløkonomer i 1985, og etter alternativ II B blir det behov for 713 jurister, 298 sosialøkonomer og 1195 siviløkonomer. Vi merker oss at det er særlig behovet for siviløkonomer som blir vesentlig høyere i alternativ II. Dette kan for en stor del tilbakeføres til antagelsen om et stort udekket behov i Industri, Varehandel m.m. i 1970, som vi altså har antatt også gjelder for Andre næringssektorer.

K A P I T T E L V I I

OPPSUMMERING AV BEHOVET I DE FORSKJELLIGE SEKTORENE

I denne oppsummeringen skal vi bare se hvor stort behovet vil bli dersom utviklingen svarer til alternativ A eller B for sysselsettingen fordelt på næringer i 1985. ¹⁾ Som det har fremgått av kapitlene om Politi m.m. og Undervisning, har vi laget alternative regneeksempler hvor vi bruker mulige arbeidsoppgaver og kvalitetsstandarder for å anslå behovet. Når en sammenholder disse regneeksemplene med alternativ A og B for sysselsettingsutviklingen i de forskjellige næringssektorer ¹⁾, finner en at sysselsettingen etter disse alternativene faller sammen med enkelte av regneeksemplene. Det behovet for jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer vi har benyttet for Politi m.m. og Undervisning i denne oppsummeringen er altså regneeksempler som bygger på mulige arbeidsoppgaver og kvalitetsstandarder, og som faller sammen med alternativ A og B for sysselsettingsutviklingen.

Tabell 7.1 gir en oppsummering av sysselsettingstallene fra kapittel II - III - IV - V VI i 1970 og tilsvarende anslag for de enkelte næringssektorene i 1985.

Tabell 7.1 - Total sysselsetting i 1970 fordelt på næringssektorer. Alternative anslag for totalt antall sysselsatte og fordelingen på næringssektorer i 1985. ²⁾

Næringssektor	SYSSELSETTING		
	1970	1985	
		Alt. A	Alt. B
Industri, Varehandel, Bank, Forsikring, m.m.	954.560	979.000	947.800
Offentlig forvaltning	72.120	77.100	86.000
Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen, Juridisk tjenesteyting	10.920	11.500	12.500
Undervisning	76.990	105.700	117.900
Andre næringssektorer	373.410	356.700	365.800
Sum alle sektorer	1.488.000	1.530.000	1.530.000

1) Se kapittel I

2) Tallene i tabell 7.1 avviker fra tilsvarende tall i tabell 1.3 og 1.5 fordi Sosial forsikring er overført fra Forsikring til Offentlig forvaltning, og Juridisk tjenesteyting går inn under Politi m.m. i tabell 7.1.

Tabell 7.2 viser hvor mange jurister, sosial- og siviløkonomer som var yrkesaktive i 1970, og hvor stort behovet vil bli i 1985 ved de valgte forutsetninger. For Industri, Varehandel m.m. har vi valgt å benytte Alternativ AII og BII ¹⁾. Disse alternativene bygger på en spørreskjemaundersøkelse i banker og forsikringselskaper, som skulle registrere udekket behov for akademikere. En har forutsatt at det udekkede behovet er like stort i Industri, Bygg og anlegg, Kraft- og vannforsyning, Varehandel og Samferdsel som i banker og forsikringselskaper.

Tabell 7.2 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer spesifisert på næringssektorer i 1970. Alternative anslag for behovet i 1985.

Næringssektor	JURISTER			SOSIALØKONOMER			SIVILØKONOMER		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Industri, Varehandel, Bank, Forsikring m.m.	1047	1662	1720	311	424	431	1559	3510	3340
Offentlig forvaltning	1839	2281	2550	357	751	858	222	573	652
Politi, Rettsvesen, Fængselsvesen, Juridisk tjenesteyting	1815	2035	2239	0	0	0	0	0	0
Undervisning	155	324	359	95	217	253	221	302	329
Andre næringssektorer	492	637	709	167	265	302	401	1042	1181
Sum alle sektorer	5348	6939	7577	930	1657	1844	2403	5427	5502

Behovet blir størst etter alt. B. Dette alternativet forutsatte sterkest økning i sysselsettingen for Offentlig forvaltning, Bank, Forsikring m.m. og Undervisning. Dette er sektorer med relativt store akademikerandeler.

1) Se kapittel II

Tabell 7.3 viser antall yrkesaktive jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970, samt anslåtte endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i antall yrkesaktive totalt, næringsstruktur, yrkesstruktur (funksjonærandel), foretaksstørrelse og akademikerandel ¹⁾.

I kapitlene om de enkelte næringssektorene har vi brukt betegnelse "endringer i behovet som følge av endringer i sysselsettingen". Med dette mener vi den endring en ville fått dersom behovet for jurister og økonomer hadde økt i takt med den totale sysselsettingen i sektoren.

Når en betrakter alle næringssektorene samlet, kan en dele dette behovet i to komponenter:

1. "Endringer i behovet som følge av endringer i det totale antallet sysselsatte". Vi tenker oss at ingen andre endringer skjer enn at sysselsettingen øker med den samme prosentandel i alle næringssektorene, og at det samme gjelder for behovet for jurister, sosial- og siviløkonomer.
2. "Endringer i behovet som følge av endringer i næringsstrukturen". I enkelte næringssektorer øker eller avtar sysselsettingen mer eller mindre enn i andre. Da andelen jurister og økonomer er forskjellig i de ulike næringssektorene, vil dette gi seg utslag i behovet.

De isolerte effektene av endringer i funksjonærandelen og foretaksstørrelsen har vi bare anslått for Industri, Varehandel m.m.

Når det gjelder "endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen", er tabell 7.3 ikke like godt tilpasset alle næringssektorene. I Industri, Varehandel m.m. forutsatte vi at det var et udekket behov for jurister og økonomer i 1970. Når det udekkede behovet blir dekket, vil dette føre til en høyere akademikerandel (evt. lavere ved overskudd). For Industri, Varehandel m.m. har vi derfor valgt å føre det udekkede behovet i 1970 som "endringer i behovet som følge av endringer i akademikerandelen".

For Offentlig forvaltning, hvor vi til dels benyttet trendfremskrivninger av utviklingen som fant sted i slutten av 1960-årene, består endringer i akademikerandelen av to komponenter. En kan tilbakeføres til en antagelse om et udekket behov i 1970, en annen til en antagelse om at arbeidsoppgavene vil forandre karakter, slik at de blir mer akademikerkravende.

1) Se kapittel I.

For Politi m.m. har vi trukket ut den økning i behovet som skyldes sysselsettingsendringer i sektoren. Resten har vi sagt skyldes endringer i akademikerandelen. Dette siste blir et negativt tall, bl.a. fordi vi har antatt at politijembetsmennenes andel av alle ansatte i Politiet vil bli redusert.

På tilsvarende måte har vi trukket ut den økningen i behovet som skyldes sysselsettingsendringer for Undervisning, og sagt at resten skyldes endringer i akademikerandelen. I dette tilfellet blir det et positivt tall.

Tabell 7.3 - Antall jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer i 1970. Endringer i behovet fram til 1985 som følge av endringer i totalt antall yrkesaktive, næringsstruktur, funksjonærandel, foretaksstørrelse og akademikerandel.

	Alternativ A			Alternativ B		
	Jur- ister	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer	Jur- ister	Sosial- økonomer	Sivil- økonomer
Antall i 1970	5348	930	2403	5348	930	2403
Endringer i behovet som følge av endringer i:						
Totalt antall yrkesakt.	150	26	67	150	26	67
Næringsstrukturen	946	306	308	1557	485	307
Funksjonærandelen	144	39	567	138	42	553
Foretaksstørrelsen	22	26	239	27	23	221
Akademikerandelen	329	330	1843	357	338	1951
Behov i 1985	6939	1657	5427	7577	1844	5502

Behovet for jurister i 1985 er 30 % større enn det faktiske antallet i 1970 etter alternativ A og 42 % større etter alternativ B. Endringer i næringsstrukturen er langt den viktigste komponenten som fører til endringer i behovet fra 1970 til 1985.

Behovet for sosialøkonomer er 78 % større enn det faktiske antallet i 1970 etter alternativ A og 98 % større etter alternativ B. Også for sosialøkonomene ser vi at endringer i næringsstrukturen vil føre til vesentlige endringer i behovet, relativt sett større enn for juristene og siviløkonomene. Etter de valgte forutsetningene vil imidlertid endringer i akademikerandelen gi omtrent like stort utslag i behovet for sosialøkonomer. Disse endringer kan tilbakeføres til Offentlig forvaltning, hvor det antas at arbeidsoppgavenes karakter vil føre til flere sosialøkonomer, og Undervisning hvor endringer i fagkretsen for videregående opplæring antas å føre til at en relativt større andel av lærerne bør være sosialøkonomer.

Behovet for siviløkonomer er 126 % større enn det faktiske antallet i 1970 etter alternativ A og 129 % større etter alternativ B. For siviløkonomene er endringer i akademikerandelen den komponenten som gir størst utslag. Denne kan stort sett tilbakeføres til antagelsen om at det er et stort udekket behov for siviløkonomer i Industri, Varehandel, Bank og Forsikring m.m. i 1970. For øvrig merker vi oss at det bare er for siviløkonomene endringer i funksjonerandelen og foretaksstørrelsen gir vesentlig utslag.

Som nevnt foretok vi en undersøkelse i banker og forsikringsselskaper for å få et overslag over det udekkede behovet for jurister, sosial- og siviløkonomer i utgangssituasjonen. Vi fant at det udekkede behovet var spesielt stort for siviløkonomer.

I det alternativet vi har brukt i tabell 7.2 har vi antatt at et tilsvarende udekket behov også gjaldt i en rekke andre sektorer - Industri, Varehandel m.m. og Andre næringssektorer. Hvis vi ikke velger denne forutsetningen vil vi få de behovstall som tabell 7.4 viser.

Tabell 7.4 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer som var yrkesvirksomme i Norge i 1970. Anslag på behovet i 1985 dersom en antar at det ikke var noe udekket behov i Andre næringssektorer og i Industri, Varehandel m.m. utenom Bank og Forsikring.

Alle næringssektorer	JURISTER			SOSIALØKONOMER			SIVILØKONOMER		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Sum behov i alle sektorer dersom en bruker alt.AI og BI for Industri, Varehandel m.m. og Andre næringssektorer	5348	6724	7364	930	1600	1773	2403	3556	3649

Ved valg av de forutsetninger som er brukt i tabell 7.4 blir behovet for jurister i 1985 215 lavere enn i tabell 7.2 etter alternativ A og 213 lavere etter alternativ B. Behovet for sosialøkonomer blir redusert med 57 etter alternativ A og 71 etter alternativ B. For siviløkonomer blir behovet 1871 lavere etter alternativ A og 1853 lavere etter alternativ B.

Vi nevnte i kapittel I at nye offisielle anslag på veksten i sysselsettingen lå vesentlig over de anslag som er lagt til grunn i kapittel II - VI. Disse anslagene er basert på en årlig vekst i sysselsettingen på ca. 0.2% pr. år og 1.530.000 sysselsatte i 1985. Et høyere anslag bygger på en forutsetning om at veksten blir ca. 0.7% i gjennomsnitt pr. år. Dette fører til 1.650.000 sysselsatte i 1985. Det siste alternativet ligger 7.8% over det laveste for total sysselsetting. Tabell 7.5 viser hvor mange jurister og økonomer det vil bli behov for etter denne forutsetningen dersom en forutsetter samme relative fordeling av sysselsettingen på næringssektorer som i tabell 7.2 ¹⁾.

Tabell 7.5 - Jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer som var yrkesvirksomme i Norge i 1970. Anslag på behovet i 1985 forutsatt 1.650.000 sysselsatte totalt og at det var et udekket behov i 1970 i Industri, Varehandel m.m. og Andre næringssektorer.

Alle næringssektorer	JURISTER			SOSIALØKONOMER			SIVILØKONOMER		
	1970	1985		1970	1985		1970	1985	
		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B		Alt.A	Alt.B
Sum behov i alle sektorer dersom sysselsettingen totalt blir 1.650.000 i 1985	5348	7480	8168	930	1786	1988	2403	5850	5931

I relasjon til tallene i tabell 7.2 vil forutsetningen om en høyere total sysselsetting føre til et ekstra tillegg i behovet som etter alternativ A for sysselsettingens fordeling på næringssektorer blir ca. 550 jurister, 140 sosialøkonomer og 430 siviløkonomer. Etter alternativ B blir tillegget ca. 600 jurister, 140 sosialøkonomer og 430 siviløkonomer.

1) Dette er en noe forenklet fremgangsmåte. Egentlig vil den relative fordelingen på næringssektorer bli en annen når det forutsettes en annen vekst i den totale sysselsettingen.

K A P I T T E L VIII

BEHOV FRAM TIL 1985 I RELASJON TIL TILGANGEN PÅ NYE KANDIDATER

INNLEDNING.

I dette kapitlet skal vi ta opp spørsmålet om hvor mange jurister, sosialøkonomer og siviløkonomer som må uteksamineres gjennomsnittlig pr. år, dersom tilgangen skal dekke det anslåtte behovet i 1985. Når det gjelder behovet, vil vi benytte tallene vi kom fram til for alternativ A og B i kapittel VII.

Behovet som skal dekkes av tilgang på nye kandidater kan deles i to:

1. Erstatningsbehovet er antall kandidater som må uteksamineres for å erstatte de som var yrkesaktive i 1970, men som ikke vil være det i 1985 som følge av at de i perioden pensjoneres, dør eller går ut av de yrkesaktives rekker av andre grunner.
2. Utvidelsesbehovet er antall kandidater som må uteksamineres for å dekke differansen mellom behovet i 1985 og det faktiske antall yrkesaktive kandidater i 1970.

Det vi under pkt. 1 kaller erstatningsbehovet forutsetter at f.eks. alle jurister som går ut av de yrkesaktives rekker skal erstattes av nye jurister. I analysen har vi imidlertid antatt at enkelte stillinger bør besettes av personer med annen utdanning.

JURISTER.

Tabell 8.1 viser at det pr. 1/1 1970 var uteksaminert ca. 6.300 jurister som var 70 år eller yngre. Av disse var ca. 5.500 i live. Vi anslår at det var ca. 5.350 yrkesaktive jurister i Norge i 1970, hvorav 5.270 var 70 år eller yngre.

Det er regnet med en dødelighet som er noe lavere enn for hele befolkningen. Både dødeligheten og yrkesfrekvensen er anslått på grunnlag av en yrkesundersøkelse for jurister¹⁾. I tabell 8.1 har en antatt at dødeligheten og yrkesfrekvensen vil bli den samme i 1985 som i 1970 med unntagelse av aldersklassen 65-69 år, hvor vi har halvert prosentandelen yrkesaktive på grunn av lavere pensjonsalder.

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1972:1: Yrkesundersøkelse for jurister i 1970.

Tabell 8.1 - Yrkesaktive jurister i 1970. Anslag for hvor mange av disse som også er yrkesaktive i 1985.

Alder i 1970 og 1985	Yrkesaktive i Norge	
	1970	1985
- 29	250	
30 - 34	470	
35 - 39	320	
40 - 44	600	270
45 - 49	1020	450
50 - 54	790	290
55 - 59	690	530
60 - 64	660	790
65 - 70	470	230
Sum	5270	2560

Tabellen viser at av 5270 yrkesvirkosomme jurister i 1970, vil 2560 fremdeles være yrkesvirkosomme i 1985. Differansen, 2710 er erstatningsbehovet. Dette svarer til gjennomsnittlig 180 nye kandidater pr. år. En må imidlertid også ta hensyn til dødelighet blant nye kandidater og til at enkelte studerer videre, avtjener den militære verneplikten, arbeider i utlandet eller blir ikke-yrkesvirkosomme i Norge av andre grunner. Etter dette blir erstatningsbehovet 190 nye jurister gjennomsnittlig pr. år. En merker seg at juristene fordeler seg ganske jevnt på de tre eldste aldersklassene i 1970, slik at avgangen også vil fordele seg jevnt i perioden 1970 - 1985.

Etter alternativ A for utviklingen av næringssektorer ¹⁾ er det behov for ca. 1600 flere jurister i 1985 enn det faktisk var som var yrkesvirkosomme i 1970. Når en også her tar hensyn til de som blir ikke-yrkesaktive, blir utvidelsesbehovet ca. 100 nye jurister pr. år i gjennomsnitt.

Etter alternativ B blir det behov for ca. 2200 flere jurister i 1985 enn det faktisk var som var yrkesaktive i 1970. Dette gir et utvidelsesbehov på ca. 150 nye jurister i gjennomsnitt.

1) Se kapittel I

Tabell 8.2 viser at det i alt blir behov for ca. 290 nye jurister pr. år etter alternativ A, mens det blir behov for ca. 340 nye jurister etter alternativ B.

Tabell 8.2 - Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for jurister i perioden 1970 - 85. Total sysselsetting i 1985: 1.530.000.

	Alt. A	Alt. B
Erstatningsbehov	190	190
Utvidelsesbehov	100	150
Sum	290	340

Vi skal ta for oss de enkelte komponenter utvidelsesbehovet består av. Som det fremgår av kapittel VII gir forventede endringer i næringsstrukturen størst utslag i utvidelsesbehovet for jurister. Etter alternativ A for sysselsettingsutviklingen vil forutsetningen om at næringssektorer med relativt sett mange jurister øker sysselsettingen mer enn andre føre til en økning i behovet som svarer til 60 nye jurister gjennomsnittlig pr. år. Etter alternativ B vil tilsvarende behovsøkning være 100 pr. år. Forutsetningen om veksten i det totale antallet yrkesaktive fører alene til at utvidelsesbehovet for jurister øker med 10 pr. år. Antatte endringer i akademikerandelen fører til et utvidelsesbehov på ca. 25 pr. år. Dette er behov som enten skyldes at det var forutsatt et udekket behov i utgangspunktet, 1970, eller at det forutsettes at arbeidsoppgavene innenfor en sektor vil endres, slik at en får bruk for flere jurister.

Vi skal også ta for oss enkeltsektorer og se hvilken innvirkning valget av forskjellige forutsetninger har på utvidelsesbehovet. I oppsummeringen som tallene i tabell 8.2 bygger på, har vi benyttet alternativ AII og BII for Industri, Varehandel, Bank, Forsikring, m.m. Det vil si at vi har forutsatt at det udekkede behovet for jurister i 1970 var like stort i Industri og Varehandel som i de to sektorene vi hadde foretatt en undersøkelse av dette forholdet, nemlig Bank og Forsikring. Hvis vi derimot hadde forutsatt at behovet var dekket i Industri og Varehandel, ville utvidelsesbehovet bli redusert med 10 pr. år.

Hvis vi for Andre næringssektorer hadde brukt alternativ IA og IB som forutsatte at bare sysselsettingsendringer ville gi utslag i behovet, ville det bli behov for 34 færre jurister i gjennomsnitt pr. år.

En har forutsatt et stort udekket behov for jurister i Skattevesenet i 1970.

Hvis det i virkeligheten ikke var noe udekket behov for jurister i 1970, reduseres utvidelsesbehovet med ca. 15 pr. år.

En har forutsatt en sterk ekspansjon i Kommuneadministrasjonen. Hvis denne ikke finner sted, vil utvidelsesbehovet reduseres med mellom 5 og 10 pr. år.

Resultatene om vi legger en total sysselsetting på 1.650.000 i 1985 til grunn istedenfor 1.530.000 fremgår av tabell 8.3.

Tabell 8.3 Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for jurister i perioden 1970 - 85. Total sysselsetting i 1985: 1.650.000.

	Alt. A	Alt. B
Erstatningsbehov	190	190
Utvidelsesbehov	140	190
Sum	330	380

Hvis en regner med en årlig sysselsettingsvekst på ca. 0.7% istedenfor ca. 0.2%, får en altså en ekstra tillegg i det gjennomsnittlige årlige uteksamineringsbehovet på 40.

Vi vil til slutt sammenholde behovet for jurister med tilgangen.

Tabell 8.4 viser hvor mange studenter som har fullført 1. og 2. avdeling etter den nye eksamensordningen. Videre viser den hvor mange kandidater som er uteksaminert etter den nye eksamensordningen og totalt.

Tabell 8.4 Antall som har fullført 1. og 2. avdeling etter den nye eksamensordningen for det juridiske studium. Antall uteksaminerte kandidater etter den nye ordningen. Antall uteksaminerte jurister totalt i perioden 1967 - 1973.

År	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1. avdeling, ny ordning		298	566	423	441	475	641
2. avdeling ny ordning		4	72	260	291	343	422
Uteksaminerte kand. ny ordning				4	53	153	222
Uteksaminerte kand. totalt 1)	105	122	174	223	216	198	243

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1974:2. Norske studenter og kandidater ved innenlandske og utenlandske læresteder.

Vi anslår at det vil bli uteksaminert ca. 300 jurister pr. år i perioden 1971 - 1978, stigende fra ca. 220 i begynnelsen av perioden til mellom 400 og 500 i slutten.

Dette skulle bety at om forutsetningene for vårt laveste behovsanslag slår til, vil det neppe oppstå vesentlige vanskeligheter for juristene på arbeidsmarkedet de første årene. I slutten av 1970-årene vil det derimot bli problemer. Dersom vårt høyeste behovsanslag slår til, vil det neppe oppstå særlige problemer før 1980. Hvordan utviklingen kan bli etter 1980 er det vanskelig å ha noen formening om ettersom vi vet lite om tilgangen. Det juridiske studium er imidlertid et av de få studier som ikke har adgangsbegrensning og en har kunnet registrere en sterk økning i søkningen til dette studium både i 1972 og 1973. Hvis denne høye tilgangen til studiet skulle vise seg å bli varig, kan det, selv i vårt høyeste alternativ, oppstå problemer på arbeidsmarkedet for juristene i første halvdel av 1980 årene.

Det er imidlertid grunn til å merke seg at nye kandidater vil kunne møte visse vanskeligheter før de tidspunkter som her er antydnet. Når markedet nærmer seg metningspunktet, er det vanligvis de nye som først vil merke dette.

SOSIALØKONOMER

Vi har antatt at dødelighet og yrkesaktivitet er den samme for sosialøkonomer og statsøkonomer som for jurister. Statsøkonomene vil alle være over 70 år i 1985. Vi vil forutsette at statsøkonomene vil bli erstattet med sosialøkonomer.

Tabell 8.5 viser antall yrkesaktive statsøkonomer og sosialøkonomer i Norge i 1970 og anslag for hvor mange av disse som antas å være yrkesaktive også i 1985.

Tabell 8.5 Yrkesaktive statsøkonomer og sosialøkonomer i 1970. Anslag for hvor mange av disse som også er yrkesaktive i 1985.

Alder i 1970 og 1985	Yrkesaktive i Norge	
	1970	1985
- 29	100	-
30 - 34	90	-
35 - 39	40	-
40 - 44	150	110
45 - 49	200	80
50 - 54	100	30
55 - 59	100	130
60 - 64	110	160
65 - 70	50	30
SUM	940	540

Av 940 statsøkonomer og sosialøkonomer som var yrkesaktive i Norge i 1970, vil 540 fortsatt være det i 1985. Alle de 540 vil være sosialøkonomer. Differansen 400 er erstatningsbehovet. Etter at vi har tatt hensyn til at noen av de uteksaminerte i perioden 1970-1985 ikke vil være yrkesvirkosomme i 1985, kommer vi fram til et gjennomsnittlig årlig erstatningsbehov på ca. 30.

Etter alternativ A for utviklingen av næringssektorene er det behov for ca. 700 flere sosialøkonomer i 1985 enn det faktisk var som var yrkesvirkosomme i 1970. Utvidelsesbehovet blir ca. 50 sosialøkonomer pr. år.

Etter alternativ B blir det behov for ca. 900 flere sosialøkonomer i 1985 enn det faktisk var som var yrkesvirkosomme i 1970. Dette svarer til et utvidelsesbehov på ca. 60 sosialøkonomer.

Tabell 8.6 viser at det i alt blir behov for 80 nye sosialøkonomer pr. år etter alternativ A og 90 etter alternativ B.

Tabell 8.6 - Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for sosialøkonomer i perioden 1970-85. Total sysselsetting i 1985 : 1.530.000.

	Alt.A	Alt. B
Erstatningsbehov	30	30
Utvidelsesbehov	50	60
Sum pr. år	80	90

En skal se nærmere på de komponenter som har særlig stor innvirkning på behovet for sosialøkonomer. Endringer i næringsstrukturen, dvs. størst ekspansjon i næringssektorer med mange sosialøkonomer, vil etter de valgte forutsetningene føre til et utvidelsesbehov på ca. 20 ved alternativ A og 30-35 ved Alternativ B for utviklingen av næringssektorer. Endringer i akademikerandelen, dvs. forutsetningene om et udekket behov i 1970 og overganger til arbeidsoppgaver hvor det er størst behov for sosialøkonomer, fører til et utvidelsesbehov på 20-30 pr. år.

Hvis vi ser på enkeltsektorer, finner vi at forutsetningene om at sosialøkonomene vil bli brukt mer enn juristene i Departementene i fremtiden, fører til et utvidelsesbehov på 4-5 i gjennomsnitt pr. år. For Skattevesenet og Kommuneadministrasjonen fører våre forutsetninger om udekket behov og sterk ekspansjon til utvidelsesbehov på 4-5 pr. år for hver sektor. Forutsetningene om utviklingen i undervisningssektoren gir et utvidelsesbehov på ca.10 i gjennomsnitt pr. år.

Hvis vi for Andre næringssektorer hadde brukt alternativ AI og BI som forutsatte at bare sysselsettingsendringer skulle gi utslag i behovet for sosialøkonomer, ville utvidelsesbehovet bli redusert med gjennomsnittlig 5 pr. år.

Tabell 8.7 viser det årlige gjennomsnittlige uteksamineringsbehov dersom vi legger til grunn alternativet med 1.650.000 sysselsatte.

Tabell 8.7 Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for sosialøkonomer i perioden 1970-85. Total sysselsetting i 1985: 1.650.000.

	Alt. A	Alt. B
Erstatningsbehov	30	30
Utvidelsesbehov	60	70
SUM	90	100

Hvis en regner med en årlig sysselsettingsvekst på ca. 0.7% istedenfor ca. 0.2%, får en altså et ekstra tillegg på 10 i det gjennomsnittlige årlige uteksamineringsbehovet.

Tabell 8.8 viser antall uteksaminerte sosialøkonomer og exam.oecon. i perioden 1963-1973, samt hvor mange studenter som har avlagt forberedende prøve i matematikk for det sosialøkonomiske studiet.

Tabell 8.8 - Antall studenter som har avlagt prøve i matematikk for det sosialøkonomiske studiet. Antall uteksaminerte exam.oecon. og antall uteksaminerte sosialøkonomer i perioden 1963-1973.

År	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Matematikk forberedende	56	104	127	137	135	137	137	119	96	119	..
Uteksaminerte exam.oecon.	33	29	41	63	85	97	92	95	127	74	80
Uteksaminerte sosialøkonomer	16	23	22	27	29	44	58	77	85	71	89

Vi anslår at det i gjennomsnitt vil bli uteksaminert ca. 80 sosialøkonomer pr. år i perioden 1971-1980. Tilgangen vil altså svare til vårt laveste behovsanslag for dette tidsrommet.

SIVILØKONOMER.

Anslagene for antall yrkesaktive i 1970 er mer usikre for siviløkonomene enn for juristene og sosialøkonomene. Grunnen til dette er den vanskelige avgrensingen av siviløkonomer med eksamen fra utlandet. Yrkesundersøkelsen ble også mindre fullstendig for siviløkonomer med eksamen fra utlandet enn for de andre kategoriene.

Tabell 8.8 - Yrkesaktive siviløkonomer i Norge i 1970.
Anslag for hvor mange av disse som også vil være yrkesvirkosomme i 1985.

Alder i 1970 og 1985	Yrkesaktive siviløkonomer i Norge			
	1970 med eksamen fra			1985
	NHH	utlandet	Sum	Sum
- 29	450	140	590	-
30 - 34	300	170	470	-
35 - 39	240	120	360	-
40 - 44	200	150	350	620
45 - 49	170	130	300	450
50 - 54	200	30	230	330
55 - 59	70	10	80	300
60 - 64	10	0	10	240
65 - 69	0	0	0	70
Sum	1640	750	2390	2010

Tabell 8.9 viser at av 2390 siviløkonomer som var yrkesvirkosomme i 1970, vil 2010 fremdeles være yrkesaktive i 1985. Differansen 380 svarer til et årlig gjennomsnittlig erstatningsbehov på ca. 25 siviløkonomer. Det lave tallet skyldes siviløkonomenes lave gjennomsnittsalder.

Både ved alternativ A og B for utviklingen av sysselsettingen vil det bli behov for over 3000 flere siviløkonomer i 1985 enn det faktisk var som var yrkesaktive i 1970. Utvidelsesbehovet blir h.h.v. 200 og 205 pr. år, og totalt vil det bli behov for 225-230 nye siviløkonomer pr. år i gjennomsnitt i perioden 1970 - 1985.

Tabell 8.10 - Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for siviløkonomer i perioden 1970-85. Total sysselsetting i 1985: 1.530.000.

	Alt. A	Alt. B
Erstatningsbehov	25	25
Utvidelsesbehov	200	205
Sum pr. år	225	230

For siviløkonomene fører forutsetningene om endringer i næringsstrukturen til et utvidelsesbehov på ca. 20 siviløkonomer i gjennomsnitt pr. år. Forutsetningen om at det eksisterte et stort udekket behov for siviløkonomer i Industri, Varehandel, Bank, Forsikring m.m. svarer alene for et utvidelsesbehov på ca. 85 i det alternativet vi forutsatte at det udekkede behovet var like stort i Industri og Varehandel som i Bank og Forsikring, hvor vi hadde foretatt en spørreskjemaundersøkelse. Hvis vi bare hadde forutsatt et udekket behov i Bank og Forsikring, ville utvidelsesbehovet blitt redusert fra 85 til 10 i gjennomsnitt pr. år. Denne forutsetningen om et udekket behov av samme omfang som i Bank og Forsikring også i andre sektorer slår altså spesielt sterkt ut for siviløkonomer.

Forutsetningene om et udekket behov for siviløkonomer i 1970 og om at det stadig vil bli flere arbeidsoppgaver for siviløkonomer gir et utvidelsesbehov på ca. 120 gjennomsnittlig pr. år. Forutsetningene om endringer i funksjonsfordelingen fører til et utvidelsesbehov på ca. 35, og forutsetningene om endringer i foretaksstørrelsene gir et utvidelsesbehov på ca. 15 i gjennomsnitt pr. år.

I Offentlig forvaltning blir utvidelsesbehovet 20 - 30 i gjennomsnitt pr. år. Av dette kan ca. 10 tilbakeføres til våre forutsetninger om utviklingen i Skattevesenet og ca. 5 til den forutsatte ekspansjonen i Kommuneadministrasjonen.

Utvidelsesbehovet i undervisningssektoren svarer til ca. 5 pr. år og for Andre næringssektorer fører våre forutsetninger til et utvidelsesbehov på 40-50 pr. år. Hvis en hadde brukt et alternativ hvor en forutsatte at behovet bare økte i takt med sysselsettingsøkningen i Andre næringssektorer, ville utvidelsesbehovet bli redusert til ca. 10 i gjennomsnitt pr. år.

Vi har ikke tatt opp til vurdering hvilken virkning den nye høyere avdeling av siviløkonomistudiet ved Norges Handelshøyskole vil ha på behovet.

Tabell 8.11 viser det gjennomsnittlige årlige uteksamineringsbehovet dersom den totale sysselsettingen blir 1.650.000 i 1985.

Tabell 8.11 - Gjennomsnittlig årlig uteksamineringsbehov for siviløkonomer i perioden 1970-85. Total sysselsetting i 1985: 1.650.000.

	Alt. A	Alt. B
Erstatningsbehov	25	25
Utvidelsesbehov	230	235
Sum	255	260

Hvis en regner med en årlig sysselsettingsvekst på ca. 0.7% i stedet for ca. 0.2%, blir det altså et tillegg i behovet på gjennomsnittlig 30 pr. år.

Tabell 8.12 - Antall uteksaminerte siviløkonomer i årene 1963 - 1972. Tilgang på nye studenter. Samlet antall studenter.

År	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Uteksaminerte siviløkonomer fra NHH	60	57	83	113	153	146	189	168	187	194	227
Uteksaminerte siviløkonomer fra utlandet 1)	50	60	80	90	105	120	145	150	140	150	140
Opptak av nye studenter ved NHH	126	175	180	201	225	225	228	236	226	225	230
Tilgang på nye studenter som studerer "handelsfag" i utlandet	112	134	130	136	115	96	104	114	181	162	126
Samlet antall studenter ved NHH	282	399	526	615	745	777	814	878	891	889	889
Studenter som studerer "handelsfag" i utlandet	315	398	399	468	483	486	464	472	496	578	638

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1974:2 "Norske studenter og kandidater ved innenlandske og utenlandske læresteder". Tallene for siviløkonomer fra utlandet er anslag, basert på materiale fra Statens lånekasse for utdanning.

Vi antar at det vil bli uteksaminert over 200 siviløkonomer fra Norges Handelshøyskole og i overkant av 100 fra utlandet de nærmeste årene. Sammenholdt med behovsanalysen betyr dette at det vil bli overskudd på siviløkonomer i fremtiden. Vi har i 1973 ennå ikke registrert vesentlige vanskeligheter på arbeidsmarkedet for siviløkonomer. Grunnen til dette kan være at det udekkede behovet i utgangssituasjonen ennå ikke er dekket.

Siviløkonomene har imidlertid en variert utdanning som kvalifiserer til mange forskjelligartede stillinger. Det er derfor ikke urimelig å anta at det kan bli stillinger for atskillig flere siviløkonomer enn behovsanalysen tilsier, men at de da må akseptere et lavere lønnsnivå og mindre attraktive stillinger enn tilfellet er i dag.

Det er sannsynlig at en slik utvikling kan få konsekvenser spesielt for andre økonomisk-administrative utdanninger på lavere nivå som også er inne i en sterk ekspansjon.

En av begrunnelsene for å foreta en analyse av jurister og økonomer samlet, er den betydelige mulighet for substitusjon som på mange områder eksisterer mellom dem. Vi har ovenfor presentert beregninger for hver gruppe separat som om de kunne betraktes uavhengig av hverandre. Dette er selvsagt ikke riktig. En må ved vurderingen av resultatene også se på det totale behov for de tre kategorier samlet og sammenholde dette med den totale tilgang. Dette leder til den konklusjon at det relativt betydelige overskudd på siviløkonomer vi under våre forutsetninger kom fram til, også vil kunne gjøre situasjonen noe mer problematisk for jurister og sosialøkonomer enn det en kan få inntrykk av ved å betrakte disse to grupper isolert.

SUMMARY IN ENGLISH

This report presents an analysis of the demand for law graduates, graduates in economics¹⁾, and graduates in business administration²⁾ in the period up to 1985.

To get a framework for the projections of future needs, a mathematically formulated planning model³⁾ was used to obtain alternative consistent sets of estimates of the distribution of the total labour force on different sectors of economic activity. Two main sets of assumptions made in these projections are the following:

- The total labour force was assumed to increase by an average yearly rate of 0.2 percent in one alternative and by 0.7 percent in another, leading to 1,530,000, and 1,650,000 economically active persons, respectively, in 1985, as compared to 1,488,000 in 1970.
- The growth in the public sector is also to be estimated exogenously in the model. In the first alternative a development quite similar that of the late sixties was assumed. In a second alternative a somewhat more rapid growth was assumed.

This led to four alternative frameworks concerning the distribution of the total labour force on the different sectors of economic activity within which our requirement projections were carried out.

The analysis of the future composition of the labour force, with special reference to the three graduate categories treated here, is partly based on an investigation of the occupational and sectorial distribution of the educational categories in question, and the change in these distributions between 1965 and 1970⁴⁾. This investigation was undertaken in 1970 when a questionnaire was sent to the great majority within each of the graduate categories dealt with in this report.

1) Graduates from the Institute of Economics, University of Oslo.
Duration of study 5-6 years.

2) Graduates from The Norwegian School of Economics and Business Administration and norwegian graduates from similar educational institutions abroad. Duration of study 3-4 years.

3) L. Johansen: A Multi-Sectoral Study of Economic Growth, North-Holland Publishing Company Amsterdam, 1964.

4) Reports 1972:1 and 1973:6 from Institute for Studies in Research and Higher Education.

This was the first step taken in order to estimate the future educational profile of the labour force.

To avoid just extrapolating historical trends and a possible "non-optimal" distribution of the labour force into the future, there was in addition undertaken an investigation of the demand side of the labour market. To this end a questionnaire was sent to employers in some sectors to see to what extent the educational composition of their labour force was considered adequate, or if, under present wage and salary conditions, an essentially different distribution was preferred.

This investigation led to the adoption of alternatives in which the actual educational distribution in some sectors was modified to correct imbalances as perceived by employers.

The investigation of the sectorial and occupational distribution of graduates mentioned earlier also revealed that large firms were more "graduate intensive" than smaller ones. In accordance with this it is, in our requirement calculations, assumed that changes in the size distribution of firms is a separate factor influencing future need for graduates.

The estimated change in requirements for different educational categories can thus be attributed to a set of quantifiable factors:

- growth of total employment
- shifts in the relative distribution of total employment among sectors
- changes in the educational distribution of the labour force within sectors, partly as a consequence of changed size distribution of firms and partly as a consequence of changes in the occupational structure
- surplus/shortage, of the graduate categories in question, within sectors in the base year

In addition an entirely different approach was used, primarily within public sectors. By looking at the main tasks and areas of responsibility of different sectors, a number of alternatives regarding the fulfilment of those tasks and responsibilities were stated, and the corresponding demand for personnel, especially graduates in law, economics, and business administration was calculated.

The estimates arrived at in this manner for the various sectors separately, were more or less in accordance with the results obtained by using the simultaneous approach implied by the planning model.

The total requirement estimates to be presented in this summary are, however, chosen in such a way as to be consistent with the frames as indicated by the planning model.

Law graduates

In 1970 there were approximately 5,350 economically active law graduates in Norway. Our estimates led to requirements ranging from approximately 6,700 to 8,200 in 1985. The lowest alternative corresponds to the lowest growth alternative for the public sector, and 0.2% growth annually in the total labour force. The highest estimate corresponds to the highest growth alternative for the public sector and 0.7% growth annually in the total labour force. The demand for law graduates in 1985 will then be about 25% higher than the actual figure in 1970 according to the lowest alternative, and about 50% higher according to the highest alternative, this corresponds to average yearly growth rates of 1.5 and 2.9 percent, respectively.

To maintain the number of economically active law graduates at the same level as in 1970, approximately 190 law students have to graduate annually. In addition between 90 and 190 should be educated annually according to our estimates, depending on which alternative we regard. According to the lowest alternative this gives a yearly average demand for 280 graduates totally, and 380 according to the highest.

During the years 1970-73 there were on the average, 220 new graduates in law. The number of new graduates will probably exceed 300 as early as in 1975, and in the late 1970s probably more than 400 will graduate annually.

This implies that even if the demand should develop according to our lowest requirement estimate, essential changes in market conditions for law graduates will hardly arise during the next few years. In the late 1970s, on the other hand, difficulties may arise. If our highest requirement estimate proves to be correct, essential difficulties will hardly arise before 1980.

Law is one of the few studies without any entry restrictions, and there has been a heavy increase in enrollments and new entrants to this field of study, both in 1972 and 1973. If the last years' high numbers of new entrants prove to be a permanent phenomenon, difficulties are likely to arise for the law graduates on the labour market during the first half of the 1980s even according to our highest requirement alternative.

There is, however, reason to stress that new graduates might have certain difficulties at an earlier stage than indicated here. Usually the new graduates are more sensitive to changes in market conditions than the more experienced graduates.

Graduates in Economics

There were 940 economically active graduates in economics in Norway in 1970. Our estimates led to requirements varying between approximately 1,600 and 2,100 in 1985. The demand for such graduates will consequently be about 70% higher in 1985 than the actual figure in 1970 according to the lowest alternative, and about 125% higher according to the highest alternative. This corresponds to average yearly growth rates of 3.6 and 5.3 percent, respectively.

To maintain the number of economically active graduates at the same level as in 1970, approximately 30 new economists must graduate annually up to 1985. In addition, there ought to be educated between 50 and 70 annually according to our estimates, depending on which alternative we regard. Totally this is between 80 and 100 graduates annually.

During the years 1970-73 approximately 80 graduated yearly, a number which is not likely to change very much in any direction for the next 5 to 7 years.

Isolated from the two other groups, this indicates a balanced situation or a slight shortage. Due to the relatively extensive substitution possibilities, mainly with the two other educational categories in question in this analysis, it is however rather obvious that an eventual surplus of those two categories will affect labour market conditions for graduates in economics.

Graduates in business administration

There were approximately 2,400 economically active graduates in business administration and economics in 1970. Our estimates led to requirements ranging from 3,500 to 6,000 in 1985. The demand for graduates in business administration in 1985 will consequently be approximately 50% higher than the actual figure in 1970 according to the lowest alternative, and 150% higher according to the highest alternative. In terms of average yearly growth rates this corresponds to 2.5 and 6.3 percent, respectively.

To maintain the number of economically active graduates in business administration at the same level as in 1970, there have to be about 25 new graduates annually. According to our requirement estimates, there should in addition to this be educated between 75 and 235 annually, depending on which alternative we regard. The total demand will then be ranging between 100 and 260, totally. The great difference between the lowest and the highest alternative reflects mainly the uncertainty as to the shortage in the base year, which for this category seems very important when judged from the survey among employers.

Approximately 250 new entrants are yearly given admission to the Norwegian School of Economics and Business Administration, and we estimate a yearly graduation of approximately 200. In addition we assume that above 100 Norwegian students in business administration will graduate annually from educational institutions abroad in the years to come.

Compared to the requirement estimates, this implies a great surplus of graduates in business administration in the future. We have in 1974 yet not registered essential difficulties for the graduates on the labour market. The reason for this might be that the significant uncovered demand assumed in some alternatives in the base year are still uncovered. According to our highest alternative there will be a balance between supply and demand about 1976-77, later there will be a rapidly growing surplus.

The graduates in business administration have, however, a comprehensive education qualifying for various positions. It is therefore not unreasonable to assume the existence of positions for more graduates than the requirement estimates indicate. The graduates will, however, probably have to accept a relatively lower income level and less attractive positions than what is the actual situation today.

Evaluating the results presented here one ought to keep in mind the existing substitution possibilities, especially between the graduate categories treated here, but also with other ones. A possible shortage of one graduate category will probably have positive effects on the labour market conditions for the other categories, while a surplus will have the opposite effect.